

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

III
AR
DOM

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100165 6831

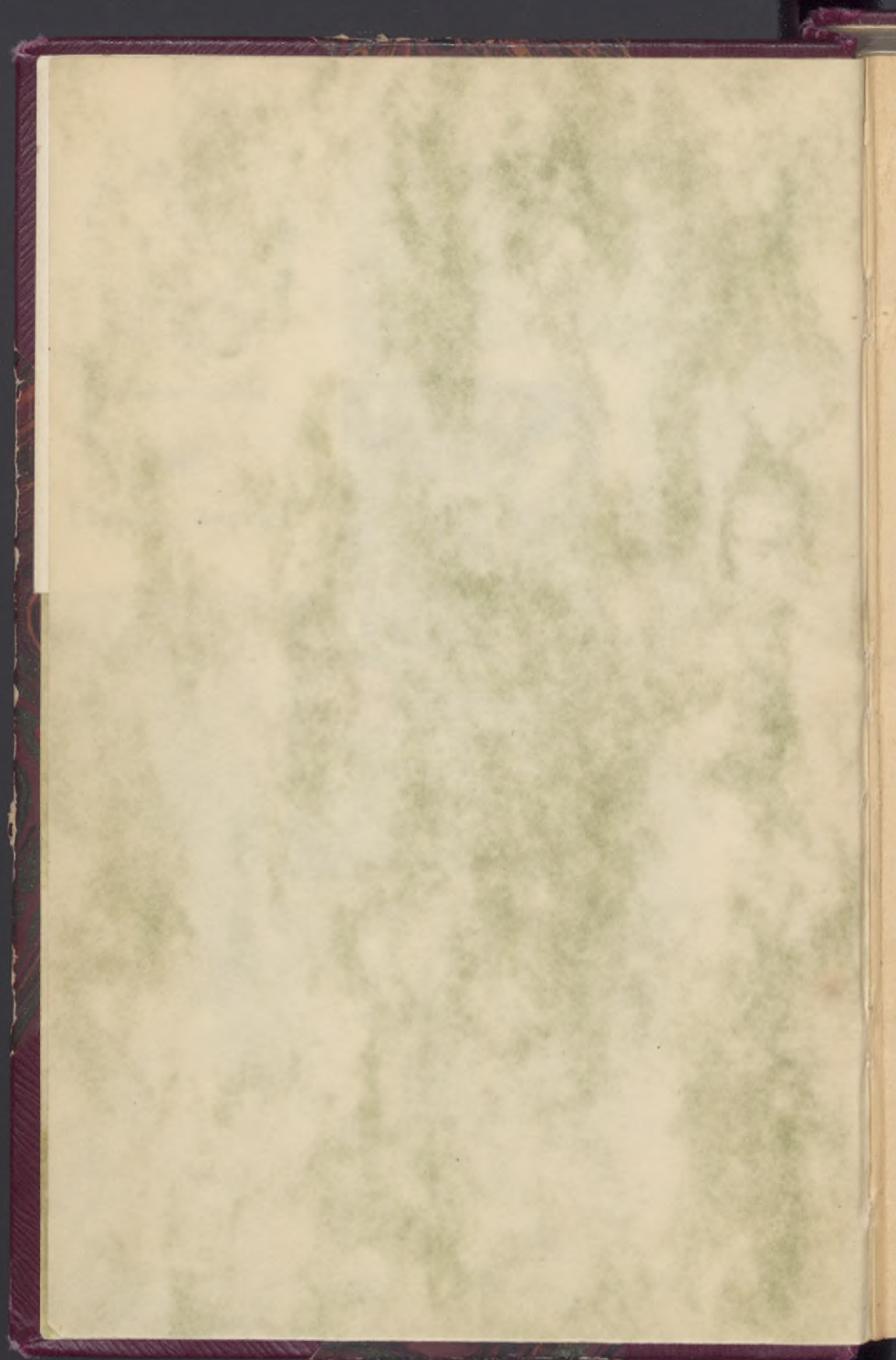

Allmänna Sektionen

Biogr.
Sv.
[Pauli, Georg]

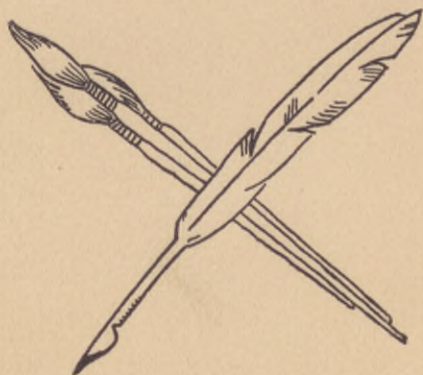

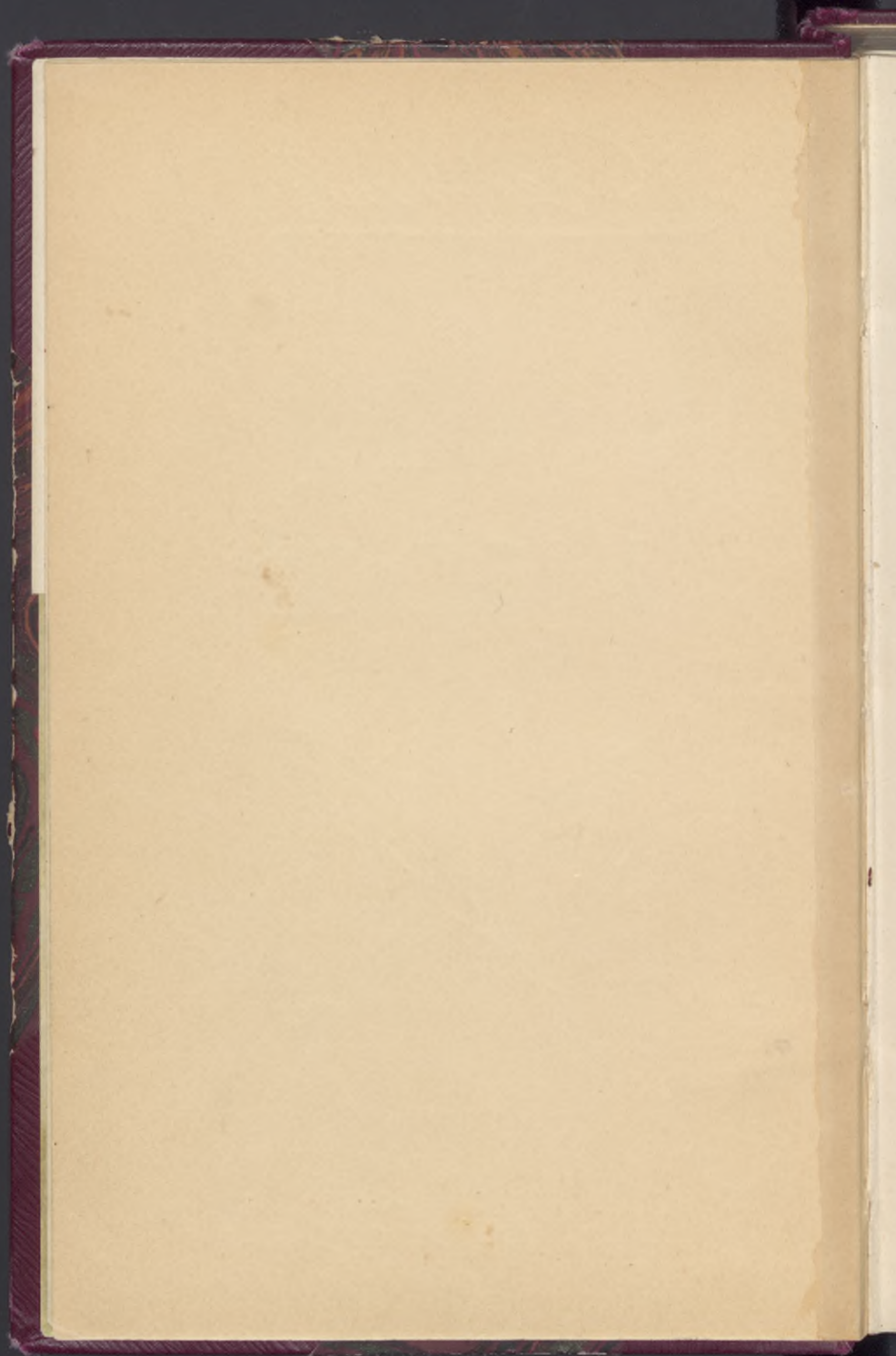

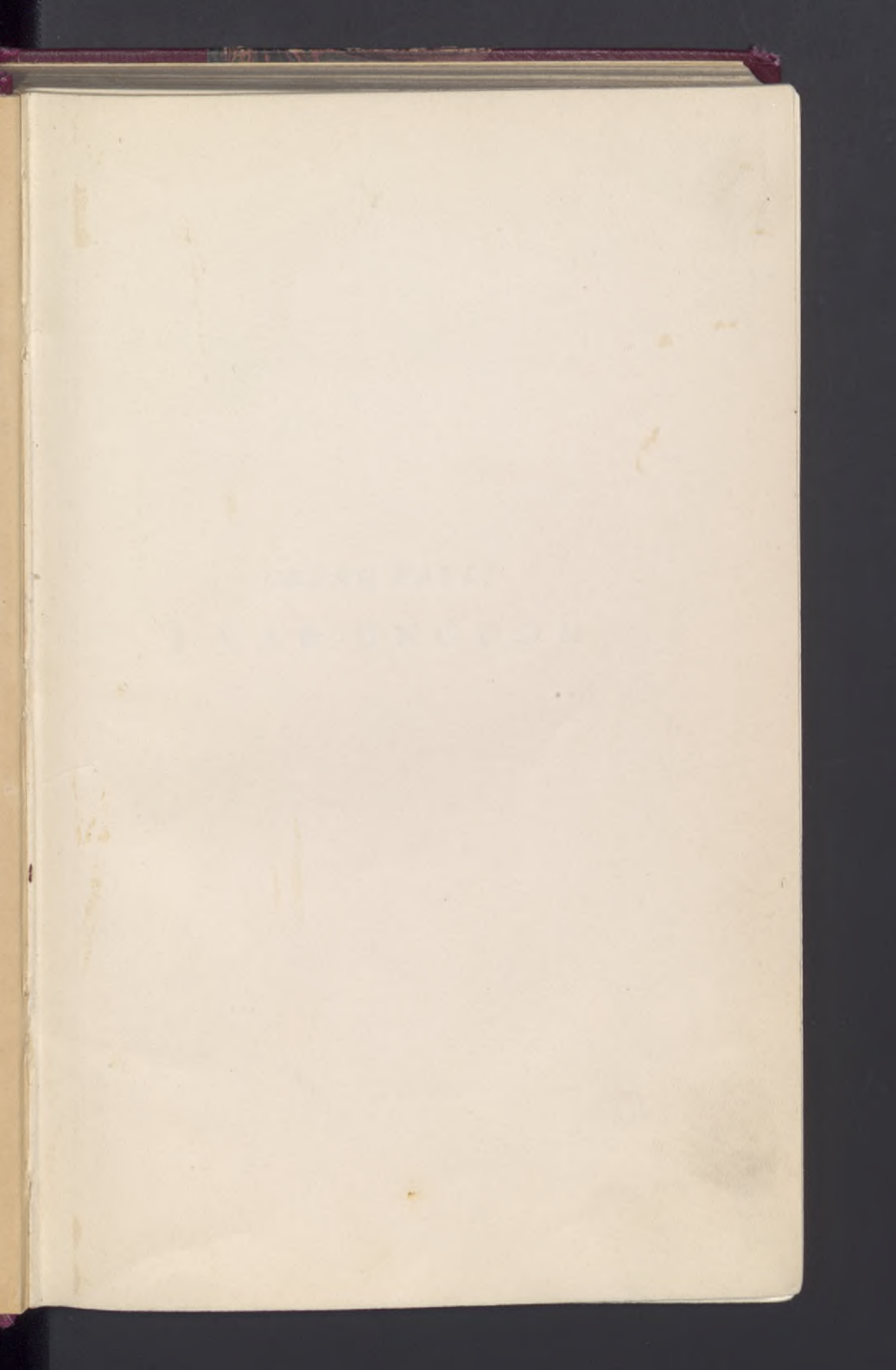
Leoy Pauli

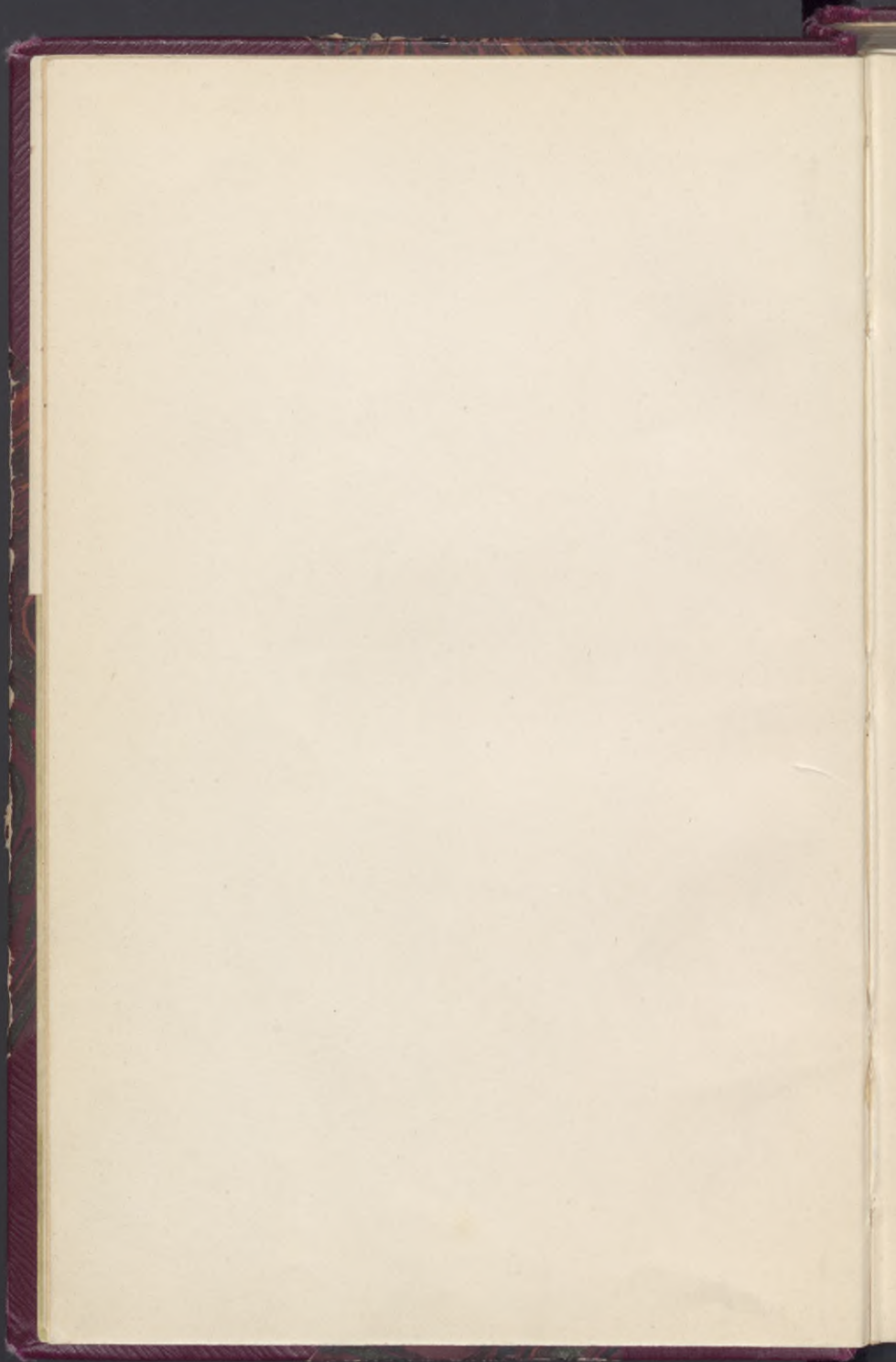
I VÅR
UNGDOM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

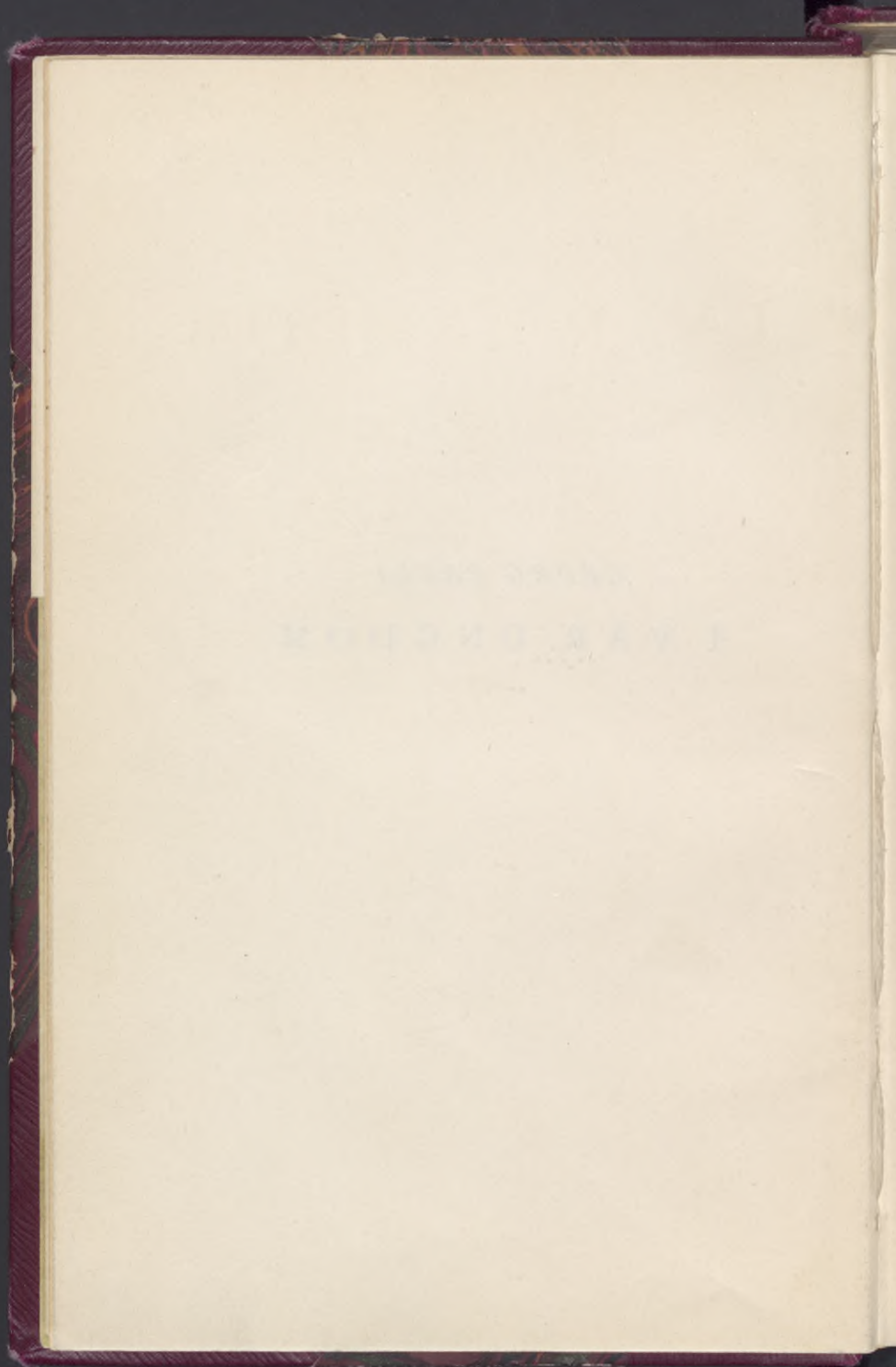

I VÅR UNGDOM

GEORG PAULI

I VÅR UNGDOM

I VÅR UNGDOM

AV

GEORG PAULI

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

I VÅR UNGDOM

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1925

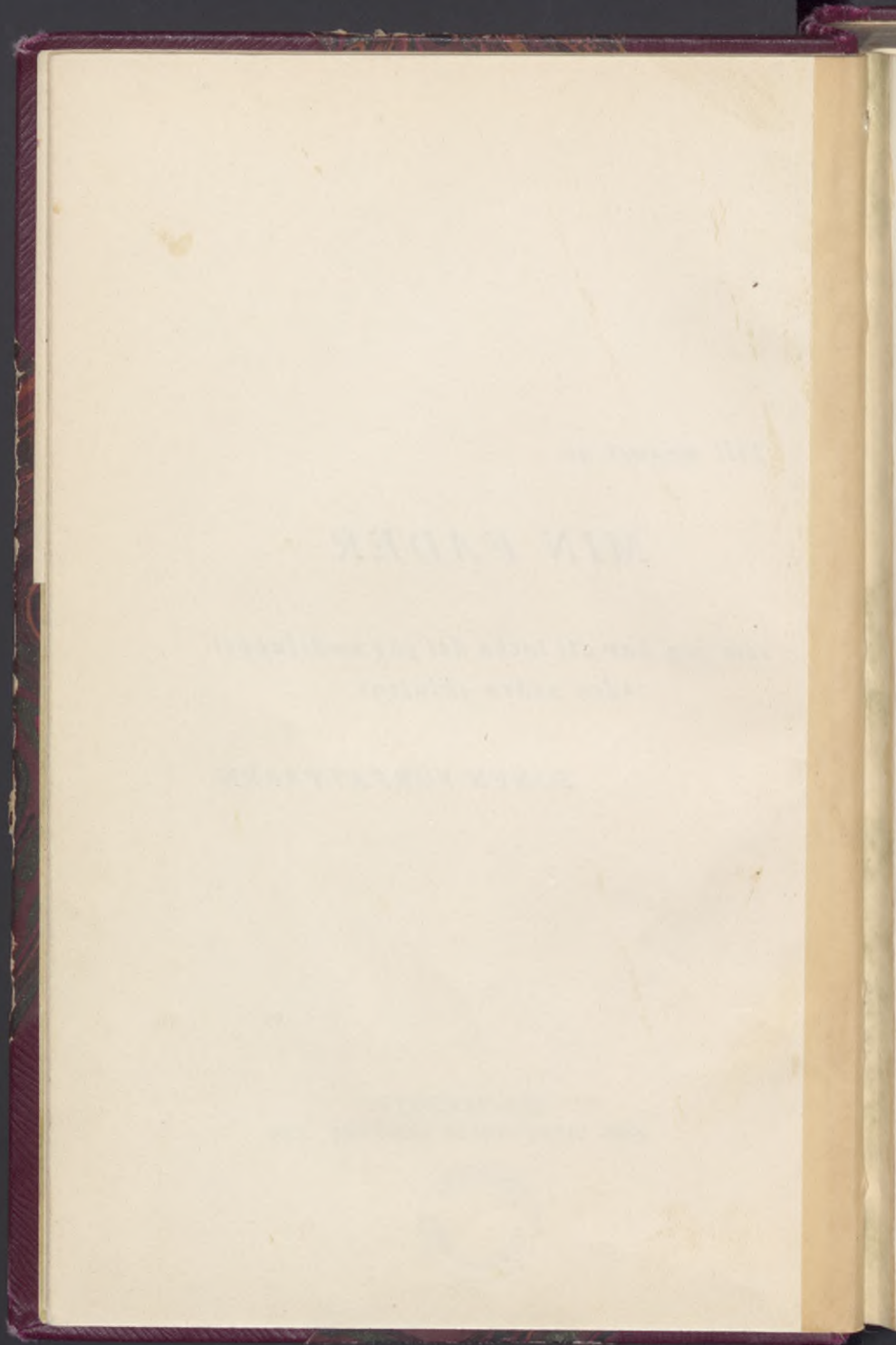

Till minnet av

MIN FADER

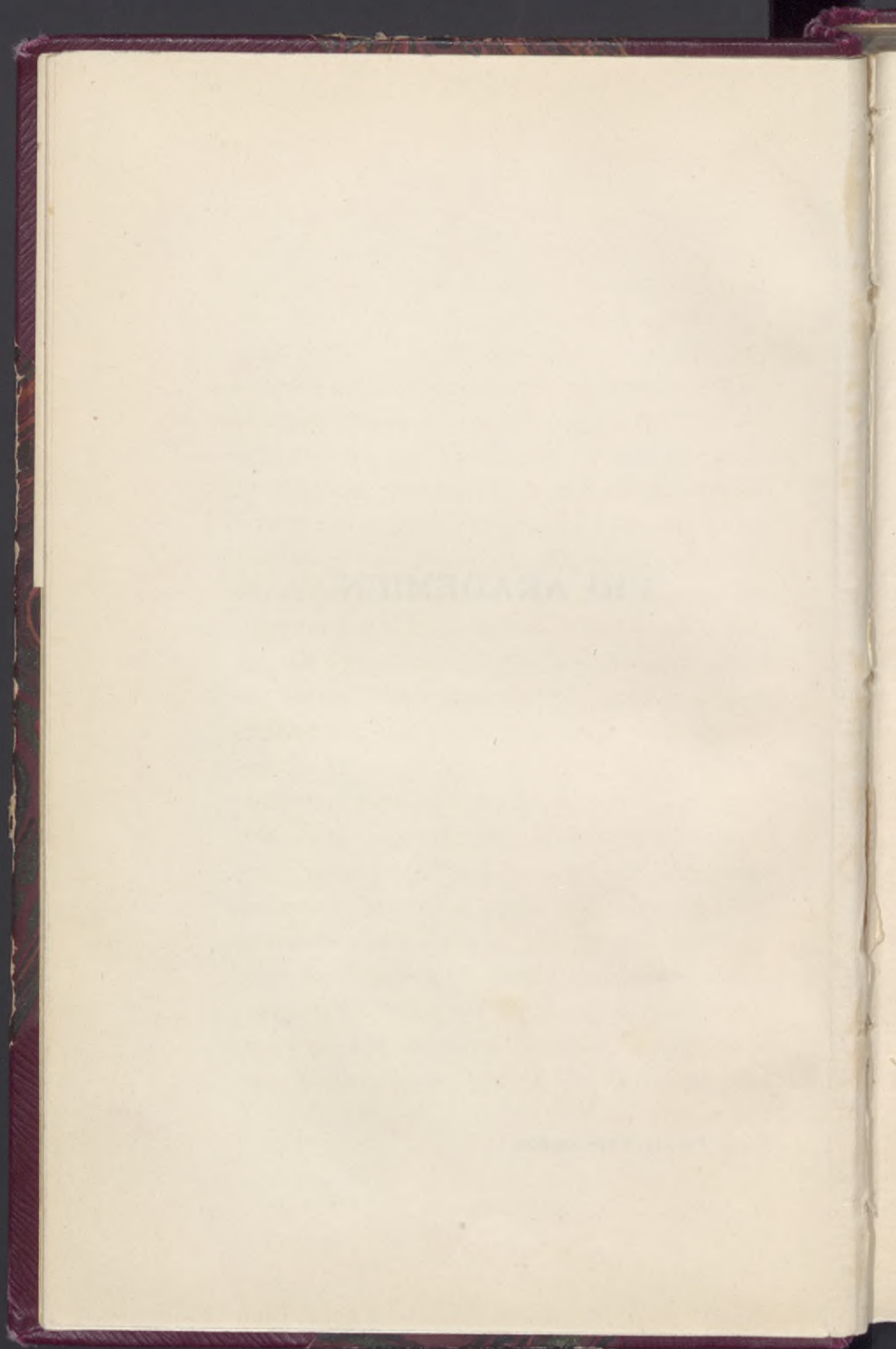
*som jag har att tacka det jag undsluppit
»den svåra ekluten».*

SONEN FÖRFATTAREN.

VID AKADEMIEN

1. — *Pauli, I vår ungdom.*

I min gode faders sällskap fick jag en vac-
ker septemberdag 1871 anträda min första stock-
holmsresa. Från övre däck av ångaren Per
Brahe väntade jag med klappande hjärta få se
första skymten av mälardrottningen och när vi
passerat Kungshatt visade ett par korallröda
fläckar och två smala tornspiror som stucko
upp i den tunna ljusblå etern att målet var nära.

Vi landade vid Riddarholmskajen, där de
tungta murarna och det gamla Wrangelska pa-
latsets torn gjorde ett intryck som var bestäm-
mande: Stockholm som jag drömt en ljuslett
och fager sjönymf visade sig aldrig och i be-
hov av restaurering. Slottet var mäktigt men
smutsigt och Stora hotellet i Jönköping be-
tydligt mer imponerande genom sin snygghet.

Konstakademin, dit jag snart styrde mina steg,
ingav mig nästan rädsla, så mörk och ålderdom-
lig föreföll mig, unge landsortsbo, denna bygg-
nad, där jag skulle konfronteras med den sven-
ska målarkonstens av mig på avstånd så upp-
burna mästare.

Byggnaden, belägen på samma tomt som nuvarande Konsthögskolan, hade emellertid ett helt annat utseende. Dess mittparti låg indraget ett stycke från gatan och flankerat av tvenne flyglar, det hela omslutande en öppen gård, som avgränsades mot Fredsgatan av ett högt järnstaket, vars höga grindar sällan öppnades annat än på högtidsdagen den 20 mars. Den vanliga ingången var en helt liten gallergrind vid sidan av högra flygeln, i vars nedre våning akademivaktmästaren Siwertz (stamfader till denna akademiska dynasti och farfar till författaren Sigfrid) hade sin bostad. I hans fönster exponerades till eleverna adresserade brev och försändelser, varför desamma tilldrog sig stort intresse. Upptäcktes — sådant kunde verkligen inträffa — avi om remissa, så betydde detta en ljusning i det allmänna ekonomiska läget, såvida ej den lycklige adressaten hann att i behaglig tid avdunsta innan kamterna brandskattat honom.

I flygelns mellanvåning bodde akademins sekreterare, professor Fredrik Scholander, med sin barnrika, blonda familj, och överst logerade den sedan 1864 nyskapade kvinnliga avdelningen. I den motsatta flygeln, den vänstra, var nedre botten upptagen av en speceriaffär —

traditionen är bibehållen ännu i våra dagar, så när som på den obligata skylten, kvast på lång stång, dekorerande akademibyggnadens hörn utåt Rödbodtorget. En trappa upp låg Principen, den förberedande klassen, och över densamma arkitekternas lärosalar.

Mittpå gården en stor syrenbuske och i fonden en trappa som ledde upp i huvudbyggnaden, där direktören bodde till vänster; biblioteket var inrymt till höger, samt en trappa upp det egentliga läroverket med salar för Antiken och modellskolan, aulan och ateljéer, små mörka skrubbar som vette ut mot Jakobsgatan och som fingo disponeras av de elever som tävlade om kungliga medaljer. Lokaler för undervisning i målning saknades här, men voro inrymda i den s. k. ateljébyggnaden vid Västra Trädgårdsgatan (i samma hus som Blanchs kafé). Framför akademien var en liten station för roddarmadammen i väldiga schäferhattar och som, när vi det önskade, satte oss över till den gemytliga restaurangen å Strömsborg, och närmaste granne, nuvarande sparbankshuset, var Rosenbads schweizeri, med vackra flickor och »blandare», en söt likör, den tidens förmiddagsdryck.

Som så ofta i livet gick dygdens stig och odygdens eller frestelsernas helt nära varandra. Valet var fritt, om det ekonomiska tillståndet ej var alldeles förmörkat, så att man gjorde en dygd av nödvändigheten, ty det är — eller var — rent förbluffande vilken uppfinningsförmåga som stod ungdomen till buds att skapa möjligheter.

Eleverna i Principen voro ännu ej elever vid Konstakademin; detta blev man först vid inträdet i Antiken, då man erhöll ett diplom. I Principen gingo för resten en hel del ungdomar som aldrig ämnade fortsätta på konstens törnbeströdda stig, inte blott skolgossar, utan även en och annan löjtnant eller aspirant till sysslor i verken. Lärarna i Principen voro tre till antalet: litografen Cardon, landskapsmålaren G. W. Palm och teckningsläraren Köhler. Av dessa hade den förstnämnde sig anförtrött de yngsta telningarna, medan Palm undervisade de något äldre, som ämnade bli artister, och Köhler, vars specialitet var klotsritning, tog dem in i sina båsar när han ansåg att de voro tillräckligt tränade av Palm att behandla blyerts och svartkrita.

Cardon var en snäll och ytterst beskedlig lärare, vars tålmod mången gång sattes på

hårda prov av skolpojkar, vilka betraktade hans lektioner som förevändning att fördriva tiden med allahanda skoj och upptåg. När han korrigerade elevens teckning, brukade han oftast börja med ett: — Om jag vågade göra en anmärkning, och detta säger väl tillräckligt för att man skall förstå att om det gällde att ge pojkarna en ordentlig tillrättavisning, modet svek läraren.

Desto käckare, ja, rentav imperatorisk, verkade gubben Palm, som ofta inledde undervisningen med ett: — Fy f-n! Vad menar herrn att detta skall föreställa? Får jag låna herrns crayon! Därmed fattade han pennan och sade: — Vill herrn framställa en fura, så lägger herrn breddsidan av crayonen till papperet och gör si-så-där, ja! (detta åtföljt av en krusidull från vänster till höger); vill herrn återigen teckna en björk, så lägger herrn breddsidan av crayonen till papperet och gör si-så-där, ja! (en annan krusidull från höger till vänster) eller — om herrn vill göra en ek o. s. v.

Detta sätt att lära eleven föreföll väl redan den tiden en smula gammalmodigt. Men sen vi nu studerat exempelvis japanerna, som lära sig olika tempus i tuschpenselns tryckande till papperet eller lättare vidrörande, alltefter de

olika effekter man vill nå, så förstå vi att gubben Palms metod innehöll åtskilligt att ta vara på. Själve Leonardo brukade schematisera då han undervisade. Hans: det gives, mina lärjungar, 8 (åtta) slag av näsor! etc. är något därmed beslätat. Sedan Palm slutat korrigeringen, föll det honom ofta in att förhöra sig om elevens familjeomständigheter, och då kunde hända att lektionen som börjat med ett barskt och rytande fy f-n slutade: — Det går ganska bra, fortsätt — jag kände herrns mamma i yngre dar.

Köhler var en mager skymningsfigur med oroligt fladdrande blick. Han kunde inte »ta» ungdomen, men var nog lika beskedlig som de andra. Han undervisade i klotsritning och perspektiv och kunde, när han träffade en förstående elev, visa i dennes öra ett och annat perspektiviskt knep. — Det är inte rätt att göra så — men det blir rätt, avslöt läraren.

Efter lektionernas slut, klockan sju, begåvo sig de tre lärarna tillsammans att i Berns eller Blanch intaga en portvins- eller arrakstoddy. Varje kväll under många år kunde stockholmarna se denna lustiga trio stega fram på Fredsgatan, Palm i kalabreserhatt och slängkappa, draperad som de romare pläga, Köhler smygande ut-

efter husväggen, och Cardon med ena foten på trottoaren och andra i rännstenen.

Vid samkvämet kring toddyn var det alltid Palm som förde ordet. Han var »konstnären» av de tre och till på köpet gammal romare! Vid ett tillfälle då Palm, efter att ha smuttat på drycken, med rynkade ögonbryn utstötte sitt fyf-n, sökte Cardon blidka den mäktiges vrede: — Om jag vågar säga, sade han, så smakar denna toddy tegel. — Tegel, röt Palm, tegel har jag icke smakat, jag tycker toddyn smakar — (ja, jag behöver inte skriva det drastiska uttrycket, och förmodligen menade icke Palm att man skulle fatta detsamma efter bokstaven).

Anno 1879 blev Principen indragen och lärartrion, som lett våra första steg på konstens bana, hörde därefter till det Stockholm som gått.

Direktör för Kungl. Akademien för de Fria Konsterna var sedan 1867 Johan Kristoffer Boklund, skåning till börd. Vi hade kolossal respekt för denne, och det gällde att vara väl förberedd då man hade ett ärende in i direktörens mottagningsrum. Det gick inte an att använda så futtig titulatur som »direktör» eller ens professor, ty då blev man korrigerad: — Hovintendent, om jag får be! Han ansågs vara libhaber på läckra färger, men ytterst sällan såg

man något opus av hans hand. Måleriet hade han redan fått lägga åt sidan för alla de uppdrag som upptogo hans tid — hela det organisatoriska arbetet inom Stockholms konstliv — omfattande Nationalmuseum, Konstföreningen, konstnärernas sjukkasse, m. m. Hans ytterst nervösa temperament orsakade att eleverna inte gärna närmade sig honom och dock var han i själva verket ej blott för behövande kolleger, utan även mot akademins alumner en ytterst hjälpsam människa. I hans hem levde man konstnärsliv efter Münchnertradition, och understundom inbjöd han sina gullgossar — elever födda i provinsen Skåne, eller sådana som naturen begåvat med sångröst, till aftonsamkväm kring den hembryggda punschen.

Peter Molin, Bältespännarnas och Fontänens skapare, var till en början vår lärare i teckning. Han var en fin och tystlåten gubbe; han dog tämligen snart och efterträddes av Kjellberg, även han en blygsam person när icke den svenska nektarn eldade hans mod och självkänsla, såsom oftast hände vid den nybildade Konstnärsklubbens torsdagsaftnar. Han kunde då anförtro Perséus att han kände sig stor och mäktig. Och när den livlige Perséus oroligt invände: Men jag! så lugnade honom Kjell-

berg: »Ja, du är också mäktig, men inte så mäktig som jag!» Därmed tröstade sig denne konstnär över den sterilitet som det var hans liksom förut andra svenska skulptörers lott att duka under för, när de vänt hem från lyckligare förhållanden i fjärran land i söder.

En annan lärare var Wilhelm Wallander, folk-livsmålaren, ungarl liksom Kjellberg, men i motsats till denne produktiv som konstnär, och som privatperson mycket anlitad i Stockholms sällskapsliv i egenskap av rolighetsminister. Som lärare var han allt annat än munter. Han insisterade alltid att eleverna skulle göra kvinno-modellens fysiologi litet vackrare och förelade oss Juliens' ritplanscher för att studera rutmaneret, dennes specialitet.

Mårten Eskil Winge, vice professor, ansågs teckna och måla bättre ju större tavlor han målade, men om Tors strid med jättarna, en av de väldigaste dukarna i Nationalmuseum, sade man likafullt att den dock ej var tillräckligt stor.

Winges medbroder i det fornnordiska var August Malmström; den ende av dem alla som skulle kunna ha givit oss fruktbärande under-visning i koloritens och valörernas hemligheter, om han begagnat ett något så när begripligt

språk vid lektionerna. Än skulle man »åka över», än ta en »körare» o. s. v., och när eleven blygt frågade om meningen med dessa mera hippologiska termer fick man en förklaring, som gjorde dunklet ännu mörkare. När jag nu på äldre dagar drar mig till minnes en del, förstår jag honom bättre och har funnit hans lärosatser mycket förståndiga, vittnande om den goda skola han själv genomgått hos fransmannen Couture. Sin kärlek till franska konsten behöll han städse så varm att det var omöjligt att förmå honom använda tyska namn på bekanta eller elever. Greve Taube blev för honom alltid greve Duva, och fröken Hanna Hirsch kallade han städse Hanna Hjort etc.

Man klagade redan den tiden i Stockholm att »originalen» försvunno. I Konstakademin funno de emellertid en fristad där de länge beto sig envist fast.

Ser jag tillbaka på undervisningen som helhet, så måste jag instämma i det svar opponenterna gävo då man förebrådde dem deras otacksamhet mot forna lärare: Vad vi kunna, det ha vi lärt i Paris, där vi snarare sökte glömma vad man lärde oss i akademien. Det låter grymt, men för felet rådde egentligen ej lärarna. De voro de bästa som stodo att få; de skötte sitt

kall efter bästa förmåga — men när man inte själv fått säker och grundlig underbyggnad, god skola, god metod, har man svårt att meddela andra. Dessutom fordrar själva meddelandet speciell begåvning att genom det talade ordet utkristallisera bärande grundsatser varpå eleven kan bygga vidare. Och vi svenska konstnärer ha ej — som exempelvis fransmännen — fått både tradition i blodet och dialektisk förmåga att klart och logiskt framlägga densamma.

Ynglingen som utanför gallergrindarna såg byggnaden med den lockande inskriptionen »Kungl. Akademi för de Fria Konsterna» drömde väl att inom murarna i detta arkitektoniskt förnäma palä möta allt det ljusa och fria som man gärna tänker sig atmosfären i en de sköna konsternas förgård. Men hur djupt blev han ej besviken! Mörka, ålderdomliga, dammiga och snarast tarvliga voro akademins lokaler och lärosalar, ja, till och med aulan, och han hade så rätt, den underlige naturfilosofen Måns Jönsson från Jämshög när han en vacker majkväll på Ladugårdslands teater framsade sina »oför-gripliga meningar» om Konstakademin: — »Den som väntar ljus och frihet möter något helt annat!» För den unge elev som nyss lämnat ett

statens elementarläroverk — så var fallet med undertecknad — och där allt var snyggt, ljusst och tidsenligt — verkade inträdet i Konstakademins inre som en återgång till svunna tider. Aftonlektionerna vid rykande fotogenlampor, och vad modellskolan angår i kvävande värme, skulle av nutida hälsopolis ha förbjudits. Vinter-tiden kunde gradskillnaden mellan inne och ute understundom gå upp till fyrtio grader. Men likväl, om jag gör ett eller annat undantag (för egen del ådrog jag mig en ögonåkomma, som ofta höll mig borta från lektionerna) så klarade sig mina samtida ganska bra, och många blevo med tiden friska och duktiga konstnärer, trots dessa »lokale forhold», och den bristfälliga undervisningen. Historien lär oss att konstnär-ungdom, vars uppfostran fullbordats under förhållanden mot vilka våra egna ovan beskrivna voro kanske rentav furstliga, icke desto mindre nått konstens högsta tinnar.

Kamratlivet var intensivt, men man delade upp sig i kottier. Något umgänge mellan å ena sidan målare och skulptörer samt arkitekter å andra förekom ej. Vi »artister» betraktades av arkitekterna som en hop slarviga existenser utan fotfäste, och vi å vår sida ville icke anse arkitekterna som konstnärer. De voro prak-

tiska och ordentliga, skulle med tiden bli tjänstemän, det vill säga ingå i »ämbetet» som dåvarande byggnadsstyrelse kallades. — Finnen Jacob Ahrenberg var deras självskrivna ledare, hade världsvana och var smidig, improviserade vers på baksidan av matsedlar (alltid samma vers), och var redan som elev flintskallig. Vid ett tillfälle hade vi i smyg spikat upp anslag på dörren till arkitekternas lektionsrum, inbjudande dem till möte i viktig angelägenhet. Hellqvist hade fått idén att konstnärskåren (eleverna) borde anskaffa ett baner. Han hade framställt ärendet till direktörn, och på dennes fråga vartill baneret skulle användas hade Hellqvist svarat: Vid högtidliga tillfällen, såsom vid direktörens begravning. Det gällde att få arkitekternas anslutning redan ur ekonomisk synpunkt, ty de voro i allmänhet ej så fattiga som artisterna. Men det kränkte deras självkänsla att godtaga ett initiativ som utgått från oss, och på mötet rev Ahrenberg sönder vårt banerförslag. Arkitekterna lågo alltid över. Jag uppehåller mig ett ögonblick vid detta, emedan sedan dess tiderna ha helt ändrats; i och med den dekorativa konstens genombrott arbeta artister och arkitekter ofta tillsammans för gemensamma mål. Ja, artisterna räkna numera

även arkitekter till »konstnärer». Att artisterna lade an på ett yttre som visade vad man var eller icke var, behöver jag knappast skriva. Den som någon gång fått ögonen på ungdomsporträtt av mina samtida kan inte misstaga sig på vilket vitæ genus som originalen en gång kallat sitt. Slokhattar och artisthår begagnades allmänt. Men vad de förstnämnda angick, så inträffade ganska tidigt en tilldragelse som hotade deras existens. När Karl XV dött och Oskar II uppstigit på tronen fingo vi order av akademins direktör att infinna oss i aulan; det skulle sväras tro- och huldhetsed till den nye monarken. De elever som kunde anskaffa hög hatt ålades detta, och man ansträngde sina sista resurser för att möta upp så anständigt som möjligt. Naturligtvis behövde inte eleverna, utan endast professorerna, statens ämbetsmän, svära trohetsed; icke förty kände vi oss mycket betydande när vi tågade upp i »storm» som cylindrarna kallades. Ja, vi kände som om landets trygghet fordrade vår närvaro — och allt skulle gå väl så länge den nye kungen ville lita på oss.

Händelsen illustrerades av Carl Larsson på årets så kallade »kartong» och erhöll devisen: »Det pittoreska Sverge som blev 'stormens' offer hösten 1872». Artisthåret fick man behålla. Det

hade varit hjärtlöst att befalla dess avlägsnande, ty i de flesta fall utgjorde perukerna frukten av dagliga ansträngningar för att få den rätta snitten. Hugo Birger och Olof Sör-
ling hade båda åstadkommit stora valkar i nacken; Hellqvist, som när han anlände till Stockholm från Kungsör hade slätt, vattenkammat hår, låg om nätterna med papiljotter och lyckades få lockig peruk. Naturligt lockig, mycket yvig och av en djup kastanjebrun färg var Stoopendals koaffyr, kanske den som av alla tog första pris: han liknade rätt mycket Malatestas porträtt på gamla medaljer. Carl Larsson fick aldrig någon verkligt stilig fason på sina blonda testar, och den eleganta Hagborg föredrog att kamma sitt hår som det var modernt i den stora handelsstaden vid Göta älv: benat mitt i pannan och vid öronen så kallade husarkrokar. För eget vidkommande fick Rafaels självporträtt tjäna som modell för hårläggningen. I slutet av sjuttioalet eller vid tiden för världsutställningen i Paris, dit vi sedan några år förlagt våra studier, klippte vi artishåret och koafferade à la Capoul med tudelad lugg. Tio år senare hade de flesta börjat anlägga måne. Sic transit gloria mundi!

Konstförhållandena i Stockholm på 1870-talet

2. — *Pauli, I vår ungdom.*

voro skäligen enkla. Av utställningar hade man endast Konstföreningens, men dessa voro livligt besökta. Söndagarna efter högmässan och promenaden i »torget» gick man dit för att se Billings nya Solnedgång, Edv. Berghs Hängbjörkar vid speglande Mälarstrand eller Per Södermarks nya, oljeglänsande generalporträtt, och då var trängseln stor. Konsthandlare existerade praktiskt taget ej; Bukowski utställde antikviteter, en och annan bokhandlare lockade folk med en oljefärgstavla i butikfönstret. Huru annorlunda då mot våra dagars lösen: envar sin egen separatutställning, envar sin egen konsthandlare!

Stockholm på sjuttioalet var icke något konstens Eldorado; mest av allt saknade vi tillfället att se god modern konst. Det var akademins skyldighet att fylla detta behov, men denna plikt försummade hon och däri låg en av de viktigaste drivfjädrarna till den mäktiga opposition som i mitten av följande decennium brast lös, och vars verkningar sträckte sig långt och grundlade de helt nya förutsättningar som den nutida konstnärsgenerationen kan fröjdas åt.

Kronberg hemsände från Düsseldorf och Perséus från München var sin genretavla. Dessutom exponerade professor Retzius fyra stora

fotografier efter målningar av den under fransk-tyska kriget bortgångne Henri Regnault. Detta var allt som kunde inspirera de unga! Regnault var i flera år typen av en äkta stor modern målare.

Som redan blivit nämnt blommade kamratlivet och som alltid vid en högskola delar man upp i kottier. Det ena, fattigare, utgjordes av Widing och Stoopendal, Rafaelsbeundrare och idealister (dit även undertecknad räknades) jämte Larsson och Birger som då hette Pettersson, realister. — Hellqvist som skulle bli historiemålare och hoppades upptaga v. Rosens mantel, dök upp då och då. Han liksom de flesta av de andra livnärde sig med att retuschera fotografier (ointressanta grosshandlare, som skulle förskönas), »ritade på stock», d. v. s. teckningar för trägravyrer avsedda för Ny Illustrerad Tidning, samt gick som biträde åt Fritz Ahlgrensson, Kungl. operans som nästan genialisk ansedde dekorationsmålare. Själv var Ahlgrensson en slarver, men visade mycken stränghet mot andra. Hellqvist, för att blidka sin lärare, ville på dennes födelsedag uppvakta med en blomsterkvast och infann sig vid lärarens ateljé högt uppe i operahuset. Ahlgrensson satt i skissateljén, avbalkad förmedelst gamla kulisser och Hellqvist

hade oturen att vid inträdet stöta omkull en av dessa, som ramlade ner över läraren. Denne hann icke komma loss förrän han störtade på eleven. Hellqvist kastade blombuketten och rusade upp på operabyggnadens tak, på vars ås nu uppstod en spännande och livsfarlig jakt. Till all lycka fann den rappe gratulanten en öppen vindslucka, slank igenom och försvann.

v. Rosens mantel fick han aldrig ärva, ty han dog jämförelsevis tidigt. Efter ett fall på isen miste han sitt förstånd och avled på hospital i Berlin, till vars akademi han kallats som lärare. Som historiemålare sysslade han mest med rekvisita, varom »Visby brandskattning» i Nationalmuseum bär vittne.

Ferdinand Stoopendal var en begåvad konstnärnatur, men blev för framtiden fullkomligt steriliserad genom ideliga besök på Nationalmuseum, där han gick upp i så intensiv beundran för de gamla mästarna att han glömde bort att själv producera. Hans anletsdrag voro förnämt artistiska, hans gestalt var smärt; det enda man kunde anmärka var att han gick inåt med fötterna. Men ingen förstod »de gamla» så som han och det var han som förklarade oss att Michelangelo gjort Adams hand så stor — för stor — för att ersätta en arm i förkortning och varav

endast synes ett helt obetydligt parti. (Fransmannen kallar detta förfaringssätt »à compenser».) På äldre dar emigrerade han till Amerika efter att en längre tid biträtt med rullgardinsmålning i faderns firma, en bitter sysselsättning för en konstnär med högtflygande drömmar, särdeles i en tid som aldrig räknade »hantverk» som »konst».

Rudolf Widing hör, också han, till en av dessa begåvningar, som aldrig lyckas slå igenom och hindren voro i detta fall dels av ekonomisk natur, dels bristande smidighet i praktiska angelägenheter. I motsats till dem som ha mera glänsande lätthet och som därför redan vid akademien bli spådda en lysande karriär, men som i fortsättningen visa att gåvorna inte räcka längre än att förbluffa kamraterna, hörde Widing till dessa mycket sällsynta naturer som träda fram med ovanligt välproportionerade naturanlag. Ingenting bländande, men alltigenom nobelt i form och själfullt innehåll hade hans, med mycket långa nödtvungna uppehåll målade studier och (mestadels) ofullbordade små genrebilder detta, att kamraterna alltid stodo eniga inför renheten i hans strävanden och erkännande hans gedigna konstnärsbegåvning. Framför hans arbeten var aldrig någon strid. Hade

lyckligare yttre omständigheter låtit honom få ägna sig åt konsten, hade han säkerligen kommit att markera i vår historia något liknande en Hippolyte Flandrins utveckling och position. Blygsam och stolt intog han inom kåren aldrig någon ledarställning fastän hans förstarangsplats därinom av ingen bestreds.

Född av fattiga föräldrar i någon avsidet värmländsk socken hade han fått endast ytterst torftigt kunskapsförråd uti någon sockenskola — icke desto mindre gjorde han intryck av vederhäftig bildning. På honom kunde man använda formeln: »Bildning är vad som återstår då man glömt allt som man lärt», med den reservationen att det återstod mycket av det lilla han faktiskt lärt. Kunskapstörst sporrade honom och liksom en Kronberg, en Larsson m. fl. ägde han redan vid tidiga år ett kunskapsmått som rymde lika mycket och säkert mera av värde än lyckligare lottade kamrater.

För min personliga del står jag icke i så stor tacksamhetskuld till någon annan ur min kamraters krets som till Widing; för allt han gav av ädelt uppsåt, hans klara rena linjer i konst och liv, som gävo de lärorikaste föredömen och genom sitt sympatiska väsen — munter men tystlåten —

adlande våra samkväm, blev hans vänskap ett av denna ungdomstids renaste minnen. Icke endast för mig, men för oss alla.

Fattigdom hindrade honom från måleriet och stolthet att av andra begära hjälp och understöd. Han blev visserligen vår förnämsta litograf efter en äldre tids uppfattning. Tidigt gift och begåvad med familj måste även han emigrera och försvann i obekanta öden. Ett rykte att han blivit skjuten i The far West har jag aldrig kunnat kontrollera.

Kotteriets övriga medlemmar äro relativt väl kända i vår senare konsthistoria och jag nöjer mig därför med att anteckna endast några få episoder.

Hugo Pettersson (Birger) hade tidigt förlorat sin mor och fadern, litograf med kontor vid Fredsgatan, levde sen han blivit änkeman mestadels uteliv på källare, dit sonen Hugo fick medfölja. Han fick därigenom tidig praktik i överklassens sport att stuka kypare och lade grunden till gastronomisk sakkunskap. I hemmet regerade hans farmor, en livlig gumma men med så bistert utseende, som om hon svalt peppardosan. Hugo fick ofta av kamraterna en hälsning från farmodern, som de mött i gatulivet än här och än där; på hans fråga om de

kände henne svarades nej — men alltid visste man hur en gammal käring såg ut. Hon älskade Hugo och var hans intresserade rådgiverska då han målade prisämnen vid akademien. Hon vakade över hans dygd; när han lagt upp »Paradiset», tävlingsämnet, tillät hon ingen annan modell för Eva — än sig själv, försäkrande Hugo att kvinnor äro sig alltid lika.

Fadern, låghalt, gick på kryckor; han var kolerisk, kvick och sarkastisk. Oresonligt sträng i vissa ögonblick var han andra tider släpphänt och alltför överseende mot sonen; och på utvårdshusen där det festades fick Hugo medfölja, och fadern bjöd honom som de andra deltagarna på punsch. — Kom Hugo, skall du få ett glas! — Tack, snälla pappa, jag är redan full. Han var då ännu ej konfirmerad.

En sådan uppfostran lade inte någon säker grund till ett ordentligt och regelbundet levnadssätt, vilket för honom med hans icke starka hälsa skulle varit det lyckligaste. Däremot utvecklade han tidigt sin benägenhet att servera spirituella inlägg och konklusioner; till en början med en viss ansträngning, sedermera med desto större behändighet och elegans.

Sista året vi voro akademikamrater fick Hugo hyra ateljé, enär hemmet var trångbott. En

ateljé vid denna tid var ingenting annat än ett större vindsrum med fönster åt norr och utan reflexer från grannväggen. Hugos var belägen vid Stora Vattugatan fem trappor upp. Sedan han installerat sig med stafflin, dukar, portföljer, mannekäng och varjehanda rekvisita, bestående av kostymer, lånade ur Kungl. operans förråd, inbjöds kottieriet att fira evenemanget.

Festen började med allvarligare diskussioner om vem som var störst: Rafael eller Rembrandt, och som sedan övergingo i meningsutbyten om de gamlas traditioner borde följas eller om man skulle försöka att återge det levande livet på ett modernt sätt. Hugo uttalade sig avgjort för det sista och förklarade att han med allra snaraste ämnade införa cylinderhatten i svensk målar-konst.

Sexa intogs i källaren »Berzelius», varefter man drog till Humlegårdens öppna rotunda, där alla dansade ringdans. En eftersläckning kändes av behovet påkallad, varför man återvände till »ateljén», där ett par halvor punsch lämnats orörda. Teorierna ersattes nu av kroppsövningar och fantastiska negerdanser till ett stycke efter midnatt, då man hörde kraftigt bultande på dörren, vid vars öppnande den bistre värden visade sin hotfulla uppsyn. Utan långa motive-

ringar uppsade han sin levnadsfriske hyresgäst att avflytta redan följande dag samt ålade det övriga sällskapet att ögonblickligen »dra åt helvete!».

Denna inledning på Hugos fria självständiga existens var en uvertyr som i all sin knapphet dock var karakteristisk upptakt till hans korta levnadsbanas bisarra partitur.

De flesta medlemmarna av kottieriet intogo sina måltider — när de hade råd att intaga måltid — på en liten sylta kallad »Tennknappen», belägen en trappa upp vid Fredsgatan (nuvarande »Nordstjärnans» hus). Kosten var av enklaste slag; så berättades, måhända med en smula överdrift, att kraftsoppan åstadkommits på det sättet att man lät slagskuggan av ett stycke buljongkött vila en stund över den puttrande grytan. Aftnarna samlades man alltid i Berns eller Blanch, inmundigande en (1) portvins- eller arrakstoddy à tjugufem öre person. Fanns det händelsevis några sedlar i sällskapets ägo kunde man slå sig lös framför en sexa, serverad i »Röda Rummet», beläget bakom orkestern i Berns' salong; eljest drog man sig till kaféet vid Jakobsgratan — mittemot Hamburgerbörs — och avslutade kvällens utsvävningar med ett glas mjölk och två wienerbröd.

Ehuru mycket fattiga och ej sällan utan resurser att bestå sig varken vått eller torrt var ungdomarnas uteliv den tiden, i jämförelse med våra dagars — även om man tager penningens olika värde i betraktande — så pass billigt att detsamma sällan satte långvariga spår i eller derangerade den enskildes ekonomi för framtiden.

Carl Larsson framstod från tidigaste år i akademien som en av dem av vilka framtiden hade åtskilligt att vänta. Hans utseende hade något anslående; men icke på grund av någon klassisk renhet i linjerna. Hans uppnäsa, hans ögon, små som springor, hans obändiga hårtestar, uppdragna mungipor slog genast an genom en viss oskuldsfull munterhet; även i de allvarligaste situationer föreföll hans uppsyn sorglöst leende. Redan efter första året i antiklassen var han kamraternas korade rolighetsminister — liksom han senare blev hela Sverges. Boklund, akademins direktör, benämnde honom sällan annat än »den lille naive Larsson». Hans försök att någon gång spela diplomat slogo alltid illa ut på grund av fysionomins svekfulla öppenhjärtighet — både då och allt framgent. Han talade ofta om sin mamma, men någon pappa förekom inte, man fick nästan den tron

att han aldrig ägt någon utan kommit till världen genom ett naturens undantagsförhållande.

Han dyrkade Rembrandt och hans studier efter antik och modell utmärkte sig framför de andras genom en förträfflig hållning i valörerna. Många antogo att detta delvis kunde bero på hans tidigt inträffade närsynthet, som tvingade honom att hålla skuggmassorna hela, något som försvåras, då man ser alltför bra alla detaljer. Vem skulle anat att denne Carl Larsson i framtiden skulle slå in på monokroma ytor med accentuerade konturer? Men ett ständigt byte för stora självålagda uppgifter ville han liksom en annan av vår konststormän, greve Georg v. Rosen, gärna ställa sin konst i det allmännas tjänst, »att upplysa folket», som det hette. Han ställde därför det gamla skillingtrycket som förebild, ritade och färglade sin »S:t Göran och draken», det första steget på en linje så olik den hans akademistudier utvisade. Jämte Rembrandt studerade han de små skisser vi äga av Tiepolo i Nationalmuseum; i ett av sina prisämnen går också denna förälskelse igen.

Det andra kottieriet — »snobbkottier» brukar vara en vanlig benämning på sådana som vid akademierna ha råd att bestå sig med hela gångkläder, iakttaga yttre hyvsning och intaga mål-

tider på andra restauranger än s. k. syltor — bestod förnämligast av August Hagborg, Axel Borg och Axel Lindman. De åto sina middagar på källaren Phoenix i Kungsbacken; köpte polletter à 1 kr., som måltiden kostade, bestående av smörgåsbord, två varmrätter och en halva öl. Denna relativt mycket rikliga meny förslog emellertid ej alltid för dessa bättre mans barn. Hagborg uppfann då en metod som hämmade lusten efter mera mat; han sockrade så mycket på efterrätten att den äcklade honom. Hagborg och Borg voro båda vad man kallar stilsiga unga män; ja Borg var helt enkelt underskön och hade likhet med antikens Jupiter Otricoli under dennes yngre dar eller ungarlöstid. Även Lindman var visst icke oäven och kunde passera som god trea.

Detta koteri hörde på grund av dess städade uppförande till akademidirektörens gäster vid punschgillena; ingendera var skåning, men Borg och Lindman hade utmärkta sångröster.

Alltid nämnda samtidigt — Borg och Hagborg — voro dessa båda Ajaxar till lynnens mycket olika. Medan Hagborg ägnade sitt yttre mycken omsorg ägde den förre intet spår av koketteri och bevarade alltjämt även i framskriden ålder en viss smak av bättre landsort.

Hagborg var den borne mercuriisonen från rikets andra stad, en artistisk version av större kon-torschef. Borg var föga bekymrad om sin om-talade skönhet; en gång hade en stor finne satt sig mitt på hans grekiska näsa, något som skulle tvingat varje annan ung man, en smula medveten och rädd om sina behag, till frivillig avstängdhet på enskilt rum; icke så med Borg, han rörde sig fritt på allmänna platser som vanligt. Man undrade på vem hans skönhet kunde brås; när hans mor gästade Stockholm och vi blevo presenterade, var gåtan löst. Något mer imponerande vackert har jag aldrig upp-levat: hon satt i en hög karmstol i full dager — hon erbjöd oss att sitta ner, men det var snarare på knä man ville falla inför denna inkarna-tion av kvinnan-modern. Hon hette som flicka Palm och var från Lund, där Esaias Tegnéer hade hyllat henne i ett poem; som hon satt där i den höga karmstolen med hållningen av en ståtlig gammal borgfru, var hon sannerligen värd hans samlade skrifter, allra minst!

Deras lynnen reflekterade också i vars och ens konst. Hagborg hade en elegant och för-bluffande lätthet att skissera figurer, alla möj-liga typer i alla möjliga ställningar och omöjliga förkortningar, alltid med en massa extra punkter

och svängar, som en skicklig virtuos på skridskor. Lättheten berodde kanske mest på handens träning till akrobat, liksom varje slags teckningssätt har förklaringsgrund i den lugnare eller snabbare farten, ömsom de primitivas strama saktare eller barockens skissartade rutschande. Denna Hagborgs förmåga var emellertid lika enastående för dåtidens akademielever som den är vanlig företeelse bland nutidens.

Borgs konstnärskap hade en långt mindre bländande tendens; hans figurer föreföllo snarare under än över sitt stånd, medan kamratens redan vid akademien och kanske än mer i fortsättningen höjde sig över sin klass. Normandiska fiskare fingo alltid ett tycke som voro de släkt med Apollo di Belvedere. Båda goda kamrater, var den ene flott och generös men exklusiv — för den andre, Borg, med en bredare mänsklighet, fanns mycket få brackor. Varmt medkännande och sansad var och förblev han ett medlande element, när lidelsernas vågor hotade att slå den kordiala samvaron i spillror.

Ernst Josephson intog en särställning. Hans uteliv var mest i sällskap med de senast nämnda; men ensam bland de unga hade han i Stockholm ett burget föräldrahem och behövde inte

söka förströelse i kamratlig samvaro i samma grad som vi andra.

Även han hyllade »de gamla», men då han ville ha sitt för sig och både Rafael och Rembrandt voro vikta av vårt koteri, lade han av Tizian för sin räkning. Sångare, deltog han i Boklunds soaréer, men någon verkligt intim kontakt med kamraterna som vagabonderade utan hem fick han väl icke. Han reste tidigare ut än vi andra men återkom dock innan den första kullen, flygfärdig, ställde kosan till Paris. Han var egentligen icke särdeles populär, snarare tillknäppt än tillgänglig; först under Paris-sejouren öppnade han rocken och lät oss känna ett varmblodigt hjärtas bultande.

Han bjöd ibland kamrater till sitt hem och han tog sig an behövande och vilsekomna; man visste att det var Josephson som förhjälppte Måns Jönsson från Jemshög att realisera dennes uppseendeväckande angrepp på Konstakademien. Man vaknade en vacker majmorgon och upptäckte på lindarna i Kungsträdgården spikade lappar med påskrift att samma kväll ämnade Måns Jönsson på Ladugårdslandsteatern framsäga sina oförgripliga meningar om Kungl. Akademien för de Fria Konsterna. Man samlades mangrant vad eleverna angår — bland

lärarna såg man endast professorerna Malmström, Kjellberg, Holm och Winge — och intogo under mycken förväntan platserna på parkett. Ridån gick upp — men en meter över golvet strejkade densamma. Nedre delen av ett par byxor, varav den ena nervöst rörde sig upp och ner som behäftad med klåda, var det enda som syntes under flera spännande minuter, tills mankemanget vart undanröjt. Ridån gick i höjden och Jönssons sokratiskt fula blekingsansikte, härjat och förvridet, stirrade hotfullt mot publiken. Man väntade sig ett förkrossande angrepp från denne filosofiske autodidakt på sköna konsternas vårdarinna, men oerfaren talare och begåvad med ett löjeväckande idiom blev effekten tämligen matt. Det blev talaren, icke akademien som måste känna sig stukad. Några satser erinrar jag mig ännu: Jöns sade, att han frågat sina lärare om det viktigaste i konsten var innehållet eller formen samt fått till svar — formen! »Då visste jag att skraddaren var den störste konstnären.» Han hade drömt sig konstakademien som ljusets och frihetens hemvist — men vad fann jag? »Damm och mörker, tvång och doktriner — — —» Talaren kom ofta av sig och då hörde man en väsende röst mellan kulisserna som sufflerade — det var Josephsons! Det hela

slutade i upplösningens och begabberiets tecken och landsortsprofeten återvände till sin socken, där han framlevde ett liv i obemärkthet tills för några år sedan, då pressen av någon anledning — måhända hans frånfälle — serverade ett par notiser om detta original, som tjänat Strindberg till modell för en av figurerna i »Röda rummet» (Olle Montanus).

När Josephson återkom från Paris, återinträdde han även i målarskolan och visade oss hur man målade i Paris. Mycket fort och käckt, utan att reflektera, målade han ett koloristiskt stämt gumhuvud i en enda seans — vilket gjorde stor effekt på kamraterna. Hugo Birger (Pettersson) räknade alltid denna studie som sin egen färgbegåvnings jordegumma.

De första åren av min akademivistelse var jag inackorderad hos min farbror, som bodde först på Wahrendorffsgatan och sedan i hörnet av Stadsmedjegatan och Storkyrkobrinken i en våning tre trappor upp, från vars fönster man hade förträfflig utsikt över kungliga begravingar och kröningsprocessioner (1872—1873). I yngre dagar sades min farbror ha tillhört Stockholms jeunesse dorée; han hade alltid haft umgänge med konstnärer och levnadsglada män-

niskor, men nu på äldre dagar, sen han avvecklat sin stadsmäklarsyssla, levde han rätt så stillsamt. Dock kan jag från dessa år anteckna att jag vid en bjudning i hans hem fick höra Sverges mest uppburne operatenor Olle Strandberg. Det var nu inte fullt ut lika minnesvärt som om det varit Jenny Lind, men nästan! Olle Strandberg! Ännu tycker jag mig höra ekot av en röst med denna poetiska timbre som smälter hjärtan och för oss hän till lyckligare nejder. Även Beronius, Bero kallad, en av de wenerbergska gluntarna, hörde till umgänget; Boklund, min höge chef, likaså.

Någon gång förde mig min farbror till Operakällaren och de s. k. Nobisgubbarnas stambord för att vid femtiden intaga en s. k. Stenborgare och detta skedde i det lilla förrummet till den större matsalen.

Om någon släkting från landsorten besökte huvudstaden kunde det hända att jag blev bjuden på supé på själva Operakällaren. Denna hela landets förnämsta och populäraste restaurang låg utåt Gustav Adolfs torg men med ingång ifrån Arsenalsgatan, där entrén för teaterpubliken ävenledes befann sig. Efter teatern plögade många dramatiska artister infinna sig och det var ett utsökt nöje att kunna peka ut vem

den ene eller andre var. Gustaf Fredrikson försummade aldrig supén på Operakällaren, där han hade sin beundrande publik. Han kom med hastiga steg genom förrummet men hejdade sig, liksom överraskad av en spännande intrig, i dörren till stora matsalen. Sedan han till allmän förtjusning stått stilla en stund, höjt och sänkt axlarna, en vana som lät Jörgen finna frasen: »den vattenhinkade», vridande kroppen än åt höger än åt vänster med en air av diabolisk sidenkramhandlare, stegade han ut i salen hälsande åt båda sidor, lyckliggörande närmare eller fjärmare bekanta samt tog plats vid ett stambord. Han var merendels åtföljd av premiäraktören Hartman, god priffespelare och ännu bättre kock, mest känd likväl i egenskap av den avgudade Ellen Hartmans (född Hedlund, sedermera gift friherrinna Cederström) första man.

Studierna vid akademien avbrötos ofta av min iråkade ögonsjukdom, för vilken jag sökte läkarhjälp, först här i Stockholm och sedermera i Köpenhamn hos en av samtidens ryktbaraste oftalmologer, professor Hansen-Grut, som även lyckades bota åkomman.

Jag hade ofta sett blixtar, vanliga sådana och även s. k. kornblixtar. Men snilleblixtar

hade jag dittills aldrig sett i verkligheten och trodde att de endast existerade som bildligt talesätt. Detta senare var en villfarelse, efter vad jag under min köpenhamnssejour fick uppleva.

Efter att hava genomgått flera pinsamma kurer måste jag för den store ögonläkaren tillkännage att jag, obotad, måste återvända hem. Detta gjorde honom bedrövad. Under tio förväntansfulla, spännande minuter vandrade han i diagonal över golvet i sitt mottagningsrum tills han plötsligt studsade, förde handen till pannan, knackade med tre fingrar och slog eld! — Nu har jag det! utropade han som om han fått en ingivelse. Ved di vad det er, en Luftklokke? Jag visste vad en luftklocka var; i Stockholm fanns en sådan, doktor Sandahls, anlitad av bröstpatienter. Professor Hansen-Grut sade att han aldrig ordinerat en luftklockekur för ögonåkommor, men bad mig försöka ett halvt dussin bad; han hade fått ingivelsen att detta skulle bota mig. Försöket visade sig tillfredsställande och jag fick fortsätta kuren hemma i Sverge och kunde åter begagna mina ögon. För min ögonläkare i Stockholm, professor Rossander, berättade jag om denna ovanliga kur, och jag glömde inte beskriva situationen när jag tyckt mig se en snilleblixt gnistra fram ur den euro-

peiskt ryktbare danskens protuberanser. Professorn försäkrade mig efter åhörandet av min berättelse att jag faktiskt sett en snilleblix, var-över jag kände mig ej så litet stolt.

Ehuru landsortsbo var jag icke utesluten från allt bättre familjeliv i huvudstaden, enär åtskilliga släktingar här voro bosatta. Min fars kusin, fabriksidkaren, sedermera godsägaren C. F. Lundström hade sen några år flyttat till Stockholm och bebodde en våning vid Jakobs-gatan, nära granne till Konstakademin. Våningen låg enligt tidens uttryck »i fil» och som det var tidens smak voro de olika rummen i olika stil, matsalen i renässans, ett angränsande i gotik, ett tredje, som var ett helt litet kabinet, var till god del upptaget av en gipsavgjutning efter Thorvaldsens Venus i originalets, d. v. s. naturlig storlek samt ett par avgjutningar efter den danske mästarens berömda reliefer »Dagen» och »Natten». Det var icke blott ett rikt hem, utan alltså även ett sådant med odlat konstintresse. Man mötte här inte endast sådana toppar inom Sverges industri som de kända bröderna Bolinder, utan även — och detta imponerade naturligtvis i hög grad på en enkel artistyngling — Konstakademin preses, von Dar-del och det svenska landskapsmåleriets primus,

professor Edvard Bergh. Vid ett tillfälle tillfrågades denne senare av sitt värdfolk om det fanns någon särskilt lovande begåvning hos den dåvarande elevkåren vid akademien, och efter ett ögonblicks begrundande blev svaret: Ludvig Frid. Jag var ju så pass väluppfostrad att jag i all tysthet svalde förargelsen; Frid var mycket litet omtyckt av kamraterna på grund av sitt servila, inställsamma sätt inför lärarna, sin bristande kamratlighet och den slags begåvning man kallar gyllene medelmåttan. När förgyllningen några år senare försvunnit återstod knappast en medelmåttan. Efter en fransysk visit i Seinestaden återvände han till sin hemsöcken i Småland och framlevde sitt liv i tysthet, sysselsatt med altartavlor för den mörka provinsens lantkyrkor. Det slog mig redan då och har så gjort många gånger senare, hur olika lärares uppskattning av elevens begåvning är i förhållande till respektive kamraters värdesättning av densamma. I ett fall som det nämnda var misstaget flagrant, ty många av Frids kamrater, vilka sedermera gjort sig ett namn i vår svenska konsthistoria visade redan i Antiken och modellskolan så bestämda anlag att man icke borde hava tvekat i nämmandet av exempelvis Larsson, Josephson

eller Hugo Birger framför den måttligt talangfulle smålänningen.

Det skulle föra mig för långt utanför ämnet för denna kategori av ungdomsminnen om jag uppehölle mig längre vid mitt privata umgänge. Man blir, sen man givit sig kamratlivet i våld, bortskämd; ett oftare uppsökande av det såsom »bildande» ansedda familjelivet blir i fortsättningen endast sporadiska ansträngningar att krypa in i konvensansens tvångströja. Jag besökte någon gång skalden Carl Strandberg. Han som en gång eldat ungdomens frihetssinne genom »Sånger i pansar» satt nu hypokondrisk och halvblind som redaktör för Post och Inrikes Tidningar; hans en gång så välkända pseudonym syntes ej mer under ny litteratur, men hans döttrar, den ena pratsam, den andra mera tystlåten, kallades Talis och Qualis. Många andra bemärkta personligheter gavs mig tillfälle att göra en om än ytlig och flyktig bekantskap med, men det är vanligtvis sent, ja för sent man uppskattar värdet av dylikt. Någon medfödd benägenhet att genom relationer slå mig fram ägde jag, så smålänning jag var, tydligen icke.

Min fars andra kusin, Johan Lundström, säkerhetståndstickans geniale uppfinnare, var nå-

gon gång på besök hos sin broder C. F., och denne farbror Janne eller som han i födelsestaden titulerades, magister Lundström, hörde likväl till de berömdheter som även ungdom livligt senterade på grund av hans äkta humoristiska och farbroderligt vänliga sinnelag. Han var dessutom allmänt känd som ett original. När han lämnat Tändsticksfabriken i Jönköping anlade han Munksjö pappfabrik och sökte lämplig föreståndare för denna hans omhuldade anläggning samt lät annonsera platsen. Ett av villkoren att antaga en inlämnad ansökan var att densamma skulle vara avfattad på något främmande språk. Bland de många svaren på denna annons var det ett som behagade farbror Janne och som bestämde honom för svarets författare. Han lät därvid icke leda sig av några vare sig den tiden — och än mindre nuförtiden — gängse åskådningssätt hos den praktiske affärsmannen, utan gick helt och hållet efter personligt färgade språksympatier. Författaren till det lyckliga svaret var en s. k. överliggare i Uppsala och hette J. Ljungquist, och det språk denne använt — Odysséens och Iliadens — var grekiska! Valet visade sig motsvara eller rättare överträffa alla förväntningar

visavi skötseln av modern industri; »överliggaren» blev en överlägsen disponent.

I det föregående har jag påpekat att bland kamraterna var Josephson i den undantagsställningen att han var en burgen familjesson, bosatt i Stockholm. Jag kunde ha nämnt ännu en, nämligen Ingel Fallstedt.

Denne, en systerson till professor W. Wallander, hade sitt modernehem på Helgeandsholmen i ett av de pittoreska hus som lämnade rum för nuvarande riksbanksbyggnaden. Han visade sig mera oregelbundet vid akademins lektioner, umgicks obetydligt med kamraterna, som i regeln inte hade möjänger att uppträda i kretsar där han rörde sig som fisken i vattnet. Hans ställning till den fattigare artistkåren var ungefär som Sevresvasen eller Delfterkrukan till en samling utskottsporslin. Beroende på något yttre skenets bedrägeri eller måhända ledd av en sympatinyck kom han att vid mer än ett tillfälle utse undertecknad till medspelare i den oavbrutna kedja av förlustelser, där han var den brinnande själen, i baler, bjudningar, maskerader, slädpartier; han var inkarnationen av en ung stockholmare begiven på nöjen, som det hette, och de kretsar han förnämligast rörde sig i var bättre ämbetsmanna-

familjer, alltså i regel i en konservativ miljö med rutin i konvensansens fordringar. Därav är lätt att förstå att hans värld var oss andra kamerater främmande. På grund av konstnärligt betonade sällskapstalanger visste han sätta en friare prägel på de lustbarheter som han arrangerade i sin stora umgängeskrets.

Innan han gjorde sitt inträde vid Konstakademien hade han ägnat sig åt lantbruk och även utexaminerats som agronom; en egenskap som under hans bana som skulptör endast en gång kom honom till nytta och användning. Bosatt tillsammans med ett ungt äkta par under sommarferierna, långt borta i en avkrok på franska landsbygden, fick han, när ingen annan hjälp i en visserligen förutsedd men icke desto mindre överraskande situation, stod att hastigt nog anskaffa, klara en förlossning, därvid hans praktik på Ultuna vid kalvars framträdande i det yttre livet kom honom och hans vänner till ovärderligt gagn.

Fallstedt genomgick Antiken och ritade alla gipserna i mycket förstorad skala, även det redan i originalet jättelika huvudet av Juno Ludovisi.

Från sin befattning som agronom vid ett större gods i Uppland berättade han med en

viss tillfredsställelse sin förmåga att kunna bringa en osäker skörd under tak. På större delen av godsets stora rågfält kvarstodo ännu skylarna en dag då vädret tycktes hota deras torra inbärgande. Vid middagen, som var en festmiddag för de i närheten inkvarterade officerarna vid Upplands dragoner, dryftades den kritiska situationen. Ehuru yngst och därjämte i underordnad anställning avbröt vår levnads-glade agronom diskussionen genom att knacka i glaset och äska ljud: — Herr baron, tillåter herr baron att jag genast sammankallar alla gårdens drängar och pigor och jag lovar att ge dem besked hur skörden snarast skall befinna sig i ladorna. — Naturligtvis, svarade den något förvånade baronen. — Endast ett villkor är förenat med min utfästelse: vill baron låta mig disponera alldeles fritt över några kaggar brännvin? — Naturligtvis! blev det stereotypa svaret. På herrgårdstrappan omgiven av värd och uniformerade gäster höll så vår blivande porträttskulptör till den församlade menigheten ett tal av innehåll, att varje lass som bärgades belönades med en redig sup till envar av dem som skötte detta lass och när allt kommit under tak, skulle det bästa arbetslaget erhålla den eventuellt återstående brännvinsslurken som extra premie! Nu

blev det en annan fart i skördearbetet, piskor smälde, hästar galopperade, rågs kylarna försvunno från fälten och innan det hotande regnet strömmade ner befann sig hela den gyllene rågskörden under tak. Drängar och pigor raglade hem till sina lyor. — »Vi ha haft många äventyr tillsammans, brännvinet och jag», slutade han sin berättelse. Och i sanning! hela hans liv vart en växelsång mellan konstens gudinna och Bacchus.

Han reste snart till München, blev kamrat med Kronberg och lät sig porträtteras som en av faunerna på den berömda tavlan Jaktnymfen. Kom till Köpenhamn, där han modellerade alla kungligheternas porträttbyster för panoptikon, samt till Paris, där bl. a. en Jules Simon satt modell för ett porträtt. Sitt genombrott lyckades han dock först förverkliga när han, lämnande den stelare akademiska genren, övergick till den livfullare, pittoreska, som stämde bättre med hans temperament; han åstadkom då så levande skulptur, som exempelvis bysterna av greve Georg v. Rosen och Adolf Nordenskiöld. Hans sista arbete var stånbilden av John Ericsson, sedermera upprest i Göteborgs Kungssportsaveny. Han vann i tävlan om detta monument ett extra pris för en mycket

livfull skiss framställande Monitors uppfinnare. I motsats till programmet som fordrade hel staty hade Fallstedt endast inlämnat en något förlängd byst; icke desto mindre erhöll han uppdraget med åläggande likvisst att komplettera skissen. Uppgiften överskred hans krafter. Efter oändligt arbete och ännu fler trakasserier till vilka senare hans eget häftiga sinnelag nog ofta var skulden, betraktade han dock den färdigmodellerade modellen som misslyckad och blev förtvivlad. Från ateljén hämtade han ett duktigt rep och hängde sig i sitt hotellrum i Köpenhamn, en vårnatt 1899.

Skulptörerna voro icke många och väl var det — för dem själva. Sverge var intet land med starkt skulpturbehov; det fanns till och med folk som undrade om bildhuggarkonst var skön konst. En garnhandlare i Jönköping frågade mig om min tanke och jag svarade med en motfråga: — Varför inte? »Jo», sade garnhandlaren, »konstens mål är väl att framställa människosjälens och denna speglar sig i människans blick. I skulptur förekommer ju aldrig pupiller!»

Denna tankegång var inte någon speciellt småländsk utan träffades även Mälaren runt, där man talade om svansen på Gustav Adolfs byst.

Utom Ingel Fallstedt som blev en förträfflig

porträttskulptör i den pittoreska stilen nådde ingen av de få andra bildhuggarämnena från mina akademiår någon större konstnärlighet om jag undantager Teodor Lundberg.

Sven Andersson — den sedermera s. k. riksdagsskulptören emedan han specialiserat sig på landets fäder — var inte någon elev vid vilken man fäste större förhoppningar, men han var smålänning och man hyste därför ej några farhågor att han skulle gå under, fastän yrket var uselt som levebröd.

En lång gänglig företeelse, ilsket rödhårig, men för resten ej någon skönhet. Som alla bondsoner var han omedveten om sin bondiskhet och blev oförskräckt på var som helst; han reflekterade mycket litet över konstens höga mål men desto mer över realiteter, möjligheterna att göra skulpturen till ett bra yrke. Hans kropp svängde och huvudet ruskade när han resonerade; stämman var knarrig; allt saker som enade sig om att göra honom till en s. k. »figur». Något mer blev han egentligen icke — en figur. Man tänkte på en hos Dickens; han har en lång rödhårig kusk som sköter diligensen i »Pickwickklubben» eller kanske det är i David Copperfield.

Sven uppträdde tämligen snart i sällskap med

riksdagsgubbarna från sin landsända; och konsten kunde hos dem icke äga någon representant vars språk och andemening de bättre förstodo. Även med hallänningen, lantmannapartiets framstående medlem Carl Ifvarsson förekom Sven Andersson — »Sven i rosengård» och detta imponerade en smula på oss andra. Han var Carl Ifvarssons ciceron på konstnärsförbundets första utställning; han skakade på huvudet, knarrade, smålog listigt och viskade i bondhövdingens öra om reformer i konstförhållanden som borde ligga vår bondebefolkning om hjärtat. Ifvarsson var tyst och försiktig och någon annan del tog hans parti ej i konstreformerna än att det frampå 1890-talet voterade ett stipendium åt Sven Andersson — det enda som någonsin beviljats av riksdagen åt svensk konstnär.

Ernst Ljungh var en annan skulptörelev; fastän skåning var han icke trög eller dryg utan rapp och livlig. Han klippte och kallades »klipparen Ljungh». Hans silhuetter voro i allmänhet förträffliga såsom porträttlighet; och han förtjänade slantar så han drog sig fram. Någon skulptör blev han ej, men utnämndes rätt tidigt till »förste alkoholisten», en framgång som lade honom i en förtidig grav.

I de två större kottierierna vilkas medlemmar

i en framtid gjorde sig namn i vår konst förekommo ej våra kamrater, skulptörerna. Ungdom är alltid exklusiv och på den tiden var man det ännu mer än i nyare tider. Exklusivast av alla konstnärer voro dock musikerna, eleverna vid musikaliska akademien; i viss mån vill jag dock undantaga Emil Sjögren, en vaken och pigg yngling. Jag råkade honom någon gång på ungdomsbjudning hos en änkefru Pettersson av god bruksfamilj från Värmland och som där känt min far, hennes ungdoms ideal. »Jag kunde ha varit din mamma», sade hon mig upprepade gånger. Min ringa livserfarenhet hade icke ännu lärt mig hur man artigast bör besvara ett dylikt förtroende. Av min egen mor hade jag icke annat minne (hon dog när jag var endast fyra år gammal) än att hon spelade luta ur ett nothäfte, vars titelvinjett föreställde en riddare till häst med flicka på sadelknappen. Änkefru Pettersson såg inte ut att spela luta; dottern däremot trakterade piano ganska bra, var lång och smärt samt räknades som en av borgarklassens vackraste flickor i huvudstaden. Jag fick flera gånger tjänstgöra som hennes ciceron på Nationalmuseum och kamraterna frågade mig vad den sköna hette. Jag vågade inte ta steget fullt ut och säga Pettersson

utan föredrog Helen, hennes dopnamn, samt upplyste om att hon var värmländska och det lät så bra. Hon drog en myckenhet unga kadetter till hemmet, som var gästfritt och bjöd ofta på baler, där de blivande krigshjältarna spelade en dominerande roll, övande sig i den moderna sporten att stuka »fiskar», benämningen på oss civila. Vid ett tillfälle, då dessa kadetter utsatte Emil Sjögren till skottavla, fingo de emellertid lära i vem de stungit hade. Han var tunggrapp och gav de uniformerade kavaljererna sådant svar på tal, att de funno för gott retirera. Jag nickade gott förstånd åt Emil och vi blevo vänner. Han lockade mig att åhöra föreläsningarna på Musikaliska akademien — gamle Bauck föreläste, hummade, harskade sig och lyckades göra det dunkla ännu obegripligare.

Fria Konsternas Akademi bjöd även på föreläsningar som voro offentliga. Men här hade Lorentz Dietrichson ordet och han hade det i sin makt som få; hans föreläsningar voro därför mycket besökta ej blott av akademieleverna men även av allmänheten, mest halvgamla tanter med ett och annat vackrare yngre inslag.

Spänningen vid varje föreläsnings början var stor; dörren öppnades och in trädde en tjock rödbrusig mansperson med en vattenkaraffin i

handen. Det var vaktmästare Olsson, gemenligen kallad »Sol-son»; hans kroppshydda var formad i romansk rundbågestil — en stund senare och dörren öppnades på nytt, men nu för den spetsigaste gotik i människohamn, vice professorn i estetik och konsthistoria, Lorentz Dietrichson, med långt svart hår, slätstruket rätt bakåt, spetskrås och spetsmanschetter. Utomhus uppträdde han i romersk slängkappa och mjuk hatt med stora brätten — korrekt alltså som konsthistorieprofessor; ofta i sällskap med sin fru, målarinnan Mathilde Dietrichson, en liten gammaldags dam, påminnande om en dagerrotyp.

Dietrichsons föreläsningar om sådana konstens heroer som Rafael och Thorvaldsen voro sanna högtidsstunder och överträffades endast av hans store landsmans, Björnstjerne Björnsons, när denne vid ett besök i Stockholm skildrade Sixtinska kapellets målningar av Buonarotti, en skildring så dramatiskt levande att när man avlägsnade sig från föreläsningssalen hade man den föreställningen att det egentligen var Björnson själv, som målat freskerna. Han var ståtlig att skåda! Och det var fjälluft i hans föredrag. — Hos Dietrichson var mera kammarluft; man låg på knä i Vatikanens stanser eller i Capella Bran-

cacci, där Masaccio kommit med något aldeles nytt i konsten. Han hade framställt »Johannes som döper Jesus» så uttrycksfullt, att man känner att vattnet i Jordan är svalt — Dietrichson lät stämman liksom huttra och detta verkade så gripande att vi åhörare som sutto i den till trängsel fyllda salen för ett ögonblick glömde hettan. Överhuvudtaget kunde man säga att han var den som mer än de ordinarie professorerna ingåvo eleverna entusiasm för de höga målen; mer än en gång erinrades man om att Nationalmusei väggar buro inskriften: plats för freskomålning.

När Dietrichson slutade vid Konstakademien — 1875 — efterträddes han av professor Tore Ericsson. Denne gick ävenledes i spetsbågstil, var blond men bara en blek skugga av Dietrichson. Han vågade aldrig anlägga krås eller spetsmanschetter — ehuru han nog i övrigt sökte imitera företrädaren. Dietrichson, norrman, hade länge varit bosatt i Sverge och talade en felfri och mycket god svenska; hade varit anställd vid Uppsala universitet och kallades redan i slutet av 60-talet att föreläsa vid Konstakademien. — Han har spelat en ganska aktningvärd roll i vårt konstliv. Ingen som ej personligen kunnat göra jämförelser har en föreställning om den

kolossala skillnad som råder mellan livaktigheten och fylligheten i våra dagars svenska konstliv mot förhållandena under den tid varom jag talar. Sverge som nu går i första ledet var då förtiden ännu ett mycket efterblivet land och det har varit ett ganska mödosamt arbete för skapandet av förutsättningar för att konstliv överhuvudtaget skulle kunna existera här hemma. De böra därför hedras dessa pionärer, som satte in sin energi för ordnandet av grundläggande faktorer i Nationalmuseum, Konstföreningen, Konstnärsklubben, Slöjdföreningen. Johan Boklund, akademins direktör, och Lorentz Dietrichson böra ihågkommas! Den senare utvidgade begreppet konst att innefatta även konstindustri och startade ett fackorgan: Tidskrift för konst och konstindustri. En ny tid grydde.

*

Någon sträng disciplin existerade ej vid Fria Konsternas Akademi; inrättningen omdöptes därför gärna av folkhumorn — eller kanske bara av vanlig humor — till de konstiga friheternas akademi. Som många elever måste tänka på att samtidigt med studierna söka förvärvskällor för att få bröd för dagen, hände ofta att en elev försvann från inrättningen under veckor, ja må-

nader. Och vilka voro förvärvskällorna? Förnämligast retuschering av fotografier, ty den tiden skulle alla fotografiporträtt retuscheras, uppsnyggas. Jag har sett hos mina kamrater, Larsson, Widing, Hugo Birger hela dussin av både »kabinetts» och »salongskort» av de allra ointressantaste svenska medborgare, grosshandlare, lantpatroner, prostfruar och enkla mamseller — hela högar av svenska folket oretuscherat — och det var ingen uppmuntrande syn! Illa betalt var det ju också, men nöden hade ingen lag. De unga konstnärerna drömde om ära, guld och namnkunnighet på ett helt annat område än folkuppsnyggningens. — Vidare kunde man skaffa sig en hel eller halvsida i Ny Illustrerad Tidning, om man lyckats spåra ett bra motiv; detta var ett artistiskt uppdrag som endast hade den olägenheten att xylografen — man hade ännu ej de fotografiska reproduktionerna — i regel lyckades fördärva de konstnärliga ansträngningarna. En halvsida betalades med tjugufem kronor och en hel med femtio kronor; under loppet av ett år kunde man hoppas få leverera en och en halv sida.

Jag lyckades en gång intressera redaktören, bibliotekarien Harald Wieselgren för en halvsida. Motivet var en pittoresk krog i Stads-

gården helt nära »Sista styverns trappor» och när illustrationen inflöt i tidningen åtföljdes den samma av en kort och rolig text, författad av redaktören. Olyckligtvis föll denne för frestelsen att vara kvick, slutande artikeln att krogen gått all världens väg och numera ersatts av kopparslagarverkstad. En stockholmskännare skrev en insändare och protesterade; det blev tidningspolemik, och jag anmodades åtfölja de stridande parterna till Stadsgården och där utpeka den avritade krogen, som verkligen existerade, vadan redaktören måste erkänna sitt nederlag. Ett år senare stegade jag upp till Wieselgren för att erbjuda en annan illustration. Han var sängliggande när jag kom, tidigt på eftermiddagen. Jag fördes in i sjukrummet och såg den fruktade mellan lakan och med våta kompresser på huvudet — det hade stått ett väldigt sjöslag föregående natt och redaktörens hjärnkontor var för tillfället upptaget av bultande kopparslagare. Det blev icke någon beställning på illustration, men i stället en dundrande avbasning, med råd att snarast överge en bana för vilken jag visat mig äga få och olyckliga anlag. Intressen och samtal, mina fattiga kamrater emellan, kretsade ofta kring N. I. T. och dess redaktion, ävensom kring andra publikationer

där man till äventyrs kunde få bruk för artistiskt biträde. Men det var klen beställt med resurserna, och man fick hålla till godo med s. k. affärstryck. För dylikt som numera kallas reklam var första villkoret att kunna åstadkomma korrekta och så litet artistiska teckningar som möjligt. En »artistisk» teckning var i och för sig något misstänkt och ägnad att misskreditera vederbörande affär. I våra dagar anlitas artisten eller arkitekten eller mellanting mellan de bägge yrkesmännen för alla möjliga situationer där det är fråga om »smak» — men förr var man i motsvarande grad ängslig för att taga intryck av artisterna — »de hade sin smak för sig» hette det, och den borde man akta sig för. Det var andra tider, glada ofta, vargatider alltid. Och konstnärens första skyldighet var att hava visat stor omtänksamhet vid val av föräldrar.

*

Jag nämnde att eleven kunde försvinna från akademiens lärosalar under månader — jag kunde ha tillagt — under år, ja ansetts ha avslutat de akademiska studierna — men så en vacker dag, helt oförmodat infinna sig, när han hört att man hade en vacker modell, helst fruntimmer men

även manlig, ty konstnären ser det nakna en smula annorlunda än »vanliga» människor.

Därav kom det sig att man träffade även äldre generationer eller elever ur tidigare årsklasser inom inrättningens lärosalar. Både Pelle Ekström och Victor Forsell, de båda begåvade landskapisterna, och andra redan färdiga tavelmålare som fått sälja i Konstföreningen (certifikat på konstnärskap) föll det in att göra visit under lektionerna, försedda med papper och svartkrita. Lärarna blevo smickrade, och Johan Kristoffer Boklund som omhuldade alla vilka en gång tillhört hans kära akademi, uppmunttrade till förnyat återvändande.

Förhållandena ändrades när greve Rosen blev professor. Han tillät inte att man skolkade och hade man »avgått» från akademien, så gick det inte an att komma igen. De patriarkaliska betraktelsesätten, som härska överallt där förhållandena äro små, började försvinna och i stället kom disciplin. Det blev inte så roligt som förr, men till v. Rosens stora förtjänst må här tilläggas att han även införde disciplin på ett område där det saknats rätt mycket men där det minst av allt bör saknas: i konstens teknik. Han var en verkligt kunnig och framstående lärare. Han blev professor i senare hälften av

1870-talet; alltså fick min åldersklass vid akademien ej profitera av hans undervisning.

*

Historiemåleri var det högsta i konsten. Det fornnordiska hade sin bästa tid, arten företrädd av professorerna Malmström och Winge. Även medeltiden, Gustav Vasa, Erik XIV (helst med luta och i månsken på Gripsholmsfjärden), Gustav Adolf vid Lützen och så vidare fram till 1718! Sedan var historien slut — tills att en kommande generation förde måleriet fram genom rokokon (Carl Larsson). Om man kunde tänka sig ett modernistiskt historiemåleri så skulle detta helst syssla med — förutom med barock och rokoko — directoire och Louis Philippe. Fullkomligt otänkbart vore däremot fornnordiska vikingar på Falangens utställning.

Och sant att säga, fastän det fornnordiska stod i sitt flor under Carl XV:s spira voro eleverna vid akademien redan utledsna på denna genre. Höckert hade längesedan brutit med historiemåleriet och infört lappar och dalkullor i koloritens trollring och där stodo vi nu. Det fornnordiska var emellertid ännu diskussionsämne. En elev föreslog att man skulle lägga

litet poesi i det fornnordiska, så kunde det ännu gå an — men han blev tillrättavisad av professorn (Dietrichson): »man lägger inte poesi i en målning som man lägger russin i tårtor», och så var man lika klok som förut. Ämnet har ju kalfatrats sedan Tegnér skrev »Frithiofs saga», och någon resolution har aldrig blivit fattad. Den nordiska mytologin, anförde man, är icke plastiskt formad eller utförbar, såsom fallet är med den grekiska; så är Odins häst, för att ta ett exempel bland många andra, behäftad med åtta (8) ben! Alltså omöjlig att framställa o. s. v. Man hade ännu ej tittat med konstnärligt förstående öga på asiatisk konst. Skön konst började först i Grekland efter perserkrigen. Arkaisk konst, egyptisk, persisk, indisk — allt detta var till hälften barbari — och vildars, negrers och polynesiers ännu obekant barbari.

Indiska bronsgudinnor ha vi nu fått se i Musée Guimey, som ha åtta armar och vi kunna njuta därav rent konstnärligt. Ofantligt många nya serier av skönhetsvärden ha lagts till de relativt få, vi ägde på 1870-talet. Än i dag läggas nya serier till de gamla; tyvärr med ständigt samma motstånd nu, som alltid mot revolutionerande -ismer.

Elev som därtill hade råd och ville påskynda sina framsteg tog privatlektioner hos Malmström eller Winge. Hos den senare infann jag mig ett par dagar i veckan; han hade en stor ateljé i »Valhalla» vid Mästersamuelsgatan och var sys-selsatt med en jätteduk föreställande »Tors strid med bockarna» (nu i Nationalmuseum). Tors fysionomi fick en mycket slående likhet med Sverges finansminister — i själva verket stod Hans Forssell modell flera seanser för Winge — och frågan uppstod om det ur högre estetisk synpunkt var berättigat att porträttera en be-kant stockholmsfysionomi som man mötte dag-ligen på Norrbro på väg till kanslihuset i en allegorisk mytologisk framställning. Saken var delikat men fick aldrig någon skandalös bismak, beroende kanske på att intet fruntimmer var inblandat i denna Torsstrid.

De estetiska kretsarna voro fornnordiskt be-tonade. Alla barn som tillkommo inom desamma fingo namn som Ragnar, Sigurd, Hjalmar, Inge-borg, Nanna o. s. v. och i vissa av dessa famil-jer — Sohlmans, Gödeckes, Curmans m. fl. — ser-verades inte öl utan mjöd (s. k. julöl) i stora ox-horn. När professor Curman, som varit min lärare i anatomi vid akademien — en förträfflig lärare och dessutom banbrytare på terapeutiska ge-

bit — gift sig med min syssling, blev jag som släkting inviterad till honom på ett fornnordiskt kalas. Jungfrun gick omkring bland bordsgästerna, vilka i tur och ordning hade att tömma en klunk ur det silverbeslagna dryckeshornet. När det blev min tur hade jag gärna velat torka kanten av hornet, men av fin instinkt insåg jag att detta var en oartighet både mot fornnordiskt skick i allmänhet och mot min bordsgranne som nyss hade druckit — i synnerhet. Jag hade lyckan att vända hornet rätt och det hela avlopp tämligen smärtfritt, men värre gick det min gamla tant. Man skulle hålla hornet med dess nedre spets riktad åt höger, ej åt vänster, men tanten misstog sig, blev omdöpt med hornets innehåll och var nära att dela kung Fjolners olyckliga öde.

Efter Carl XV, hurtig karl och ett stycke viking följde Oscar II, lyriker och poet; det fornnordiska sjönk hastigt undan. Monarken-målaren hade understött flera elever vid Konstakademien genom penningbidrag. Även understöd i form av tillstånd att ur färghandeln rekvirera material på kungens konto existerade, men indrogs sedan vederbörande elever missbrukat rätten (de sålde rekvirerade varor för att skaffa sig fickpengar). Två norska elever Axel Ender och Wil-

helm Peter stodo vid sin kungliga mecenats bortgång utan medel att fortsätta studierna såvida de ej kunde för den nye kungen framvisa lovande bevis på anlag för konsten. Ender var begåvad men lat, Peter flitig däremot men mindre begåvad. Den senare hade en samling av studier, som dokumenterade att han skött sig, Ender måste i största hast svänga ihop kompositioner o. d. och med den lätthet han ägde i sin talang lyckades det honom även att fylla en portfölj till audiensen för monarken. Kung Oscar ägnade dem emellertid endast en flyktig blick men fascinerades av ett av Peters »norska vattenfall» och följdén blev den lyckliga att båda eleverna fingo behålla understödet. Ender berättade oss senare att kungen hade hållit Peters »norska vattenfall» upp och nedvänt — och, tillade han med en maliciös glimt i sina sneda ögon — det var maaske derfor kongen fand det saa fortrinligt och svært talentfullt!

Axel Ender var en ful yngling men sympatisk och omtyckt, Peter slog mindre an, hans utseende redan var pretentiöst: en förvillande kopia av den ståtliga Johannes Elmblad, elev vid Musikaliska akademien, sedermera berömd Wagnersångare och som dessa år gick omkring på Stockholms gator och verkade Beethoven-Rubinstein.

•

Konstakademins högtidsdag ägde rum den 20 mars, årsdagen av dess stiftelse (numera är densamma förlagd vid terminens slut). Då öppnades de höga grindarna utåt Fredsgatan för att de kungliga, när de behagade hedra med närvaro kunde köra upp till huvudtrappan. Konung Oscar var akademins höge beskyddare, men under sina första regeringsår förekom han ej vid Konstakademins högtidsdag; hans favoritakademi var den musikaliska som han förskaffade en nybyggnad. Det sades allmänt att han gärna ville prononcera olika smak och tycken i förhållande till sin broder och företrädare på Sverges tron, och de bildande konstnärerna hade intryck av att deras gynnade ställning tagit slut. Kung Oscar köpte aldrig — eller blott undantagsvis — oljefärgstavlör.

Dagarna före högtidsdagen rustades det och man kunde se gamle vaktmästare Siwertz syselsatt med fejandet av ett par akademiska värjor, ty några av professorerna använde ännu detta tillbehör till uniformen.

Vi samlades i aulan, där de s. k. prisämnen voro exponerade. Angränsande salar upptogs av modellstudier, teckningar efter antiker, draperi-, perspektiv- och anatomistudier. Den högtidliga akten inleddes med att direktören och

hovintendenten tackade de kungliga för deras välvilja att hedra akademien med sin närvaro, varefter akademins preses, kabinettskammarherren Fritz von Dardel började sitt anförande. Denne, född schweizare, hade aldrig lärt att fullt behärska svenska språket; han ansågs vara en angenäm sällskapsmänniska men någon talare var han sannerligen ej. Hans anförande, hackigt och nästan obegripligt, bestod mest av småord eller partiklar: — särdeles, vara mycket, i synnerhet, alldenstund, eftersom etc. etc. och följden blev att elevskaran småningom domnade bort i stilla halvslummer tills — pang! — man väcktes av sekreterarens barska, käck, rappa årsberättelse om vad sig i riket tilldragit. Nu höll man sig vaken; omedelbart efter Fredrik Scholanders översikt över konstförhållandena hemma och ute skulle det intressantaste följa: listan på belöningarna. Denna var ganska lång och upptog inte blott kunglig medalj, andra medaljer och stipendier utan även en del penningssummor, börjande med de relativt större och slutande med rena struntsaker — såsom (exempelvis) — »åt fröken Hildegard Norgren för visad flit i porträttmålning fem kronor och fröken Julia Strömberg för framsteg i perspektiv en krona och sjuttiofem öre». Punkt och slut. Varefter man

spred sig i salarna för att taga elevernas uppvisning i närmare skärskådande.

Det hela förflöt i allmänhet ganska lugnt, endast en gång förekom ett störande intermezzo. En av de äldre eleverna, Anders Kjerrulf, hade inlämnat en duk framställande prisämnet för året, Susanna i badet. Trots ivrigt sökande bland de många utställda elevarbetena kunde han ej finna sitt opus; hans harm och förtvivlan blevo honom övermäktiga så att —. Mitt under preses' anförande av svenska språkets partiklar upphov Kjerrulf gälla skrik: »Var är min Susanna, var är min Susanna?» Kamraterna sökte bringa honom till tystnad, men förgäves; det var först när Boklund på de upprepade ropen: »Var är min Susanna» tröstade honom: »Lugna sig, herrn, — Susanna är i badet», som Kjerrulf tog reson.

Den stackars Kjerrulf kom någon månad senare till Konradsberg, där han slutade sina dagar.

Efter högtidsdagen återstod ännu ett par månader, april och maj, innan läroåret var slut. Men som det heter på Uppsalaspråket, »terminen var skämd och arbetet bedrevs mycket lamb». Målarskolan (i ateljébyggnaden vid Carl XIII:s torg) var besökt, men aftonlektionerna

vid Rödbodtorget visade endast mycket få deltagare.

Den vackra årstiden var i annalkande och vice landskapsprofessorn, P. D. Holm, förde oss ut i naturen. Ett omtyckt motiv voro pilarna vid Djurgårdens strand (långt senare förevigade av prins Eugen, al fresco, i Dramatens nya byggnad). Även Nacka omgivningar utgjorde mål för dessa studieutfärder — man träffade där utmärkta studieobjekt i pittoreska hängbjörkar och mossbelupna stenar. Det senare var jämte ormbunkar professors specialitet och han lärde oss att undertuscha med »bitume» — en färg som sedermera blivit alldeles utdömd enär det är bitumen som förstört hela Düsseldorfskolan och med tiden (och ganska snart) förvandlat alla skolans toner till brun sås.

Den ordinarie landskapsprofessorn var Edvard Bergh, men han, som nu stod på höjden av sitt rykte, hade aldrig tid att undervisa. Han hade liksom Molin och Malmström sin ateljé i Näckströmsgatan (bredvid nuvarande Berns' salong). En magnifik ateljé, som tycktes oss erinrade något om den målning på Nationalmuseum som föreställer Rubens' ateljé. Edvard Bergh var en välbalanserad och juridiskt bildad man (han hade innan han blev målare varit hovrätts-

notarie) och var mycket respekterad; han umgicks i den rika societeten och lämnade sällan en middagsbjudning utan att i fickan medföra en beställning på hängbjörkar vid insjöstrand, vari han ansågs »excellera».

Sommaren kom och alla som så hava kunde foro ut på studiefärd. Gripsholm och Skokloster och Visby stodo mestadels på programmet; Dalarna likaså och Norge. Mången fick dock stanna inom Stockholms hank och stör för att tjäna sitt fattiga levebröd och det var för dem en trist sejour.

Två äldre kamrater, som visserligen längesen slutat akademien men tid efter annan döko upp vid lektionerna voro som nämnts de båda landskapsmålarna Victor Forsell, analytiker och Per Ekström, syntetiker. Den senare hade av Carl XV fått respengar till Norge, därifrån han medförde en del stort och brett målade studier, vilka väckte kamraternas beundran.

Denne Per Ekström hade, trots sin tidigt utvecklade begåvning, att slitas med svåra bekymmer och på ingen av kamraterna kan uttrycket »gå igenom ekluten» passa så väl in som på hans karriär. Tillsammans med Victor Forsell hyrde han ett rum vid vägen till Nacka,

s. k. Lilla Sickla. Rummet var inte ett vanligt boningsrum utan en liten rund trädgårdspaviljong med väggar till större delen utgörande fönster med små rutor. Här arbetades av de båda kamraterna — den ene sirligt utpetande, den andre brett klatschande — ända fram till den första snön hade fallit. Då skiljdes rumskamraterna åt och Ekström lyckades förmå värden att åt sig nästan gratis upplåta ett av de obebodda och omöblerade rummen en trappa upp i huvudbyggnaden.

Någon eldning bestods ytterst sällan och för Ekström gällde som för poeten: »échauffe-toi du feu de ton genie car il n'y a pas d'autre feu!»

En dag berättade Larsson för kamraterna:

»Kan ni tänka er, Pelle hade bett mig komma hem till honom ute vid Sickla för att se hans studier från Norge. Han hade gjort flera bra saker, men Gud så fattigt han bodde; gudskelov att han skaffat en hela punsch så vi kunde förströ oss. Vi lånade ett bord och några stolar av värden och när det började bli sent och jag ämnade återvända till stan frågade Pelle om jag inte ville kinesa. Ett jäkla hundväder och så var inte snön skottad på landsvägen så jag svarade, att det ville jag. Och så drack vi mera punsch och blevo mycket sömniga,

men någon säng såg jag inte till. Han hade väl sin sängkammare i rummet bredvid, ty hela vånningen var tom, sa han. 'Men var ligger du, Pelle?' frågade jag. Kan ni tänka vad den tusan sa? 'I går låg jag i det där hörnet', sa han och pekade i nordost, 'men där var så dragigt så vi lägger oss mot innerväggen, Lasse — och så skall du vara snäll hjälpa mig att bädda.' Inte såg jag några sängkläder. 'Vi ska ta de gamla torra studierna och breda ut dem under oss för att slippa golvdrag', sa han. Jag var jäkla sömning och ville genast lägga mig — vi mocka ihop hans gamla solnedgångar i sydvästra hörnet och så kröp vi tillsammans i våra ytterrockar och somnade. Han är nog gästfri, Pelle, men det var inte första klassens hotell — och vet ni vad jag misstänkte när jag knallade mig hem i morse? Jo den fan hade nog bjudit mig till sig för att få mig som sängtäckel!»

Denna vinter — 1873 — blev skarp och Ekström började söka sig till kamraterna för att få kinesa i eldat rum. Varje kväll klockan sju stod han bidande vid lilla akademigrinden för att utvälja kamraten som borde härbärgera honom, ena kvällen den ene, andra en annan. En tredje kväll anammade han mig. Jag hade hört programmet och svek inte i någon punkt. Först bjöds Ekström

på portvinstoddy i Berns' salong och sen på en halva och två smörgåsar på kvällskaféet, varefter vi styrde hem till Bryggaregatan 12.

Jag bodde relativt furstligt. Ett vindsrum med två fönsterkupor, möblerat med både säng och soffa för tillfällig nattgäst eller »kines». Hagborg hade varit min företrädare och använt rummet som ateljé. I Stockholm funnos denna tid knappt ett dussin riktiga ateljéer med takfönster och alla voro upptagna av professorer och mera framstående konstnärer. Eljest fick man nöja sig med vindskupa; om utsikten var fri utan reflexer och vette åt norr kallades lyan: »artistateljé». 12 Bryggaregatan var ett respektabelt hus och två berömda män bodde där: Gunnar Wennerberg och Anders Fryxell. Jag mötte dem ofta på gatan och var betagen i de ståtliga utseenden vår Herre förlänat dem. Jag mötte också Gunnar Wennerbergs blonda döttrar och rådslog med mig själv om jag borde kurtisera någon av dem.

Det ingick ju i ungdomens plikter mot dess framtid att begrunda livsproblemen och hålla ett vaksamt öga på tillfället då ett lyckligt öde skulle föra henne, den enda, den rätta inom räckhåll.

Jag förbigår alla flickhistorier under aka-

demitiden respekterande privatlivets helgd, som det heter. Generellt betraktat uppmuntrade inte akademins kvinnoavdelning till erotiska excesser. Pionjärerna i denna skola hade många själsdygder, men detta är inte tillräckligt, en smula odygd och en smula estetik äro nödvändiga kryddor. Först senare i yngre årsklasser rekryterades kvinnoavdelningen med lämpliga föremål, skönheter eller nästan skönheter som Gerda Rydberg, Pauline Neumüller och Hanna Hirsch, ljuvliga väsen som Karin Bergöö — för att nämna några av många och dem vilka ödet liksom förutbestämt att få konstnärlig ledning även under ett kommande äktenskap.

Efter denna utvikning återgår jag till Bryggaregatan.

Men Anders Fryxell! Första gången jag såg honom på Bryggaregatans trottoar — hans vanliga promenad och han stannade alltid i hörnet av Drottninggatan ett ögonblick och vände sen tillbaka — så trodde jag ej att han var verklig, men en gengångare från äldsta historiska tid. Orden bard, siare, drapa kom på mina läppar. Våldiga drag, långt mossgrönt skägg i ringlande lockar, hår likaså — och ögonbryn, som när han drog ner dem, blevo som yviga mustascher. En gång vid ett möte råkade gubben halka och

jag skyndade mig stödja honom så att han åter kom på rätt köl. Det var min enda beröring med Anders Fryxell — ett oförglömligt ögonblick.

Emellertid har jag hunnit föra Pelle, min kines, fyra trappor upp i n:r 12. Jag visste att en cigarr stod på programmet men jag ägde ingen, ty ännu hade jag ej lärt mig röka. Jag försökte distrahera min gäst med andra ämnen men så snart vi hunnit in i mitt rum och Ekström funnit detsamma varmt och gott frågade han: — Har du en cigarrstump, käre bror? — Nej, men Hagborg var hos mig i förmiddags och jag vill minnas att han kastade ifrån sig en cigarrstump. Vi sökte i kakelugnsvrån och funno mycket riktigt en icke oäven stump, som Ekström tog hand om, putsade, skrapade och förvandlade till läckerbit. Så begärde han en ljusstump och lektyr — Shakespeare eller Byron och kastade sig på dragsoffan; överrocken fick tjänstgöra som täcke. Han tände sitt ljus och avnjöt havannan under studium av Macbeth, femte akten.

— Du får inte ställa till eldsvåda, Pelle! — och så god natt! Morgontoaletten blev mycket primitiv och för min kines' räkning bestod den egentligen endast av ett stycke kol ur kakel-

ugnen, och med detta tecknades en antydning om mustascher. Det förargade nämligen Ekström att nära trettioårig ännu inte ha ett enda fjun till begynnande skägg.

Ja många äro de som fått gå igenom ekluten, men ingen av mina kamrater har måst pröva en så svår och långvarig som Ekström, och kanske ingen heller som lyckats klara skivan med så stor heder och levnadsglad filosofi. Han är i denna stund en av de mycket få kamrater, som gå ovan jord och lever i Mörbylånga, på sin fäderneö. På hans i februari timade 82:a födelsedag gratulerade jag honom per brev och fick till svar några rader vilka inte behöva kommentarer.

Broder Pauli!

»Målar gör jag nu som förr och hoppas alltid att jag med tiden skall kunna göra något storverk.

Du ler ditt vackraste leende — förstås och tänker, att har det icke blivit förr så blir det väl aldrig. Icke så! det kan komma — jag har ännu tid — sådant har hänt förr.

Visst är jag litet gammal och många ha vid min ålder legat i graven flera år och äro väl föruttnade vid det här laget — men varför hade de

så bråttom? de kunde ju ha levat om inte för annat, så för att se hur det skulle komma att gå.»

*

Med vårterminen 1875 avslutades för flera av kamraterna liksom för mig de akademiska studierna. Och när hösten kom började den stora emigrationen till Paris.

För egen del måste jag använda sommaren icke för att måla efter naturen men för att vid Lysekils badanstalt reparera hälsan som var klen efter en genomgången gastrisk feber. Jag emottog där några brev från min bäste vän Rudolf Widing. Medan övriga kamratbrev från denna tid i regeln kretsa kring egna upplevelser eller planer på framtiden och mera sällan äro deltagande för andra ledsamheter än möjligen ekonomiska, skilja sig Widings brev från de andras genom varmaste medkänsla.

»Käre vän, jag ber dig nu vara god och ej hämnas på mig utan skänka mig nöjet av nya underrättelser från dig. Hoppas att din vistelse vid Lysekil skall fullständigt bota dig! Du har ej nämnt för mig om din hälsa blivit starkare. Ditt sista brev löd ej väl i det hänseendet. Nämn nu för mig, när du skriver, hur det är.»

Om sina egna förehavanden och stämningar — gemensamma för många som inte hade råd att under sommaren bege sig på landet får man besked.

»Dina brev ha skänkt mig glädje, i synnerhet det sista som jag bekom en dag då jag kände mig särdeles dyster och ensam. Det glädde mig äga en vän som du och som hade mig i tankarna och skrev till mig.

Jag ber dig verkligen om förlåtelse för min försumlighet och lovar att jag hädanefter blir ordentlig om du inte redan ledsnat på mig, vilket ej skulle förvåna mig. Men om jag nu lovar bättring så hoppas jag du ej ger mig på båten utan är som du varit. Jag är sannerligen så begiven på att lättjefullt drömma bort min tid att jag försummar vara så som plikt och egen trenad kräver. Detta är en svaghet som jag helt visst skall söka övervinna. Fast lättjan är ju en av våra värsta fiender.

Nu får jag emellertid tala om vad jag gjort och gör. Böhlmarks tavla är färdig. I stället för flickan som läste kom en flicka som vattnade blomman och tillräckligt stor för att inte synas som en liten bisak i tavlan — d. v. s. den blev alldeles för stor i förhållande till vad en figur skulle ha blivit i mitt rum. Men det

förstod ej Böhlmark, som var mycket nöjd med tavlan och betalade 150 kronor med ram.»

(Denne Böhlmark hade dittills endast beställt affärsreklamer av Widing: hundratals lampor uppradade på ett stort blad samt minutiöst kopierade i s. k. ståltryck, en gravyrmetod som var i högsta grad påkostande för ögonen, varje streck i plåten glänste vasst och skärande.)

I motsats till de flesta andra eleverna som målade »det Stockholm som håller på att försvinna», gamla kåkar och pittoreska utkanter, är Widing en av de första som tager fatt på Stockholms skönhet omkring Strömmen.

»Som du väl känner Stockholms skönhet behöver jag därom ej orda. Jag önskar blott om jag kunde teckna och måla allt detta sköna och göra det fruktbringande för mig själv och till nöje och medvetenhet för andra. Men jag har en hämsko att först göra mig av med — ofta när dagarna äro vackrast måste jag sitta inne med mitt tråkiga brödanskaffningsbestyr (Böhlmarks lampor). Och tiden går och jag står på samma punkt som förr.

Vad så kallade nöjen angår har jag denna sommar ej haft ett enda. Har ej sett Gautiers menageri nångång. Ifall jag med nöjen ej skall räkna när jag någon afton i sällskap med Toff-

ten är ute och äter en biffstek jämte helan och halvan och det kan vara bra nog när man ej ätit någon middag. För resten lever jag isolerad från hela världen —.

Skånberg har kommit från Holland och lär ha målat en massa studier och Hugo Pettersson (Birger), som anlagt ett par dukar mycket friskt, något av det fransyska som är egendomligt för Hugo — är oskiljaktig från Skånis och bor hos honom på hotell Rydberg.»

Hur det fransyska egentligen såg ut visste man ej, ty några moderna franska målningar hade ännu icke letat sig väg till Stockholm. Det målades fransyskt efter hörsägen.

Om de båda landskapsmålarerna Forsell och Ekström nämner brevskrivaren: »Jag for ut till Nacka, där de installerat sig i ett lusthus, för att se vad de hade målat och möjligen därav hämta någon lärdom för egen del. Jag blev förvånad över det idylliska och sorgfria liv de förde. Ekström vilade sig och Forsell höll på att i sällskap med en pojke lära sig att spela fiol. Men några studier syntes inte till.»

Om en annan av kamraterna heter det: »Jag har några gånger varit tillsammans med Allan Österlind. Vi kommo då riktigt grundligt överens att läsa anatomi. Vi skulle börja därmed

genast och med uttrycklig överenskommelse att ingen utan att förut ha anmält skäl skulle få vara frånvarande från någon lektion, som skulle bli ett par timmar dagligen. Han hade också skaffat sig Boklunds tillåtelse att få vistas på anatomisalen. Dag och timme för första lektion var utsatt. Jag infann mig på slaget. Österlind tyckes ha fått någon fix idé, ty han syntes ej till och jag har ej sett honom sedan dess.»

Anatomistudiet betraktades av många som själva nyckeln till en god figurkonst, men utanför lektionerna under professor Curman gavs det få möjligheter till självstudier, enär inga andra läroböcker funnos än den tämligen blygsamma av Hartelius. Professor Curman hade sen länge arbetat på en modern och fullständig lärobok i anatomi — några av dithörande alldeles förträffliga planscher voro redan färdiga och cirkulerade bland eleverna — men vid Centraltryckeriets stora brand blev Curmans mångåriga arbete lågornas rov.

Allan Österlind ägnade sig i början av sin konstnärsbana åt skulpturen och behövde därför ägna mycket studium åt plastisk anatomi. Att han icke desto mindre lät kamraten vänta förgäves berodde väl på ett mycket oroligt temperament. I det bekanta porträttet av honom,

målat av Ernst Josephson fem år senare, är inre och yttre karakteristiken slående — impulsivitet — och en företeelse som kunde till underskrift endast behöva det enda ordet »konstnären». Flammande, genialisk — han var en superb modell, bra byggd och nervöst utformad.

Överenskommelser hade denna oroliga ande svårt att hålla. Göranden på lång sikt låg ej för hans röst; han dök upp där man minst väntade honom — språkade, språkade — och försvann.

*

Frågar någon vilka stimulantia konstnärsgenom ägde i Stockholm, så var det icke mycket att skryta av. Naturligtvis hade man Nationalmuseum, vilket också begagnades av några elever till och med alldeles för mycket: de glömde bort att själva producera. »Il faut aller au Louvre, mais rarement.» — Hur nyttigt och lärorikt det är att studera »de gamla», ungdom måste dock ha tillfälle att följa den moderna konsten, både den av i dag och — i morgon. Men detta behov blev sällan eller aldrig tillfredsställt. Någon verkligt »modern» tavla, helst av fransk skola, hade inte letat sig hit och blivit utställd — det skedde först ett decennium se-

nare när Teodor Blanch öppnat sin konstsalong. För oss var det allt annat än tillräckligt att i konstföreningen bli bjudna på solnedgångar av Teodor Billing, generalsporträtt av Per Södermark d. y. eller på »skjuten ringduva» av Lund — den vanliga kosten. Någon gång skickade Kronberg hem en liten genre från Düsseldorf eller München, »en flicka som säljer eterner vid kyrkogården» — gult och svart — men inte motsvarande vad man ansåg sig ha rätt att hoppas av denne unge mästare. »En page» — i rött mot röd bakgrund var däremot mycket läcker i behandlingen och jämte »En subrett» av Edv. Perseus, ävenledes bosatt i München — var detta enda tillfället att se något uppfriskande, eggande och lärorikt.

En konstnär lär mera genom att se konst än av att höra lärare tala om konst. Det är således ej att undra på om ungdomsarbetena från denna generation i jämförelse med dylika från en senare se betänkligt diletantiska och beskedliga ut. Skillnaden mellan åskådningsmaterial förr och nuförtiden är stor som den mellan natt och dag.

Några stora präktiga fotografier efter målningar av den unge i kriget stupade Henri Regnault, »franska konstens hopp», voro ut-

ställda i konstföreningen och eleverna skockades framför dem, studerande penselföringens djärva bredd (vad tiden snart slätar ut även den käckaste touche — Regnaults dukar förefalla numera snarast slickade!).

Men det stora konstevenemanget och som vore stort i vilken tid som helst var greve v. Rosens väldiga duk: »Erik XIV». Densamma diskuterades livligt av lekt och lärd, men ur två olika synpunkter.

Historiemåleriet hade ännu stor makt över sinnena och Konstakademins prisämnen för figurmålare voro alltid historiska, ur bibeln, allmänna eller helst svenska historien. Problemet hur man med målning skulle kunna återuppväcka förflutna tiders liv på ett fullt vederhäftigt sätt utgjorde ofta spörsmålet under debatt mellan eleverna. Greve v. Rosen visade att varje tid bör målas såsom motsvarande epok funnit sitt uttryck i konsten; för att måla 1500-talet måste man använda samma århundrades konstnärliga stil. Greve v. Rosen har alltså hållit sig till stilen i 1500-talets måleri.

Ingen av de historiemålningar som tillkommit efter greve v. Rosens ha emellertid utförts med sträng konsekvens och man skulle därav kanske vilja sluta att evenemanget gått mera spårlöst

förbi. Men detta är ett misstag — eleverna gingo dagligen på museum en längre tid bortåt, studerande, diskuterande. Och det ej minst intressanta var att man de närmaste dagarna sedan tavlan blivit utställd kunde få se den store konstnären i arbete i Nationalmusei kupolsal. Han retuscherade kung Eriks dolk. Om denna ej befunnit sig i slidan skulle man sagt att konstnären velat göra eggen vassare — nu gällde retuschererna endast ett par glansdagar på denna lilla men signifika detalj.

Den andra synpunkten — den allmänna opinionens — och ur vilken greve v. Rosens uppfattning av kvinnlig skönhet framgick, rörde Karin Månsdotter: kunde hon anses vacker — eller var hon det ej? Svaret på frågan hade räckvidd. Var hon mycket vacker så var mycket Erik XIV förlåtet. Svensk allmänhet omfattade som ett av sina älsklingsmotiv Karins romantiska skönhet, vilket tillsammans med mån-sken och lutspelel var nog att förvrída huvudet på en så poetisk kung. Men hon var icke vacker! Ingen vågade påstå något sådant, och då öppnade sig ett perspektiv av frågor vad konstnären egentligen hade menat. Man hade den tiden varken intervjuer eller enquêtes — i annat fall hade väl den tidens spirituelle konst-

historiker eller urbane platskommendant länge-
sen fått klarlägga den kinkiga frågan. Och
greve v. Rosen själv blev aldrig tillfrågad.
Jag hörde en utläggning emanerande från de
högre kretsarna och denna gick i huvudsak ut
därpå att v. Rosen, som var en fullblodsaristokrat,
icke gillade att kung Erik gjort en korprals-
dotter till drottning; hon var en plebejisk kvinna
och alltså kunde hon inte vara vacker i aristo-
kratiska ögon.

Även greve v. Rosens nästföljande arbete,
porträttet av Carl XV, blev mycket beundrat och
vid detsammias utställande å museum var även
då åt allmänheten berett tillfälle — sannerligen
ej det minsta nöjet — att få se konstnären med
pensel och palett i hand ge mer lyster åt den folk-
käre monarkens skodon medelst ett par lätta
eleganta retuscher. Ah! vilken konstnär och
vilket ädelt skick, greve i varje tum! Korrekt
i redingot och benkläder, som blevo trängre vid
vristen och lade, à la dernière mode, ett veck
över foten. Men dessutom något ledigt, en
smula artistisk nonchalans, i sanning: denne
mästare var greven bland konstnärer och må-
laren bland grevar. Ofrivilligt tänkte man på den
store porträttören från Antwerpen — endast van
Dycks idealiska chevelyr måste man sakna, ty

greve v. Rosens hjässa var redan, knappt trettioårig, blank som av elfenben. Han hade legat i Bryssel, spetsarnas, ack! så förföriska stad; på en enda natt hade han blivit trehundra år äldre, enligt egen utsago efter att ha stirrat på en tavla av Leys.

Visst beundrades denne unge mästare som skapat vår konsthistorias kanske yppersta verk, där allt fanns som behövdes, men intet som kan anses onödigt; där komposition och stil syntes hart när fullkomliga. Men, frågar man, utövade greve v. Rosens konst någon inverkan på ungdomen? Föga märkbara äro de spår den lämnat och jag tror mig veta varför, och finner svaret ligga däri, att v. Rosens stora egenskaper ej lågo på ytan. Det är ytan, touchen, måleriet som framför allt fascinera de unga adepterna — och denne manlige konstnärs touche och föredrag voro snarast neutrala.

*

En händelse som också intresserade ungdomen var den fejd, vari en av deras lärare var inblandad, jag menar kalabaliken Dietrichson—Viktor Rydberg. Ursprungliga anledningen var en bagatell. En kammarjunkare Magnus Lagerberg, numismatiker och Göteborgs museums om-

budsman, hade besökt Venedig och skrivit ett litet häfte om denna för honom så minnesrika färd. Han hade klappat lejonet på Markusplatsen och berättat hur oändligt populär kompositören Verdi var, enär hans namn ritades på alla väggar — andra detaljer att förtiga. Dietrichson recenserade häftet mycket, ja onödigt skarpt och skrev att om kammarjunkaren smekt något lejon på Markusplatsen så var det antingen sig själv eller något annat göteborgslejon. Markuslejonet står på en hög kolonn dit ingen kan nå och allra minst kammarjunkare Lagerberg (han var av en ovanligt småväxt statur), däremot befinna sig lejonet på piazzetta S:n Marco — ej att förväxla med piazza S:n Marco (de ligga dock kant i kant!) i räckhöjd även för små personer. Och vad Verdi angår så är det otvivelaktigt att han är mycket populär, men de bokstäver som kammarjunkaren trott skola avse musikerns namn betyda något helt annat: Vittorio Emanuele, Re d'Italia. Man befann sig i febern efter Italiens befrielse från påvedömetts världsliga makt och dess enhets tidigaste år.

Viktor Rydberg fann anmärkningarna visserligen befogade, men ansåg att Dietrichson oöfversäkrat alldeles för grov klubba. Därpå svarade Dietrichson och sedan riposterade Rydberg. Och

nu gick det löst på allvarligare saker: Dietrichson anklagades att i sin populära bok »Det skönas värld» ha plagierat det allra mesta av tyska estetici.

På detta svarade Dietrichson med en understreckare på vers kallad Lorenzo Rinaldini eller stråtrövaren i litteratur (som är han själv); Rydberg kallas Pictor Eremita och apostroferas i inledningen sålunda:

Jag är fri, jag är frisk, jag är fräck,
jag är alla rättfärdigas skräck.
Jag är stor, jag är stursk, jag är stark,
jag är Göteborgs kung och monark. Etc.

Vi slukade Aftonbladet, där polemiken försiggick, skrattade åt Dietrichsons elakheter, men funno att i grund och botten hade Rydberg visat sig som den ojämförligt överlägsne. Hans uppträdande på arenan var dessutom ädelt motiverat. Att angripa ett sådant obetydligt litet opus som kammarjunkarens skänker inga lagrar.

Med vårterminen år 1875 äro de akademiska studierna avslutade. Avresan står för dörren!

*

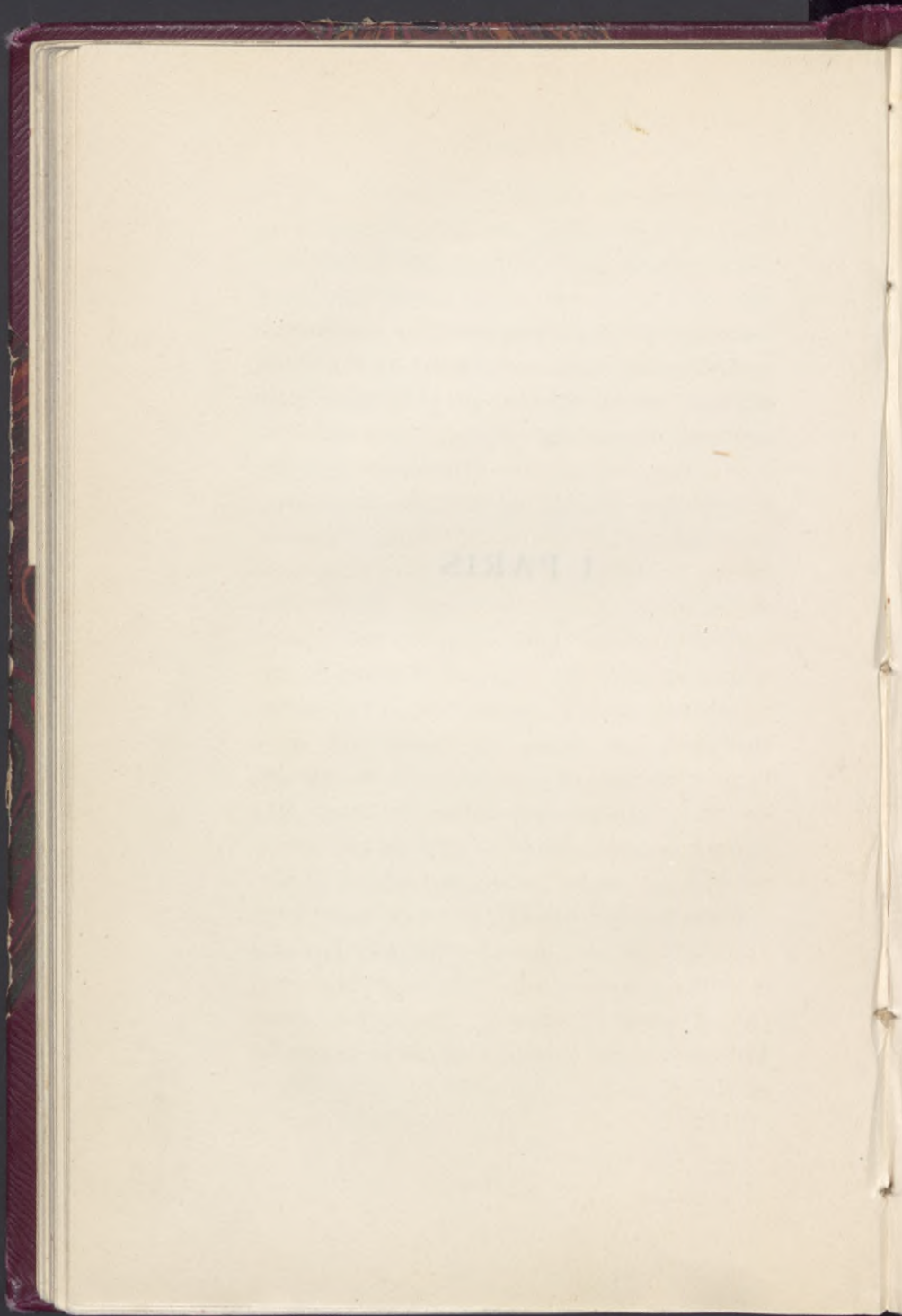
»Käre vän», skriver Widing, »om du nu hade en god hälsa, så skulle jag tycka dig vara den

lyckligaste människa på jorden — du som för första gången får komma ut och se allt det sköna i Paris. Jag önskar att jag fick vara med, min tid kommer väl också. Under tiden få vi nöja oss med korrespondens. Och du lovar ju att skriva. Och jag lovar dig det igen. — Lycklig resa! Njut i fulla drag av din lycka! Lev väl tecknar din vän

Rudolf.

Tack för frimärket, det kom nu väl till pass.»

I PARIS

Stunden för min första utländska resa nalkas. Avskedet från kamraterna skulle ha känts bitert nog, om jag ej vetat, att de flesta av dem ävenledes rustade sig att lyfta vingarna. Endast mina två personligen närmast stående vänner, Widing och Stoopendal, blev det ej förunnat att realisera ungdomsdrömmen, Paris och Italien. De fingo kvarstanna i Stockholm ända tills att de på äldre dar emigrerade till Amerika. Carl Wetterstrand kom ej heller han utanför landets gränser; men med honom återknöts förbindelserna när jag började idka freskomåleri. Han blev min liksom sedermera även prins Eugens medhjälpare; som sådan skötte han sin sak på ett sätt att hans nyligen inträffade död efterlämnat saknaden av ej blott en god karaktär, utan ock av ett kunnigt och erfaret biträde.

Andra kamrater vilka i det föregående ej blivit nämnda, men vilka sammanträffa i Paris under min första sejour 1875—1878, voro Skånberg, Hill, Lindman, Lindström, Birger Ek, Johan Eriksson, Teodor Lundberg, Hjalmar Norrström m. fl.

Mitt resällskap till Paris skulle utgöras av Borg och Hagborg, vilka jag tillskrivit för att fråga om de ville taga mig med på färden. Jag får på denna förfrågan ett jakande svar, och Borg skriver: »Hagborg skriver, att han köpt biljetter för oss båda till mig från Göteborg och till dig från Malmö på ångbåten »Svanen», som avgår från Göteborg torsdagen den 30 september. Hagborg bad mig särskilt underrätta dig att ångbåtens namn är »Svanen», så att du inte går och suddar i Malmö och kommer på galen båt, emedan han i ty fall får betala din biljett på »Svanen». All right alltså! I Malmö träffas vi således. Tänk vad vi skola grina åt Hagis när han ligger och spyr, om det blir dyningar. Du blir naturligtvis inte skral! Nej vars! Inte heller din gamle A. B. — som kan vara så usel på landbacken.»

Vi träffades i Köpenhamn, dit mina kamrater rest i förväg. Överfärden till Lybeck blev mycket stormig och det gick som Borg förutspått. Hagborg, stora starka karlen, blev sjösjuk, ja redan när han gick över landgången, men vi andra höllo oss krya, ehuru våra ställningar blevo fantastiska, ömsom med fötterna i taket, vilket inte hindrade oss att skämta över vännen, som i hytten bredvid vår både vän-

dades och skrek. Sjösjuka icke blott är men gör hjärtlös. Vi gingo upp ett slag på däck, som vågorna spolade över; en ny och storstilad sensation för oss båda som aldrig varit på havet förr. Vid horisonten syntes ett rött sken — en fyrbåk — en sista glimt av aftonrodnad — eller var det en eldsvåda?

Vi landade i Lybeck mycket omskakade. Märkvärdigt! Jag hade så vant mig vid rullningen att när jag kom på terra firma började detta äckla. Och när vid table d'hoten man givit mig plats vid det mycket långa matbordets ena kortända och jag såg rader av ätande gäster, började allt snurra omkring och bordet självt bli runt och till romboider och jag måste avlägsna mig utan att kunna förtära något nämnvärt. Kyparen kom med underrättelse att man telegraferat att ett ångfartyg brunnit upp i öppna sjön — förklaring på det röda skenet. Bland det myckna som därvid gick förlorat befann sig (som jag senare inhämtade) några dyrbara fullblod, importerade till Sverige av greve C. G. Wrangel — hästwrangel — en Jönköpingsbo och — sedermera — framstående hippologisk medarbetare i Svenska Dagbladet.

I Lybeck levde vi medeltid och togo stäm-

ningar. Vid varje steg pittoreska motiv sammanförda, vilka hemma man skulle fått gå många hundra att uppsåra. I Hannover åto vi de första druvorna och trodde oss redan vara i södern. I Düsseldorf besökte vi »Mahlkasten» och tittade på hur den gamla bruna skolan såg ut i långa rader med ölkrus framför, men skattade oss lyckliga att inte behöva stanna. Även gjordes ett besök hos »Japanesen», ett stamloкус, där vi träffade Gillis Hafström och Oscar Törnå, akademins stipendiat i landskapsmålning. Denne senare hade redan i Bacchus' sällskap gått händelserna i förväg och kunde därför ej ge några rediga svar på våra frågor. Hafström lovade oss att vi skulle bli mottagna på hans ateljé följande dag, ehuru han eljest hade för vana att ej bevilja visiter då han hade bråttom. Han hade i flera år varit sysselsatt med en liten genretavla, kallad »Nödskott» (sedermera inköpt till Nationalmuseum). Båda dessa konstnärer anlände till Paris icke så långt efter vår egen ankomst dit, Hafström medförande sitt »Nödskott». Han var mycket långsam och distraherad vid sitt arbete. Därav kom att samma ämne hann att behandlas och slutföras av en annan konstnär innan Hafströms lämnade ateljén. Han tröstade sig emellertid, då han fick höra att denne

konstnär — Oscar Björck — framställt situationen (motiv från Skagen) sålunda att han endast målat fiskarhustrun som ängsligt rusar till fönstret för att se vad som är på färde. Av hustrun ser man endast ryggtavlan, ett alltför bekvämt sätt att komma ifrån svårigheterna — tyckte Hafström — »sannerligen, ett nödsnitt får man minst av allt ta — bakifrån!»

Från Düsseldorf foro vi till Bryssel för att bl. a. få tillfälle se den därstädes pågående höstsalongen. Här sågo vi för första gången en stor duk av Corot, som ansågs vara samtidens förnämsta landskapsmålare. Det var en »äkta Corot» av det slag, som man numera kallar genre Chauchard, före ägaren av Magasins du Louvre och som till Louvren skänkt en stor samling »Corot» av enahanda typ. Denna duk — kanske den sista som mästaren avslutat (Corot hade dött samma år i februari) bestod av en stor mörk trädmassa till höger, en aftonhimmel och en äng på vilken några nymfer dansade. Borg fann icke tavlan vara något mästerverk men Hagborg, vilken dock älskade detaljerad precision och alltid förblev trogen sitt skarpa och vassa maner, var idel entusiasm. Förklaringen? Helt enkelt den att Hagborg icke tålde att man gjorde ringaste invändning mot något

som kom ifrån Paris. Ämnet diskuterades under återstoden av resan — och längre ändå — och vi fingo klart för oss själva att i grund och botten voro vi tre av mycket olika läggning, med sympatier som i väsentliga avseenden drogo oss åt vitt skilda håll.

1875 / Till Paris anlände vi i skymningen den 12 oktober och togo in i »Hôtel des Etats unis», som låg vid rue d'Antin nära Boulevard des Italiens. Vi beställde genast ett bad, vilket var en hel affär då ingen av oss talade franska. Jag hörde badmästaren komma in till min reskamrat som låg i badet samt göra en fråga som jag, som till en parfymfabrikant, hade lätt att förstå: »Vill monsieur ha fin tvål, savon fin eller ordinaire.» Hagborg svarade med de enda franska ord, han visste: »Je suis suédois» — »Ah — la Suède, mycket björnar i la Suède», varpå min vän blev intvålad med den ordinarie tvålen. Vi andra beställde savon fin och sen vi alla fått resdammet av oss — en hel del var från gamla Sverige — stego vi upp och kände oss som »des vrais parisiens». — Redan dagen därpå uppsöktes skandinavernas stamkafé, Eremitaget, vid Boulevard Clichy.

Svenska konstnärerna bodde alla i Montmartre, så när som Alfred Wahlberg, vilken hade

ateljé vid rue Notre Dame des Champs, nära Montparnasse. På Eremitaget funno vi Salmson och Gegerfelt, båda hade ateljéer i närheten, Salmson vid rue Duperré nära Place Pigalle, och Gegerfelt vid Boulevarden. Hagborg hyrde ateljé mittemot Eremitaget tillsammans med norske målaren Ross. Deras granne (på nedre botten) var Sarah Bernhardt, som skulpterade. Jalousierna för hennes ateljéfönster voro broderade med dödskallar, och när någon gång dörren lämnats öppen, kunde blicken fånga skymten av en vacker likkista, hennes blivande egen, placerad som dekoration vid ena väggen. På gården lekte hennes lille blonde son med d'Amala, framdeles hennes äkta man under ett par års tid. Jag hyrde ateljé tillsammans med Axel Lindman vid Boulevard Clichy, men flyttade sedan till Place Pigalle (n:r 11), i ett hus uteslutande bebott av konstnärer. På nedre botten Boldini, den bekante italienske porträttmålaren à la mode vid förra sekelskiftet. En trappa upp Henner, nymfernas och det nakna mästars, vidare St. Pierre, gammal prix-de-Romare och Marchal, elsassare, som sköt sig en lilasfärgad majkväll. Två trappor upp hände att dörren stod öppen medan la femme de menage städade i ateljén. Jag tittade nyfiken in och såg en konst, som

jag aldrig blev klok på om det var en gammal akademikers eller en modernists. Långt senare — efter flera decennier — fann jag i Luxembourg en duk, »Johannes döparens avrättning» och vilken jag förut sett hänga på ateljéväggen. Målaren, vars namn och tillvaro ingen tycktes taga notis om ehuru han då bebott samma lägenhet i gott ett kvartsekel, hette Puvis de Chavannes. (Sin stora ateljé ägde denne mästare ute vid Neuilly.)

I rue Lepic, som för upp på krönet av Montmartre, hade Nils Forsberg sin ateljé.

Att resa till Wahlberg var som att fara till landet. Notre Dame des Champs, rue Campagne première och la grande Chaumière äro ju trenne betecknande gatunamn, och rue Denfert Rochereau hette rue d'Enfer, vare detta nog sagt. Montmartre bakom Boulevard Clichy var däremot icke lantligt, icke idyll, men hemskt romantiskt, där man ogärna stack in näsan sen det blivit mörkt om kvällarna. Mycket pittoreskt och pensellockande, men tyvärr förbudet att måla, ty Paris levde ännu under spionskräcken efter 1870 års krig. Baron Olof Hermelin trotsade förbudet och fick mycket svårt att klara sig ur polisens klor. Atskilligt annat erinrade om att kriget nyligen hemsökt la ville lumière; så

visades flera kaféer, dit kulorna trängt in och slagit hål i väggarna, och för resten varnades svenskarna att i större folksamlingar begagna ordet »ja».

Det var en underlig brytningstid mellan romantik och realism, klärobskyr och grå pleinairism, och dessa olika sidor kommo till uttryck i den korrespondens, som etablerades mellan oss och kamraterna i Stockholm.

En av hjältarna i franska kriget, Henri Regnault, som, ehuru stipendiat och som sådan befriad från krigstjänst, hade skyndat hem och ställt sig i ledet av Paris' försvarare (han föll för den sista preussiska kulan nedanför Mont Valerien), var även en av den moderna franska konstens unga heroer. Bland andra hans tavlor var Salomé synnerligen berömd. Han hade från Rom sänt Salomé i knäbild till salongen, men juryn återsände duken med en varm vädjan till konstnären att komplettera sitt mästerverk; Regnault lät skarva ett nytt stycke lärft till den gamla duken och fullbordade detta remarkabla arbete, som väckte sådant uppseende på en följande salong samt inköptes för fyrtiotusen francs — en oerhörd summa den tiden för en tavla av en helt ung målare —

samt hamnade i en ryktbar demimondes salon
vid Champs Élysées.

*

Vi åto våra middagar första månaderna innan
vi definitivt flyttade till »Hörnan» på en liten
sylta nära place Blanche.

När en middag vi äro samlade syns i salens
dörr en kvinnlig företeelse, som är slående lik
denna Salomé, samma ansikte inramat av korp-
svarta, yviga lockar, samma sneda ögonpar,
listigt och lättsinnigt leende — icke sant, det
är modellen till Salomé? Vår förmodan var rik-
tig, det var hon själv, Ayscha, »la moresque»,
som suttit modell för Regnault i Rom. (I förbi-
gående kan nämnas, att jag sedermera råkat ett
par, tre modeller, som gjort anspråk på samma
ära.)

Allt i Paris var så annorlunda än hemma
och allt låg i ett förtrollande ljus för oss unga.
Det var synd om dem som fortsatte att traska
till Rödbodtorget. Och såret hölls uppe genom
förledande beskrivningar från oss »parisare».

Men samtidigt intresserade oss allt som till-
drog sig hemma, i »Inrättningen» och utanför,
och breven höglästes vid våra gemensamma
måltider. Carl Larsson, som i Stockholm målar

»en häxas färd till helvetet», där han ämnade gona sig med att måla ett par realistiska skrupna fotsulor (romantiskt), skickar ett längre brev där han, för att hålla skenet uppe, ville visa att vi inte äro så f-t märkvärdiga, även Stockholm kunde bjuda på häpnadsväckande mysterier.

Han skriver:

21/2 76.

»Introduktion.

Det är natt!!! huhuhummm hu!!!

Jag sitter vid lampans sken i min stora ateljé — avlidna m:lle Röhl's f. d. sken, sade jag — det skall inte vara mycket, ity att den stora skärmen med knapphålsteckning av nyssbemälta m:lle Röhl, föreställande romerska kejsare, meddelar ett cirkelrunt skarpt sken med en fots diameter — men det övriga rummet är mörkt! mörkt som en grav — hummmm! Mormor är nyligen död — därom påminner mig den florsbeprydda hatten — och suckar bakom min rygg — i rummets dystra bakgrund tillsammans med den sina gnidigt hopsparade skatter saknande m:lle Röhl, humm!

Ute gnisslar och tjuter och piper och gnäller stormen — det är natt — det är trettiofem graders kyla (n. b. ute — eller ock i mitt av hemska 'frostbrytningar skakade bröst'. Jag är pankis! hummmm. Jag stirrar vilt i natten — skulle hon kunna ha gömt några värdepapper eller räntebärande obligationer — gömt dem någonstädes i en spricka — — —

Det är natt! Jag uppbyter en golvplanka — mina girigt darrande händer famlar konvulsiviskt efter mörjan — och finner — och finner — ja halva golvet är ren undersökt — utan något annat resultat än en gång en läcker spottloska; för att inte säga något ännu värre, som varit hermetiskt tillslutet. Du har läst Victor Hugo —

Det är natt! visserligen, men jag kände som en varm solstråle från det glada Paris följt med ditt brev. — Jag har deklamerat ditt brev i modellskolan. Det mottogs med förtjusning, men sedan sinnena lugnat sig, efterträdde ett överlägset hånleende: — Alldeles som om inte vi skulle vara i tillfälle att se vresiga kattor och långhåriga käringar. Och nakna mamseller, det var något att pjollra om! Och en så prillemarisk flicka vi nu senast haft till modell, få ni allt 'titta' efter i Paris. Och vår nye vaktmästare, som efterträtt Sol-son (Apolloson?!) den är nåt

till snygg den! Tror han inte vi kunna tala så att ingen begriper oss — här också!

Hugo Pettersson (Birger) har rymt med en rysk furstinna, som enkom kom från Petersburg för att stå naken modell vid den nya akademien — till, man visste inte vart — då man nyligen fått reda på att de endast som en sedlig och moralisk protest tagit in på ett populärt hotell.

Pettersson och Ericsson hava åtagit sig att skildra de övriga 'nouveautéerna' härstädes och jag anser mig nu kunna sluta med det jag nämnt. Du kan för resten tacka Skånis för det brev han inte har skrivit. — — —

Tack än en gång och fortsatt som du börjat — du skall få sanningsenliga berättelser tillbaka.»

Detta tämligen virriga brev är avfattat ungefär i samma stil som det vari Larsson fått besked om våra upplevelser i Paris, sådana de uppfattades i första yran. Senare infinner sig ett lugnare betraktelsesätt och korrespondensen avser huvudsakligast att hålla varandra à jour med kamraters och lärares öden utan förbryllande travesteringar men naturligtvis icke utan den en smula galghumoristiska syn på livet,

som ofta varit naturens bästa faddergåva åt fattiga artister.

En av de bästa berättarna är landskapsmålaren Johan Ericsson, som skriver annandag jul 1876.

»Käre bror!

Jag skall försöka plita ihop några rader sen jag fått din adress, i förhoppning att du vid lägligt tillfälle skall besvara dem. För att börja med början, d. v. s. din lysande entré på vår 'Salon', så får jag säga att vi kamrater känna oss mycket stolta över Borg och dig. Hugo hade exponerat två och jag tre tavlor, men ingen fick sälja; mina kanske voro för dåliga och Hugos för skisserade som Konstföreningsjudarna uttryckte sig, Skånbergs voro för dyra. Hugos föreställde: den ena en page som på stående fot smugglar i sig ett glas punsch och den andra 'En ung mans väg till ena pigo', två barn vid en pionbuske.

Jag har börjat vinterlandskapet som akademien anbefallt åt oss landskapsmålare; studierna målar jag vid Nacka, sittande i ett stort kar, fyllt med halm. Hugo, Larsson, Widing och Wester voro hos mig i går kväll; som alla till följd av

den stränga kölden hade kronisk snuva, värmedes där punsch i kakelugnen och vi voro en-dräkteligen tillsammans. — — —

Widing tänker ge sig till sjöss — Stoopendal, Wetter och Hagberg ha hela vintern bott i ett rum tillsammans. Larsson arbetar med händer och fötter för att komma ut till våren. Han illustrerar Andersens sagor och tänker Hugo och jag göra honom sällskap.

Boklund var jag hos före jul. Han stod mittpå golvet med ena handen på hjärtat och den andra på näsan (ögon hade han inga för tillfället). — Jesses, herrn, som hela sitt liv haft håll, vad fan ska ja göra? — Lägga sig, sa jag, och ha terpentindukar på eller varma sandpåsar, tallrikar m. m. eller låta koppa sig. — Det var då en fan te å dra till, vilket ska jag nu göra? — Det ena först och det andra sen, sa jag, börja t. ex. med koppning som är det värsta att ta till och lägg sen terpentindukar på. — Jo ser herrn (kan ni då inte tiga där inne, vill ni då ha stuffar), ser herrn, det luktar så i fruntimmersavdelningen — fönstret upp, frisk luft, hum! hum! och så var det gjort; ja, jag kan inte nu tala vid herrn, nu, kom igen efter jul; godda, doktor Pettersson, det var då väl

att herrn kom, här står en fan som gör mig
etter värre än jag var förut.

Som en konstnyhet har jag hört att Bråvalla-
slaget nu är färdigt och kommer att vid riks-
dagen föreslås till inköp för ett pris av fyrtio-
tusen kronor.

Bland prisämnesmålarna ha vi Hugo, som
smetat ner hela väggen i sin ateljé med en kol-
beteckning, Adam sittande rysligt surmulen med
huvud likt Napoleon I på S:t Helena.

Frid har målat en större (beställd) genre
med ett älskande par vandrande i en park i
månsken och föremål för en skurks sataniska
blick, vilken (skurken) drar sin dolk för att
mörda en av dem, till vänster en ökstock, till
höger en naken lind (från Kungsträdgården) i
bakgrunden ett slott; figurerna för övrigt en
slavisk kopia efter en fotografi som Hugo lånat
Frid. Tavlan väckte ett lika stort som välför-
tjänt uppseende. — — —»

Från samma år och av samme akademielev
daterar sig en annan skildring av kamraterna
och deras göranden.

Käre Bror!

Jag sitter nu som bäst och försöker plita
ihop några rader till Skånis, men det går inte

bra och då tänker jag för mig själv: jag försöker med Pauli kanske det lyckas bättre.

Jag vill skildra typerna ur kamratkretsen. Låt oss börja med den trevligaste. Häromdagen stod jag på golvet i paradisdräkten och skulle börja med första plaggets pådragning; det knackar och jag som en pil i sängen. — Mjukaste tjänare, hur mår du i kroppen; hör du, jag skulle gå upp litet i förbifarten och prata litet; du må tro jag har varit på Grannt Hotell i dag och talt vid madame Trebelli; förbannat praktigt fruntimmer, jag skall modellera henne för min ekonomi är skral och man behöver va om sig och Behrens det var karl det. Di bjöd på frukost och så pratade vi och du måtro vi pratade inte bara om konst utan vi pratade om politik, d'ä fan va det är bra och vad det är karaktéristik i Trebelli och allt va hon säger, fast jag förstår ju inte allt vad hon säger, ser du de där italienskorna, deras mimik är djävla intensiv, så man vet så väl hur di vill ha det, ja, ja, förstå mig rätt, he, he, he. Och så bad han att få begagna mitt rum för att modellera greve Posse, talman i andra kammaren — men s-t fick han, och så gick han (Andersson, sedermera »riksdagsskulptören»).

Widing är det smått för, stackars pojke,

ingen hjälper honom, och att sitta och gravera mönster till kragar och manschetter åt gubben Pettersson, det är surt bröd och torrt också. Han hade en liten tavla till uppköpet i 'N. Konst', men fick ej sälja. Han har en stor, kall ateljé i Dardelska huset och har inte något att bara hölja på sig om nätterna utan kläderna och en fönstergardin. Och när jag frågade honom om han ej blir sjuk, svarade han: — Anej — jag är bara litet lös i magen ibland. — — —

Hugo är sig inte lik; han har gått in i nykterheten och dricker undantagsvis rödvinstoddy; han, jag och Gotthard Werner äro mycket tillsammans, för Werner hatar de gamla, i synnerhet Boklund, om vilken han sade att hans ögon liknade en droppe dikesvatten. Det är för resten en intressant karl och talar med förkärlek om munkar och de innerligt söta små neapolitanska gossarna.

Ekström har rest. — Det är tomt efter honom, för jag hade för det mesta äran att få härbärgera honom på ett sofflock. Det första han alltid yttrade om morgnarna var: — Snälla bror, du har väl inte en cigarrstump, och så sprang han bort till kakeugnsvrån och tog sot på fingret för att smörja sig där, varest andra män ha

mustascher, men där han som är trettiofåring, troligen aldrig får några.

Bland prisämnen var Josephsons bäst. Han har förlagt tilldragelsen ute liksom Pettersson och Frid. Till vänster en häst med en släde, som väntar på sin dyrbara last; en knekt brer ut en björnhud för drottningen att stiga på. Hon har dessförinnan traskat i snö cirka tjugu alnar. Sten Sture står bredvid och drottningen kommer med högra handen på bröstet och ser stel ut. J. har arbetat på den i åtta månader. Kommer så Larssons. Jag skall försöka teckna den ur minnet.

Först till vänster en nunna; dörren som öppnas för Sturen, som gör stora gesten; så en page, som håller noter för en trubadur eller piplekare, så en narr, röd och grön som en papegoja, så drottningen (fröken Holmgren), som visst säger till Sture: — Din gamle gubbstut, som inte skäms att stänga in gifta kvinnor på det här viset, och nunnor och kammarpigor med för resten. Larssons tavla är duktig och bra, men det är något av Kasper i den, och det var det enda det gurglades och voterades om.

Hugos var bra men inte på långt när färdig och Frids blev ej omnämnd; hans drottning såg ut som en dam ur den högre societeten i svart

sidenklänning och sammetskofta, som skall gå på Operan och höra Trebelli. Han blev arg för det han ej fick lovord; han hade sport att Hugo hade målat en stalldräng som håller en häst på sin och vips går den apan och målar en på sin med.

Hugo och jag resa till Lysekil i sommar att bada. Hugo är mycket klen och jag, som är frisk, behöver ändå härda mig, för jag har hört att i Paris lär ni fara så illa att Borg har målat i vinter med handskar på för köldens skull. Usch vad där skall drickas varma toddar när man kommer dit.

När man kommer till Blanch ser man vanligen E. sitta jämte Uggla; denne ser förbittrad ut. Men så kommer Sven Andersson och när Uggla skryter med sitt adelskap säger A.: — Ah! fan, var inte för säker på din välborehet, det kan vara någon annan än far din som plumpat i protokollet! Och i ilskan vill nu Uggla att alla ska bjuda honom på punsch och vill låna pengar av personer, som han ser för första gången.

Nu är papperet slut och jag slutar för denna gång.»

Höckert och sedermera Wahlberg hade visat vägen till Paris, men denna konstmetropol var ännu icke obestridd härskarinna. Düsseldorf anseende hade visserligen bleknat så att ingen ungdom ville stanna där, men Paris hade en icke ofarlig rival i München så länge historiemåleriet ännu ansågs vara liktydigt med »stor konst».

Julius Kronberg, som för en kort tid varit parisare men blivit sårad av de äldres översitteri, hade slagit sig ner i staden vid Isar och C. G. Hellqvist, en av greve v. Rosens efterföljare, hade tagit samma kosa. Några talangfulla norrmän Heyerdahl, Eilif Petersen och Werenskiöld tillhörde ävenledes den nordiska konstnärskolonien i München och under sådana förhållanden var det förklarligt att de unga i Paris icke voro alldeles utan skäl att frukta rivalskapet. — Jag hade stor lust att fara ner till München, sade en av dem, ej för att stanna men blott för att se om man där borta gör några saker som man behöver vara rädd för.

I samma veva hade nämligen en händelse inträffat, som slog ner i Paris likt en bomb eller verkade likt en käpp varmed man rör omkring i en myrstack. Julius Kronberg hade hem-sänt och på Nationalmuseum utställt sitt första större arbete: »Jaktnymf». Tidningar och brev

hemifrån hade förkunnat den stora uppståndelse, som duken åstadkommit. Besökarna i museet då tillträdet var fritt räknades i tusental och en lång kö på Blasieholmen av väntande ringlade sig runt norska ministerhotellet.

Om händelsens intryck bland akademieleverna berättar vår brevskrivare, J. E.:

»Jag fick i går veta att på museum fanns en stor tavla av Kronberg och gick så trött jag var ändock dit i går middag. Har man ej förr tvivlat på att bli målare så gör man det, när man ser ett arbete av en sådan målare som han är. Tavlan föreställer en jaktnymf på vilken ett par fauner tillfredsställa sina ögons begär.» Här-efter följer en lista på ingredienserna i tavlan och avslutas sålunda: »Nymfen är målad mycket ljus; benen bli gråare för dagern träffar dem ej direkt, varför en herre, som det tycktes stor beundrare av Winge, fann att dennes terrakottamadam 'Kraka' var renare än Kronbergs jaktnymf. — Josephson säger sig skola sluta måla och ge sig till kryddkramhandlare och när denne djärve ande säger så, vad skola vi andra säga?»

Goda råd voro nu dyra; hur rädda parisarnas ära?

Hugo Salmson inviterade oss till sin ateljé

och förevisade ett arbete, som varit utställt på ett föregående års salong och kallat »Odalisk». En helt naken kvinna, fet och yppig i övernaturlig storlek, stående en face i den bekanta ställningen vilande på ena benet. Vi trodde oss igenkänna modellen i hans madame, den feta urmakarfrun. Hon omvärves av rökpelare från ett galleri i badgemakets golv.

Entusiasmen var tämligen måttlig och resultatet blev att duken ej blev avskickad till Stockholm. »Bättre fly än illa fäkta!»

*

För ernåendet av Konstakademiens kungliga medalj, som berättigade till sökande av stipendium, arbetade de kamrater som ännu ej flugit ut ur boet — ehuru flygfärdiga mer än de flesta.

»Hugos prisämne ('Adam och Eva') har figurer i övernaturlig storlek som major (?) Tullberg påstått dem vara, lovar mycket om han bara får dem färdiga, ty den är knappt mer än undermålad. Hans mormor kritiserar och vill ha mycket blommor i paradiset samt Eva hållande i en gren med fikonalöv samt vår Herre som skrämmer bort paret. Man har inbillat Ludvig Frid, som målar samma prisämne, att

8. — *Pauli, i vår ungdom.*

Hugo ämnar låta förgylla ormen och vips har Frid kallat på förgyllare Lönnmark som kom med ett par böcker bladguld, som täckte ormen, att sedan lasserar med lack, indiskt gult och pariserblått, så att denne vårt släktes förförare ej sedan kan slingra sig undan utan att det hädanefter må kunna heta »allt som glimmar är guld».

Samma epistel varur ovanstående skrives innehåller även notiser om några andra kamrater: »För resten har Allan Ö. lockat gubben Palm, som han vill modellera, att ta sitt porträtt i profil och vika ner skjortan, så att halsen skall synas. P. blev av detta förslag ytterst 'charmerad' över äran att modelleras i byst — men gubben fick torka i lermodellen, sprack och blev kastad i vrån. — — —

Widing har flyttat till Kungsholmen; han fick låna kappsäck av mig för ändamålet.»

Emellertid, i Paris arbetas det med liv och lust och kolonien växer. Äldre sälla sig till de yngre. Baron Gustav Cederström, Geskel Saloman och O. Arborelius; norrmän och finnar bänka sig samman med svenskarna — endast danskar saknas. Krøyer och Tuxen befunno sig visserligen i Paris, men hittade aldrig vägen till Eremitaget.

Målarnas strävan gick ut på att förjaga svarta och bruna skuggor. »Vi söka framför allt att måla ljust i ljust» heter det i brev till de hemmavarande och därpå kommer ett svar:

»Som sagt, vad ni ären lyckliga, och det är ingen konst att 'gå i ljust' eller 'att se livet i rosenrött' under sådana förhållanden. Vi där-
emot få efter att ha samlat ihop till en biff och en 'kupa' eller 'bock' nöja oss med att på stå-
ende fot och med skälvande knän kika på foto-
grafier 'importerade' från Paris, föreställande
den lilla rara 'Theo' och flickorna i 'voyage
à la lune', vilka alla sitta uppspetade på stålträ-
dar i Beers musikhandelsfönster.»

Motsättningen mellan stimulansen i Paris och
torftigheten i konstlivet hemma framgår av en
mångfald små särdrag. Å samma sida som ovan-
stående bittra klagan förekommer en redogö-
relse för verksamheten på en mästars ateljé:
»I Severin Nilssons ateljé, som av oss kallas
fruntimmersskolan, arbetas på Filadelfiabeställ-
ningar. I ett hörn sitter fröken Södergren, i
ett annat en massiv fröken Lemke som ej låter
presentera sig (ska visst vara ett franskt mod!),
vilket vållar en fånig magister som bjuder alla
på karameller mäkta stor vedermöda.»

Även i Paris arbetades det på Filadelfiaut-

ställningen, för vilken baron O. Hermelin var kommissarie. A. Lindman, som var min ateljé-kamrat första året, målade en aftonstämning och sjöng medan han målade »Nu är det natt, nu är — det — n-a-a-a-tt — — —». Geskel Saloman som länge arbetat på sin duk: »Emigranternas avfärd» gnodde och retuscherade hästarnas ben så länge att »Emigranterna» aldrig hunno embarera (duken har sedermera hamnat i Göteborgs museum). — Men det febrilaste arbetet gällde »salongstavlan». — Första åren var det egentligen endast Hagborg, som av oss yngre vågade sig på att presentera något opus inför den stränga salongsjuryn. Salmson målade en vinterträdgård med en elegant pariserfru och hennes flicka, sött och tempererat, Gegerfelt levererade några dukar i Ludvig Munthes färgton, men Hagborg tog en liten parisergamin till modell, arbetade, skrapade, retuscherade och för att kunna teckna benen lät han göra en gipsavgjutning av dem. Gossen satt och läste en tidning och med blick för vad som skulle göra bäst effekt lät målaren modellen läsa le Figaro, där den fruktade Albert Wolff var konstrecensent. Tavlan kom verkligen in på salongen och blev bra placerad; ännu bättre: blev omnämnd i recensionen och — allra bäst — förekom bland tid-

ningens karikerade illustrationer. Det finnes somliga som mycket tidigt ha på känn vad som kan bidra till succès.

Vi stiftade bekantskap med ett nytt species humanum: konsthandlare. En middag kom Skånberg mycket upprörd till bordet: han hade samma dag förskrivit sig till hin onde som han uttryckte det d. v. s. kontrakterat med en konsthandlare långt borta på vänstra Seinestranden att under det närmaste halvåret leverera, jag minns ej hur många tavlor för en struntsumma. Nöden har ingen lag.

En annan företeelse än mera främmande för våra svenska förhållanden presenterade sig en vacker dag i vår ateljé. En elegant herre med s. k. advokatservett under armen sade sitt namn och uttryckte sin belåtenhet att ha gjort min bekantskap. Han hade redan hört mig omtalas som en av de stora förhoppningarna och frågade om jag hade tavlor att sälja.

— Inte mycket, blev svaret, men dock några, varpå jag visade honom en duk under arbete — på staffliet — samt några andra, vända mot väggen.

Han föreföll mycket betagen och förespårde stor succès.

— Saken är den, monsieur le maitre, att i

nästa vecka ha vi auktion på Hotel Drouot och det skulle vara ett ytterst gynnsamt tillfälle att insända edra tavlor, ty många spekulanter infinna sig — och — det vågar jag försäkra, man kommer att slåss om edra konstverk. Paris har redan fäst sina blickar på er!

Jag blev nästan vimmelkantig av denna ofömodat snabba framgång och fransmannens vackra franska charmerade, bländade.

— Vilket pris begär ni, monsieur?

Jag nämnde vad jag trodde kunna vara lämpliga pris, uträknat i francs.

— Ni är alldeles för blygsam, monsieur; jag vet ej ert hemlands uppskattning av eder konst men här i Paris bör ni inte underskatta er själv, och så föreslog han flerdubbelt höga pris, som jag, dock med en smula skamkänsla, nödgades gilla. Det gällde ju en auktion där man tager vad man kan få och den välvillige fransmannen lovade att ombestyras allt. Även förgyllda ramar åtog han sig att leverera under den korta fristen och följande dag utbuross ur min ateljé mina tre förstlingsarbeten.

På aftonen råkade jag kamraterna vid aperitifven och ett par av dem hade under dagens lopp haft liknande besök. Det blev glädje i lägret, man åt festmiddag, tågade efter dinern

ner till de stora boulevarderna och roade sig till följande morgon.

Det lånades, det viggades, koloniens samlade förmögenhet kom i gungning, om en vecka eller två skulle vi vara rika och sorgfria.

Auktionen ägde rum, men ingen av oss lyckliga hade lust eller mod att närvara. En vecka gick under spänd väntan på guld och gröna skogar, då en morgon det knackar på ateljédörren och ett par »facteurs» presenterade sig med våra tavlor — och saltade räkningar åtföljda av utdrag ur auktionsprotokollet. Ingen amatör hade ropat in våra tavlor, men ombuden hade ropat på våra priser ända tills de hunnit försvara de av dem själva föreslagna, och på vilken uppdrivna summa vi hade att erlægga vissa procent, plus avgift till le commissaire-priseur samt förgyllaren.

En lycka i olyckan var att jag samma dag erhållit pengar hemifrån, så att jag kunde betala min skuld; men bittert i sanning att genast sätta sig ner och skriva till kära far och begära mera pengar i samma veva som jag tackar för sista reket. »Käre far — jag har varit på vippen att göra stor succès i Paris —» och så berättade jag om fransmannens entusiasm i min ateljé och hans försäkran att man redan

fäst sin uppmärksamhet på mitt konstnärskap och hur högt han värderat mina dukar (i francs!).

»Men tyvärr infunno sig ej de rätta spekulanterna vid auktionen, och mitt ombud såg sig förlåten att ropa in mina tavlor för min egen räkning för att inte skämma bort mitt anseende. Och det kostar pengar må du tro att hålla auktion, men mitt rykte har nu fått en säker grund, på vilken det bara gäller att bygga vidare.

Var snäll kära pappa att med omgående skicka mig ett nytt apanage, ty detta jag fick i dag gick åt att bestrida auktionskostnaderna. Om det smakar så kostar det också — — —»

Och min gode far förstod situationen; men det blev i alla fall en hel vecka som jag i likhet med de andra fick äta på kredit på »Hörnan». Högmod går före fall.

Inte blott konsthandlare och konsthajar voro nyheter, även den rikliga tillgången på modeller var förvånande för oss som i Stockholm fingo nöja oss med Elisabeth (förtjusande för övrigt) samt några poliser och gardister. Här funnos av alla de sorter. Priset var fem francs i seansen; modellen kom klockan 8 och stod till klockan 12 eller från 1 e. m. till klockan 5 e. m. Finare

modeller fordrade att få stå två seanser i följd och helst även bli bjudna på dejeuner och omnibus hem. För kostymmålare fanns det särskilda kostymiärer och även perukmakare, som gingo tillhanda i ateljéerna samt perspektörer som kommo för att kontrollera att alla parallella linjer möttes i synpunkten vid horisontlinjen. Det är dock endast målare på modet som ha råd att bestå sig så där mycket extra hjälp, men som en av de mera affärsmässigt danade kamraterna sade, att om man lägger på tjugu francs på en perspektör så kan man gott öka priset på tavlan med flera hundra, när man säljer den.

Tillägget är viktigt — ty det är inte lätt att komma i »venten» här, där konkurrensen är oerhörd. Och medan gräset gror dör kon.

Modellerna äro ofta intelligenta och ytterst intresserade, i synnerhet om de posera för en tillämnad salongstavla. Om denna skulle bli refuserad, uppfatta de detta som en personlig förnärmelse, men glädjas över konstnärens succès lika mycket om ej mer än han själv.

Det händer ibland att man får idé till en tavla direkt av modellen, som tager en pittoresk pose. Förargligt nog kan man senare upptäcka att denna pose inte var så originell som man trott, i det att modellen använt samma i andra

ateljéer och för andras tavlor. Därför har det nog gått upp för en och annan att det är bäst att vara försiktig och att man ser sig om efter sådana, som inte äro alltför anlitade yrkesmodeller. Men vad det hela verkar olika mot Stockholm! Sjuttio- och åttioalets Stockholm.

Skolor finnas många, men ingen av kamraterna ha haft tanke på att anmäla sig till någon. Jag har gått några månader hos »Julien» i passage Jouffroy, där den »söte» Bouguereau var lärare. Saken är väl den att sen man släpat tre à fyra år i akademien, vill man inte återigen bli skolgosse. Och man försöker här glömma vad man lärt vid Röda Bodarna men i stället inhämta lärdomar av allt man ser och för resten vara fri. Men jag saknar obeskrivligt en god lärare — Forsberg går hos Bonnat, som har den mest beryktade ateljén på denna högra Seinesida; på coté gauche har J. P. Laurens en mycket rekommenderad elevskola.

Så snart det våras, packar man sina grejor för att resa ut till en målarkoloni på landet. Det finns flera helt nära Paris, men de mest beryktade äro de, som ligga i kanten av Fontainebleauskogen; även i Bretagne och Normandie givas åtskilliga (men därom längre fram).

Sista vintern av denna min första studie-

vistelse i Paris var man helt upptagen av den stundande världsutställningen och diskuterade huruvida man borde anstränga sig för »salongen» eller utställningen eller försöka att få utställa å båda. Salongen anses emellertid finast och en salongsmedalj betyder mer, anses det, än belöning på världsutställningen. Salmson och Gegerfelt, som äro orakler, ämna anstränga sig för salongen. Några ungdomar, bland andra undertecknad, sända in till salongen och om man blir refuserad återstår den andra resursen, som öppnar sina portar en halv månad senare. Man måste vara ej blott from som duvan men också ha en smula av ormens list, ty här gäller det strid.

I brev till hemmet relateras en del omständigheter och tilldragelser som hänföras till de sista månaderna före och omkring den stora världsutställningens öppnande 1 maj 1878.

*

Kolonien har ökat ofantligt denna vinter (1878); när vi samlas på Eremitaget eller »Hörnan» äro vi fler än tjugu svenska konstnärer, alla eller de allra flesta ungarlar och ej som fransmän för sed hava, med madamer vid middagsbordet.

En afton voro vi alla bjudna till målarinnan fru Mimmi Zetterström, som har ateljé rue Pepinière. Hon lär ha varit elev av Janne Höckert och det sägs även att hon rönt uppmuntran av Carl XV, men inte vari denna uppmuntran består. Hon har nog varit mycket söt som ung — nu är hon nog bortåt fyrtio år — och hon ser ännu bra ut men verkar något instängd boudoir. Hon målar lapska tavlor; jag vet ej om hon själv varit i Lappland eller om hon målar efter hörsägen. Hon har flera gånger utställt på salongen ehuru dilettant, men det sägs att fruntimmer ha lättare att komma in där, åtminstone de som veta använda sina behag.

När vi begåvo oss till fru Zetterström efter dinern, gav oss Arborelius, som inte var bjuden, antagligen emedan »gift man från Sverige», förhållningsorder och sade att det skulle bli intressant att se vem av oss vackra unga män, som skulle avgå med segern... Det blev dans och punsch och supé, vilket allt behagade oss, ty det är så ytterst sällan vi bli bortbjudna i »familj», om man kan använda detta ord i ty fall, enär fru Mimmi är både skild och änka.

Vid avskedstagandet frågade hon om jag ville göra henne en liten tjänst: göra en teckning av

henne själv när hon sitter vid pianot; hon sade sig behöva en dylik för en påbörjad tavla. Jag infann mig följande dag som var söndag och gjorde en teckning, som hon ansåg lyckad, men när jag bad att få se den påbörjade tavlan så gick detta inte för sig. Förmodligen existerade densamma endast i fru Mimmis fantasi, eller var en av hennes många fantasier. Hon hade bullat upp en liten läcker dejeuner med gott vin och österländsk frukt i västerländska skålar. På väggen över pianot dominerade en stor och god reproduktion efter Corregios tavla i Dresden »Io och Jupiter» och det konverserades helt artigt huruvida Ios rörelse var »träffad» eller ej. Vid avskedet följde hon mig ända ut till första trappavsatsen, och jag var ganska angelägen att inte kvarglömma min mantel.

Kamraterna, som fingo min berättelse om min hjälpepedition till la rue Pepinière, funno att jag verkade som Guds ord från landet. Men smaken är olika här i världen, gudskelov. Eljest skulle männen oftare råka i luven på varann. Fru Mimmi beskyddar några av klicken; Pelle Ekström har matdagar, men även Fallstedt och Hellqvist röna prov på hennes välvilja.

Hellqvist har övergivit München, som inte

tillfredsställer hans oerhörda äregirighet. Hans »Visby brandskattning» utställdes förra salongen (1877) och fick plats på cimaisen men lyckades inte tilldraga sig någon uppmärksamhet. Nu har han lagt upp en väldig duk, ett alplandskap i snö med en ensam svartklädd kvinna som fallit ner framför ett krusifix. Han inbillar sig att dukens storlek skall rädda den undan glömska, men är okunnig om att, om den blir placerad i någon av de stora salarna och kanske högt upp, så märker man inte storleken, utan den ter sig som en liten tavla i större fickformat (detta har också inträffat). — — —

Han sover fortfarande med papiljotter om nätterna och har ateljé i närheten av Skånberg och Larsson i rue Ganneron. En dag knackade det på hans dörr och Hellqvist ser framför sig en gråsprängd liten mansperson, som han trodde vara modell, varför han genast avfärdade denne med orden: »Je n'ai pas besoin de modèle» och slog igen dörren. Den besökande var emellertid ingen mindre än den mycket framstående målaren av historiska genretavlor, Henri Pille, hos vilken Hellqvist några dagar tidigare lagt sitt visitkort.

En ledsam historia har inträffat: Carl Hill har blivit tokig och förts till ett Maison de Santé utanför Neuilly. Något tokig har han ju alltid varit, men när hans färghandlare i rue Fontaine St. Georges kom till Gegerfelt och berättade att Hill hade beställt för 2,000 francs bara av en enda färg — pariserblått (en färg som är så intensiv att en tub är tillräcklig för flera år), då blev man på det klara med att Hill var mogen. Salmson och Gegerfelt lockade honom under förevändning att se en bra tavla av Liebermann till en drosktur och när de slutligen stannade framför Maison de Santé's grindar kom en doktor, som inviterade Hill att stiga in. Hill följde med och försvann — — —

Första åren var han synlig bland kamraterna. Han var samma ograciösa och oaptitliga företeelse som förr vid akademien, men det kan inte nekas att han är rolig och mycket självständig i sina konståsikter, fullkomligt fri från akademiska doktriner. När vi andra komma med gamla mästare eller Regnault eller Breton så svarar han med Liebermann, vars bondgubbar är oändligt mycket styvare än »Salomé» och »Marskalk Prim».

Hills far hade i sitt testamente förordnat: »som min son Carl är en så kallad artist så

må han inte få rå om kapitalet, han ärver, utan endast räntan». Fadern, professor i matematik i Lund, lär ha varit ett framstående original. Vid vår ankomst till Paris 1875 höllo vi på att inte känna igen kamraten Hill. Hans ansikte var alldeles vanställt genom en olyckshändelse, han strax dessförinnan råkat ut för. En natt då han kom hem, ville han stänga det öppna ateljéfönstret i taket. Han var inte ensam men hade sällskap av en liten skämtsam grisett, som nöp monsieur i knäveckan när han balanserade, uppkliven på en stol. Hill släppte trossen till fönstret, som slog igen, och rutorna krossades. Stora glasbitar träffade honom i ansiktet — lyckligtvis förstördes inte synen men ena ögat åkte ner i närheten av nässpetsen och skråmor ripades i ansiktet som mensurer i tysk duell.

Hans egentliga sällskap under sista vintern har till vår stora förvåning utgjorts av norske målaren Collett — Hills fullständiga motsats i både inre och yttre hänseende. Collett är en lika ren- som rödhårig vacker karl med ett sympatiskt ansikte och fläckfri moral. Likt andra norrmän vill han försöka omvända de fördärvade fransmännen till äkta god nordmannadygd. Man ser dem ofta promenera tillsammans på stora bulevarden och Colletts sätt att be-

svara Hills cynismer är förtjusande, enkelt, rent och humoristiskt.

En dag i februari stötte vi — Hugo Birger och jag — tillsammans med Hill på place Chateaudun. Han hade sin ateljé i närheten och bad oss göra honom sällskap dit, vilket vi också gjorde. Ateljén var belägen sex trappor upp, och Hill rusade uppför desamma i en väldig fart, lämnande oss andra långt efter sig. Ateljén såväl som tre dithörande rum voro icke blott oeldade men nästan utan möblemang. Han öppnade alla fönstren och när detta var gjort tvingade han oss ner på lägenhetens tvenne usla halmstolar. I ateljéns ena alkov stod en obäddad säng och framför densamma tornade upp ett par högar av kräftskal — hans enda diet, sade han, var »écrevisses bien poivrées». Vi kände oss något kusliga till mods, Hugo och jag, och då vi kommo direkt från ett bad i rue Chateaudun, bådo vi vår värd att han måtte stänga fönstren ty det var en kall februaridag och korsdraget olidligt. Vi ville inte offra våra liv för Hills konst, men han röt: »Sitt stilla era jävlar, här är ju hett som i helvete!» Då förstodo vi vad klockan var slagen och gävo varann en förstående blinkning.

En massa dukar förevisades, alla målade med

pariserblått och kadmium n:r 1 och n:r 2. Det liknade absolut ingenting vi dittills sett, vare sig i gammal eller ny konst. Hill påstod att han lärt av de primitiva — en beteckning som för både Hugo och mig var rätt så ny; ingen av oss och ingen av kamraterna hade ägnat de primitiva på Louvren den minsta uppmärksamhet. Men de primitiva gingo utanpå allt, menade Hill, det var de enda gamla mästare han erkände, Michelangelo, Rafael och Leonardo voro bara bosch. Det enda utom de primitiva som man kan tåla att se på var det lilla barnporträttet i Louvren, målat av Velasquez.

Vi voro tillplattade och försökte ibland att säga en komplimang framför någon av de blågula dukarna, men blevo genast tillrättavisade: »Sitt stilla era jävlar, det här förstår ni inte!» Och däri hade han rätt. Han skulle även haft rätt om orden gällt någon av hans äldre klokare tavlor — ty det blev först en senare tid tillåtet att begripa deras företräde framför det mesta som producerades av hans jämnåriga och samtida pariskamrater.

Hill anmälde ej mindre än tjugutvå av dessa dukar till den stundande världsutställningen — men innan desamma avlämnades, var deras för-

fattare redan logerad i Maison de Santé och på utställningen förekom endast en enda duk av äldre datum, en sandås med träd, motiv från Fontainebleauskogen och dess placering blev tämligen i skymundan. #11

Icke förty hände mig under åren närmast efter utställningen att, när talet kom på vår svenska konstavdelning, det bland främmande lands artister frågades vem den målaren var som målat en tavla — så och så beskaffad. Jag förstod att man menade Hill och uppgav namnet. Den duken tyckte man hade varit den bästa. Man mindes naturligtvis också Carl XII:s likfärd, men Hills enkla robusta landskap, motiv från Fontainebleau, hade gjort största intrycket på artisterna.

Vi andra föreföllo veka, lyriska och blodfattiga — och längre fram under Grezperioden skulle dessa drag ytterligare prononceras. I Hills duk fanns sälta och rakt på sak, med bred och kraftig pensel.

Paris maj 1878.

Mina k. f.

Som jag förut skrivit ämnar jag resa så att jag är hemma till midsommar. Jag har inte sett

majstång på flera år och göken här i Frankrike låter inte samma fågel som i våra skogar. Men — men respengar och dessutom för att klara honnetta skulder till förgyllare och färghandlare! Jag har inte setat sönder en basfiol —

Världsutställningen var det roligt och intressant att få se, men jag kan inte ge er en fullständig beskrivning, bara litet plock. Vi ha haft frikort redan före invigningen och ännu sista april såg Marsfältet ut som Babylons förbistring, om inte i ord så i bild. Men på sista natten skedde undret och 1 maj invigdes och det hela såg hyggligt ut, ehuru ännu långtifrån färdigt. Alla äro med, utom tyskarna, förstås. Och det hela är ett bevis på hur snabbt Frankrike repat sig efter kriget och de fem miljarderna. Det var sol, men blåst, 1 maj och det hade regnat på morgonen, så att Mac Mahon och alla generalerna fingo hoppa över vattenpussarna i »Nationernas gata». Mac Mahon hade mycket markerade drag och skrynlor, men obeskrivligt fint skinn, och de andra hjältarna med svajande plymer hade också pregnant utseenden.

Den man mest talar om är »le prince de Galles» — prinsen av Wales, engelske kronprinsen, som är överpresident för Englands

avdelning. Jag höll på att trampa hans prinsessa på fötterna (hon är också här). Det var i rummet där Henner har sina elfbensskimrande nymfer och jag var försjunken i betraktande, då jag märkte att det blev tyst i salen och vid min sida, något bakom mig, står prinsen, som jag genast kände igen efter »le monde illustré», ehuru han ej hade sin stora bandade cigarr i munnen. Jag drog mig hastigt tillbaka, men stötte nästan emot hans gemål, sade »pardon!» och försvann. Hon såg mycket förnäm ut, liknade inte parisiskan, som alltid verkar något frou-frou (charmant) men distingerat enkel och dyrbar. Jag ämnade gå tillbaka och säga: »om forladdelse!» då jag kom ihåg att hon var dansködd.

I nästa avdelning såg jag prins Amadeo, konung för en dag eller närmare bestämt två år i Spanien, efter den bortjagade tjocka Isabella (hon fick knappast rum i logen i Theatre Francais sista tisdagsrepresentationen). Jag har aldrig sett något så fint och smalt och sydländskt som Amadeo. Byxorna slöto tätt intill benen och föllo i flera veck på fötterna. Han var svart och svartklädd, stora mustascher, men naturligtvis inte så imponerande som hans faders, Victor Emanuels. Medan prinsen av

Wales såg ut att låta tala vid sig, föreföll Amadeo vara hans motsats. Norden och södern.

Sverige har inte särdeles mycket här. Stål, i stora blanka cylindrar, tändstickor och flera nationalklädda kullor, som inte verka understuckna, ehuru söta. Vår konst är inrymd i en sal, som är avdelad med en skärm. Norrmännen ha ena väggen och där gör sig Heyerdahls »Adam och Eva» bäst. Han är en helt ung konstnär i München och hans tavla liknar ingenting här i Paris; kanske att man målar så i München i allmänhet, här verkar den originell. De båda figurerna mycket realistiska. Man blir inte stolt över sina första förfäder om de verkligen sett ut på det viset. De vandra i ett töcken, som är behandlat mycket egendomligt med en massa små krusiduller, liknande snäckskal o. d. Han måste få medalj! Kamraterna blevo mycket imponerade, när de första gången fingo se tavlan, och när vi kommo upp på »Hörnan» diskuterades densamma mycket ivrigt. Man var ivrig att finna ut tröstegrunder att det franska dock är bäst. Det är sunt, ärligt och naturligt. Gillis Hafström satt vid middagbordet och plockade en kronärtskocka; han hade ej varit nere vid utställningen och när han fick höra att Heyerdahl tagit belysningen bak-

ifrån, sade han att, ja då var det ingen konst. Gillis må vara aldrig så bra i familjekretsen men han är typisk Düsseldorf.

Mittpå vår vägg sitter Cederströms Carl XII:s likfärd. Det är ett utmärkt världsutställningsgrepp, då Carl XII ju är mycket bekant. Tavlan är bra komponerad, måste man säga, och han får nog medalj. Det sägs att han fått många råd av franska vänner, men att allt är målat av honom själv, därom kan man inte tvivla. Han har arbetat flitigt och för att måla figurerna mot snö, som inte varit tillgång på här, har han i stället placerat dem i salt (som är bättre i konst än socker). Wahlberg har två landskap, men inte så brett målade som eljest. Den ena är »Maj i Nizza», mycket poetisk. Salmson har endast en tavla: en bondkvinna i Picardie, en modellgumma med korg på ryggen vilar vid väggkanten, äkta franskt distingerad men kanske inte så rolig. Greve v. Rosen har sänt en »blomstermarknad i Haarlem» i olja. Det blir nog svårt för von Dardel, som är jurymän, att skaffa honom medalj; men det sägs att han i stället skall få hederslegionen — som förträfflig lärare.

Min tavla med bretagniska fiskarflickor sitter på cimaisen och bredvid Skånbergs, som har

precis samma stämning och färgskala, afton med påljus. Över oss sitter en duk av Carl Hill, mycket kraftig och olik det övriga. Sedan finns en vägg med tavlor som förut varit inlämnade till salongen men där blivit refuserade. »En Amor Mercurius» mot gul fond och med en penningpåse i handen av Carl Larsson; »den botfärdiga synderskan» framför Jesu fötter av Hagborg. Synderskan har naturligtvis rött hår men är annars mycket lik Hagborgs hus- och livmodell, den vackra Segatori. Jesus kunde ha varit klädd i frack, så elegant verkar han. Slutligen »I fönstret» av mig; en ung flicka, naturlig storlek. Salmson tyckte att »du har nog varit väldigt slapp när du målade den tavlan» men i själva verket har ingen tavla så intresserat mig. Modellen, Gabrielle Carré, är så lik Leonardos kvinnotyp som gärna tänkas kan. Samma mystiska leende! Ross anmärkte att båda händerna ha precis samma veka rörelse, samma silhuett, och det är nog ett fel. Och så har jag velat mer än jag rått med, realisera en dröm, en inspiration, ge mer än naturen. — Bättre lycka nästa gång!

Birger har endast en liten tavla, en interiör från Fontainebleauskogen och detta för att han skulle få inträdeskort som utställare. Det är en

skiss med ett starkt solbelyst parti. Salmson frågade honom vad detta parti skulle föreställa och Hugo, efter ett ögonblicks funderare svarade bara: »det är gul färg!»

Vi gå som i ett rus; men nu börjar jag bli trött att vanka och längtar hem. Jag får resällskap med Axel Borg, som blir trevligt. Men Borg som är djurvän (han har på utställningen också Adam och Eva, två nakna italienare bland tigrar) har köpt en stor havssköldpadda samt en bur med en ny sorts små fåglar som lära sjunga utan uppehåll. Han har bett mig ta hand om buren på hemresan, själv tar han sköldpaddan så vi blir egentligen stort sällskap. Jag bävar redan för buren, ty jag förstår mig inte bra på sångfåglar.

Det blir egendomligt att återse Sverge. Jag undrar mycket om det skall gå att måla Sverge och tänker ge mig upp till Orsa eller Skattungbyn där Höckert varit. Men det blir senare på sommaren.

MÅLARKOLONIER PÅ LANDET

MEMORANDUM BY LAMBERT

Det stora evenemanget i Paris' konstvärld var under hela förra seklet »le jour du vernissage», den 30 april, då portarna slogos upp för le Salon de Paris, denna vädjobana, för vilken det arbetats hela året och där konstnärens öde avgjordes åtminstone för ett år framåt. Men när salongen pågått några veckor och prisbedömningen fixerats, plögade sommaren redan ha kommit till la belle France; då rustade sig målarna till en ny lantkampanj.

Det kunde ha sitt intresse att anteckna de olika orter som under sist förflutna halvsekel, varifrån jag äger mina kamratminnen, lockat de flesta ungdomarna. På en sådan lista skulle man kunna avläsa hur olika strömningar avlöst varann. Vid den tidpunkt som jag talar om i dessa rader var ännu Fontainebleauskolan den dominerande och målarkolonierna i de byar som ligga i kanten av den stora Fontainebleauskogen mycket besökta. Sedermera kom Pont-Avenuskolan i Bretagne, där Gauguin var den store mästaren. Med sekelskiftet drar strömmen till

södra Frankrike, till Provence, där Cezanne levat och dött (i Aix), eller till medelhavsstränderna och till Pyrenéerna för att söka inspiration ur samma natur som en Matisse, en Picasso.

Fontainebleauskogen spelar för nutidens konstnärsgeneration så liten roll, att när jag under något samtal med yngre svenska artister kommit att nämna namnet Rousseau, har man alltid trott att jag menat Henri Rousseau, le douanier, tullnären och naivisternas andliga pappa; om Theodore, den store landskapisten, är man så gott som ovetande, och dock var han jämte Jean François Millet en av portalfigurerna till det stora skede i fransk konst som föregick impressionismen.

När jag första gången — 1876 i maj — kom till Barbizon, voro de stora mästare som gjort denna by världsbekant döda. Både Barye, den mest framstående av förra seklets djurskulptörer, och Theodore Rousseau hade varit borta ett par år och Millet dog föregående år, i januari 1875. Deras ande levde ännu kvar över nejden, och den lantliga byn bevarade hela charmen av ett arbetsrons hemvist — något som numera är totalt försvunnet, sedan järnväg och bilar lett den stora resandeströmmen till detta eftersökta sommaruppehåll.

På den tiden tog man tåg till Melun, där man klättrade upp på taket av en stor, gulmålad diligens, vilken förde vidare till den ett par mil avlägsna målarbyn.

Det är en härlig majkväll, klöverfälten dofta, äppelträd och akacior blomma; när vi passerat Chailly, se vi målet i fonden: en lång husrad, inbäddad i trädgårdar och tecknande sig mot Fontainebleauskogens mörkare massa. På ömse sidor om vägen dyker det ena efter det andra motivet fram ur Millets stora oeuvre, och vi konstatera med glädje att naturen imiterar konsten, ty naturen ter sig för konstnären så som han fått den i blodet av föregående tiders konst. Det är afton, herden driver fårhjorden till fållan, bonden återvänder hem med sin hacka, i Chaillys kyrka ringer vesperklockan och vi svänga in i Barbizons enda långa, slingrande bygata, där mödrarna sitta på stenbänken utanför husporten, medan barnen leka och hönsen kackla. Här råder en frid och lantlighet som verkar så mycket mer betagande för den vilken ett par timmar tidigare trängts i världsstadens bullrande gator.

Jag stiger ner framför pension Siron, en av byns trenne artistpensioner. Det blir mitt hem under denna sommar. Bland fransmän och andra

främlingar upptäcker jag en landsman och kamrat, Birger Ek; följande dag träffar jag Axel Lindman, som bebor den andra pensionen, Giraults; vi tre utgöra denna sommar Barbizons skandinaviska kontingent. Två år senare blir den vida fylligare, som jag längre fram skall berätta.

Redan vid inträdet i inkörsporten till pension Siron får man intryck av att man befinner sig bland konstnärer. Yttermuren är fullklottrad med burleska teckningar, improviserade av hotellets gäster, och matsalens alla väggar äro prydda med souvenirer, som äro infällda i en boasering, vilken når upp till taket. På gården träffas grupper av pittoreska artisttyper med baretter och damasker, rökande cigaretter och inmundigande den mjölkgröna absinten. Hotellrummen äro enkelt möblerade och ha inga andra tapeter än slätt grått papper, lämpande sig för kolteckningar; många väggar äro fullklottrade.

Dagens program är i vanligaste fall följande: redan klockan 7 börja de första gästerna infinna sig i matsalen för första frukosten: en stor spilkum café au lait (cikoria!), en brödleiv med tjock skorpa och en rulle smör. Franska artisterna voro i regel ganska morgontidiga, redan klockan 8 voro de färdiga till uppbrott; utrustade med

färgskrin, dukar, parasoll och ränslar avtåga de i slutna grupper till skogen och genom den långa, raka Allée des Vaches nå de sedan skogens pittoreska partier, där de lägga sig, ofta halva dussinet, omkring samma motiv.

Fransmännens sällskaplighet förnekar sig icke ens under arbetet, man såg aldrig en ensamt målände fransman (vi tre svenskar gingo däremot alltid var och en för sig), och jag annoterar ännu en egendomlighet hos landets manliga barn: deras oförmåga att undvara kvinnan. Varje grupp hade alltid någon eller några »petites femmes». De som icke voro gifta — alltså de allra flesta — hade sina mätresser, och hade man icke råd att ensam bekosta detta livets nödtröft, slog man sig tillsammans några stycken. Så gjorde Lecomte, Gilbert och Dubois, en munter trio, som en vacker dag försvann utan att klara hotellräkningen.

När klockan närmar sig tolvslaget ser man grupperna återvända; andra frukosten, le déjeuner, serveras och man rastar nu till framåt klockan 3, då andra skogsseansen vidtager och fortsätter till klockan 5, när hotellgården befolkas av pensionärerna, som där intaga en aperitif: absint eller amèr Picon.

Vid dinern klockan 7 e. m. sker serveringen så-
10. — *Pauli, I vår ungdom.*

lunda att varje gäst i tur och ordning sköter en rätt. Vid nedre bordsändan presiderar den äldste, monsieur Petitchamps, en skäggig, gammal välvillig herre, som jag till att börja med antog vara historiemålare, ty han verkade allvarlig och akademisk. Hans specialitet var emellertid en helt annan, han målade höns och företrädesvis kycklingar. Vid middagen serverade han soppan och blev ofta anmodad att även tillaga sallaten, detta dock till de fetare damernas missbelåtenhet, emedan han var generös på olja. På min andel kom att servera »le bouilli» — soppköttet — vilket icke fordrade några specialkunskaper, som däremot blev fallet med nästa rätt: le roti. Steken kom in hel, och en svensk målar- yngling har naturligtvis knappt en dunkel aning om hur den skall skäras; detsamma gällde när vi hade »poulet» — en infödd målare fick alltid förtroendet att tranchera.

Efter middagen, som fortgick i ett par timmar — man intog alltid kaffet vid samma bord och rökte ett par snuggor tobak eller ett paket caporal — så biljard och kanske en liten stilla promenad. Klockan 10 var allt tyst och sovande.

Matsalen företedde en mycket pittoresk blandning typer från skilda länder; alla voro icke konstnärer, en del outsiders voro insprängda

här och var. Många amerikaner, dessa parasiter på fransk konst, den må övas i Paris eller i bondbyarna. Min ena granne bär sitt sköldmärke med sig, en stor röd näsa, han är nämligen vinhandlare från Amsterdam och har fru, liten och ful, båda uppgående i öm föräldrakärlek till en förhoppningsfull son, som de vallat till alla pittoreska vrår i världen för att göra honom till seklets Rafael. — Mexikanskan, min visavi, är kolonins pärla, som tjusat oss alla med sitt klingande skratt, bländvita tänder, bruna armar och höga vrister på de minsta av fötter. Italienaren i fjäderprydd baret roar oss med att balansera tallrikar, en på var knivsudd — alla sorter, alla lynnen äro representerade, alla utom de tråkiga.

De lugnaste temperamenten äro de nordiska, representerade av den trio jag ovan nämnt. Birger Ek (en bror till operasångerskan Selma Ek) var ganska reserverad för att vara artist. Hans porträtt hade tycke av skald; jag kom ofta att tänka på Edgar Allan Poe. Hans tunna hår klubbade vid pannan som efter nattvak, han rullade en cigarrett mellan varje rätt och var på god väg att bli nikotinförgiftad. Han var fint begåvad, som man säger, men hade ingen disciplin. Han hade gått någon tid i vår målar-

akademi, men utan att inhämta större kunskapsmått. Rafael kunde han inte tåla utan satte Velasquez' porträtt av »Infantinnan» (som barn) som nummer ett. För resten inspirerades han något av Millet, men än mer av den då i Paris vistandes Liebermann, som redan tidigt var ledare för en grupp, dit man kunde räkna svenske landskapsmålaren Carl Hill och i vissa ögonblick även Salmson och Gegerfelt.

Ek måste, som flera andra av hans kamrater, söka utkomstmöjligheter genom att för billig penning sälja smärre dukar åt konsthandlare i Paris. Man hade då ännu ej — som långt senare på Café Versailles — uppfunnit konsten att dra sig fram medelst bevakande skriverier till hemlandets rikemän; under hela min Paristid erinrar jag mig endast att några få hundralappar på sådant sätt kommo kolonins fattigare artister till del. Man arbetade för konsthandeln och ställde sitt hopp till att med salongstavlan slå igenom. Ek skickade ett arbete varje år till salongen — och blev varje år lika regelbundet refuserad. Han var värd ett bättre öde. Slutligen blev det så svårt för honom — han berättade mig sin plan vid ett besök i min ateljé — att han ämnade ställa till ett lotteri, däri han själv personligen skulle bli

högsta vinsten — »le gros lot». På min fråga hur han trodde att ett dylikt lotteri kunde locka köpare, förklarade han: — Här i Paris finns alltid en massa välsituerade, men bedagade och övergivna kokotter, som på äldre dar behöva en uppvaktande kavaljer till sällskap, vid teaterbesök, på promenader o. s. v., och nu ställer jag mig till deras förfogande med hull och hår, konversationstalang, begåvning för både estetiska och kulinariska uppgifter.

Tyvänn lade franska lagen formella hinder, i vägen, så att den originella idén ej kunde träda ut i det praktiska livet. Affärerna gingo allt sämre, då en kamrat, landskapsmålaren Albert Mauritz Lindström (egentligen Münchenermålare, varför han kallades för »Strimman» — den gula strimma, som alltid förekom längst ner i horisonten på vinterlandskap i München — men sedan något år bosatt i Paris), en mycket snäll och hjälpsam kamrat, tillskrev Birger Ek att om han ville infinna sig vid Gare du Nord före följande dags kvällståg till Hamburg, skulle han få resbiljett och reskassa hem. Ek kom verkligen och hade endast en portfölj under armen. För att inte oroa sitt värdfolk hade han avstått från mera demonstrativt resgepäck; i portföljen hade han inlagt en

dag- och en nattskjorta, några kragar och dito näsdukar. I Sverge stannade han helt kort. Han fick reskassa till Amerika, där han slutligen tju-sade en konsthandelsänka, som han gifte sig med, och därmed är hans saga all.

Min andra kamrat under denna sejour var Axel Lindman, i många avseenden Eks antipod. Han var en ung man med ordnade affärer. Han inspirerades ej av Liebermann, som använde mycket bensvart, utan sökte i stället att »gå i ljust», som tidens lösen var. Man har under senare år i Fritzes fönster sett en hel del av Lindmans landskap från Barbizon, fint och minutiöst utförda, varje ax på åkern tecknat, horisonter, med ondulerande linjer av graciösa fruktträd — allt i vitt. Ty vitt ansåg man vara palettens ljusaste färg; sedermera har man lärt att det icke är vitt som lyser mest, utan gult, ljusgult, kadmium n:r 1. Det egendomliga för oss alla tre, i motsats mot fransmännen, var att vi sökte våra motiv på slätterna omkring Barbizon — aldrig i den berömda Fontainebleauskogen, den kanske största i Frankrike. Det kom sig väl därav att vi haft nog av skog i vårt eget land.

Följande sommar, 1877, låg jag först i Cernay-la Ville, nära Paris. Här funnos icke de tradi-

tioner som gjorde Barbizon historiskt. Den centrala punkten var här landskapsmålaren Pelouse, en svåger till president Grevys måg Wilson. Denna hans egenskap rekommenderade honom kanske i lika hög grad som hans landskapskonst, vilken dock vid denna tidpunkt var en av de mera uppmärksammade. Han omgavs av sina framstående elever Dameron, Joubert och Peslin, alla numera gömda och glömda. En gammal präktig typ var Defaux, specialist på arrière-cours — hönsgårdar. Av honom erhöll jag en hel del goda råd i avseende på valörer. Även om dessa fransmän ej intogo någon bemärkt plats i den franska konsthistorien, utan en mycket blygsam, sammanvaron med dem lärde mig förstå hur väl alla lärt konstens grammatika: valörerna och motsättningen mellan varma och kalla färger o. d. Jag var där ensam svensk; resten av den vackra årstiden tillbringades i Bretagne tillsammans med August Hagborg. Sommaren 1878 reste jag hem och kunde således inte följa mina kamrater, som då foro en masse till Barbizon. Både Skånberg och Birger och Larsson, Hjalmar Sandberg och Johan Ericsson jämte skriftställaren finnen Wetterhoff. Alla togo in i pension Girault, som liknade en svensk invasion, och hotellpersona-

len började lära sig svenska: »vacker flicka» — »tändsticka» — »punsch». — Ingen av dessa målare inspirerades av Barbizonskolan. Birger målade interiör av matsalen, vars bleka, guldskiftande väggar och gaskupor med matta glansdagar han tolkade i raffinerade färgskisser; Skånberg målade en och annan bondgård (en dylik av hans hand finnes nu i Nationalmuseum). Johan Ericsson ställde sitt staffli i skogen nära le Dormoir och Hjalmar Sandberg fortsatte måla studier av tistlar och törnen. Carl Larsson, nu som alltid under studieåren tvungen att dela sin tid mellan arbete för brödfödan (illustrationer) och tavelmålning, hann inte åstadkomma mer än ett par små genretavlor, varav den ena föreställde en liten söt flicka av bättre familj, som tröstande räcker en blomma åt en fattig lekkamrat. Fyndig, som alltid, kallade han tavlan Klärobskyr, en titel som skulle varit mer än dubbeltydig, om han målat den i ljusdunkel i stället för den då på modet varande diffusa plattbelysningen. Motivet hade samma känsloträng som Werenskiolds bekanta förträffliga målning i Fürstenbergiska galleriet. Det levdes ett muntert liv i denna koloni, så har berättats mig. Bl. a. läto Larsson och Sandberg om söndagarna hyra sig, att, utklädda

som stråtrövare, dekorera environgerna till den av alla turister så besökta rövargrottan Caverne des Brigands i Fontainebleauskogen. Dinéerna gåvo ämne både för glada och tvistande diskussioner. Några voro gourméer, såsom Birger och Skånberg, andra, såsom Wetterhoff och Johan Ericsson, även gourmander. Till den senares förargelse hade Wetterhoff tillvällat sig rättigheten att servera poulet, då sådan förekom på menyn, och detta gjorde han sålunda, att han skar några tunna, genomskinliga skivor åt sina hungriga landsmän och förklarade sedan att nu är bara skrovet kvar — la carcasse — och han tog för sig själv mer än alla de andra tillsammans.

Wetterhoff var finländare, men sedan länge bosatt i Sverge, hade varit medarbetare i Ny Illustrerad Tidning, där han lanserat ett förslag till Helgeandsholmens omdaning, vilket väckte mycken uppmärksamhet. I besittning av ett litet arv, slog han sig ner i Paris, där han, något akademiskt bildad, intog en särställning bland de i regel illitterata konstnärerna. Han var fet och lat samt måste supplera arvets avkastning medelst s. k. vigg. Tidigt en morgon smög han sig ut ur pension Girault genom bakgårdens grind, sneddade över fälten till

landsvägen, där han inväntade diligensen, som förde honom bort från sommarpensionatet med den växande hotellräkningen. Han var den enda av kolonin som inte klarade sig. Jag insisterar. Det var lika märkligt som hedrande att svenska artisterna under dessa Parisår alltid gjorde rätt för sig, hur svårt än en hel del av dem hade att uppbringa det nödvändigaste.

Men i Paris fann Wetterhoff föga vederkvickelse. Man skrev juli månad, värmen var tryckande, och nästan alla landsmän voro på landet, så att en vigg var i det närmaste omöjlig. En eftermiddag — hetare än vanligt, asfalten ångade — sammanstötte han med vår operas förre, rätt så begåvade dekorationsmålare, Fritz Ahlgrensson, som i Paris levde på hoppet att något skulle hända och rädda honom från fullständig misär. Törstig, som alltid, föreslog han Wetterhoff att dricka en »bock» (ett glas bier) tillsammans. Wetterhoff antog att Ahlgrensson var stadd vid kassa, då han kunde framkasta ett dylikt förslag, och gav sitt bifall, vilket i sin ordning kom Ahlgrensson att tro, att Wetterhoff hade pengar för tillfället. I denna fatala ömsesidiga missuppfattning hamnade stallbröderna vid ett av trottoarborderna på Café Delta, som låg vid Boulevard Magenta — allt-

så rätt fjärran från artistkvarteren på Montmartre. Här drack man bock efter bock tills de små tjocka porslinsassietterna, som kyparen lämnar som kontroll, då inte varje konsumtion betalas genast, hunnit växa till höga kolonner,

Tiden skred, ingen av de båda ville beröra den obehagliga frågan om likvideringen, tills kyparen därom gjorde en artigt inlindad antydning. Wetterhoff ber då Ahlgrensson göra upp; då han »proponerat» var det hans sak att betala, men Ahlgrensson invände, att då Wetterhoff accepterat så tillkom det denne att klara räkningen. Nu kom i dagen att ej en sou fanns att uppdriva i någonderas fickor, och efter åtskilligt parlamentärande beslöts att Ahlgrensson skulle stanna kvar medan Wetterhoff gav sig ut på upptäcktsfärd. Det blev för denne lidandets fjorton stationer. Hos Allan Österlind, som han fann hemma, upptäckte han en femtiofrancsedel, liggande på cheminén.

— Låna mig en slant, jag måste lösa ut Ahlgrensson, som sitter i pant på Café Delta.

— Nej, svarade Allan, jag struntar i Ahlgrensson, han är slut och Café Delta kan behålla honom. Så ofta du vill och behöver får du vara min bordsgäst, men några kontanter kan jag icke avstå.

Den sista stationen var belägen ända ute vid fortifikationerna, där Edelfelt hade sin ateljé. Här lyckades verkligen den vandrande viggaren uppdriva en louisdor; han tog en droska för att hinna till Café Delta innan Ahlgrensson hunnit förstora skulden. När droska, öl och dricks betalats återstod av de mödosamt uppbragta tjugu francs summa summarum — en francs och tjugufem centimes. När jag längre fram råkade Edelfelt och vi kommo att beröra denna händelse, frågade jag om han återfått denna louisdor.

— Nej, visserligen icke, svarade han, varken denna eller de andra, och jag skulle icke tänka därpå om icke det förargliga vore, att Wetterhoff sätter sin ära i att icke vara en fal kritiker. Så varje gång han lånar en guling, har jag att vänta en oförmånlig kritik i hans brev till Huvudstadsbladet — ty, som sagt, han vill visa att han icke kan köpas för de lumpna pengarna.

*

På senare tider dröjer inte den nordiske konstnären så länge på studier utomlands — högst några år. Förr förlängdes vistelsen i decennier; så behöll Alfred Wahlberg under hela

sitt liv en ateljé i Paris, så ock både Salmson och Edelfelt; Gegerfelt i minst tjugu år och Hagborg i trettiofem. De nordiska kolonierna voro också i allmänhet talrikare representerade, så att det blev ett intresse för hemlandets press att äga korrespondenter, vilka gävo regelbundna notiser om våra göranden och låtanden. Wetterhoff var 1870-talets krönikör, och efter honom kom Spada (Janzon), Stockholms Dagblads korrespondent. Ingen av dem, den senare kanske minst, hade någon som helst betingelse att bedöma och värdesätta de konstnärliga strävandena, utan fyllde sina journalistiska plikter genom att flitigt umgås med konstnärer och tid efter annan sända utdrag ur den intimare krönikan. Och nogå betänkt — kanske att så var det bästa de kunde göra, ty konstnärslivet, så som det leves utanför ateljéerna, visste de att i fullaste drag förstå och uppskatta. Och genom sina originella personligheter bidrog envar av dem att än ytterligare öka samvarons muntra poänger.

Jag har flera gånger senare besökt Barbizon, bland förra århundradets franska målarkolonier den mest bekanta. För varje gång ha förändringar inträtt och byn blivit alltmer olik det lugna hemvist den var strax efter de stora

målarnas död. Och för varje gång har jag funnit att dit ha kommit konstnärer allt mindre besjälade av de traditioner som grundläggarna skapat, och mina tankar ha ofta kretsat kring problemen om miljöns inverkan och vad en s. k. »skola» är. Motsatta teorier om dessa spørsmål förfäktas av olika historici eller teoretiserande konstnärer. Allbekant är den vikt som en Henri Taine fäster vid miljöns inverkan och hur segt han fasthåller vid konstens beroende av den statliga hälsan etc. Mindre bekant är kanske en konstnärs sådan som Whistler alldeles motsatta uppfattning, och jag vill därför här citera ett par utdrag ur ett av denne raffinerade artists spirituella kåserier, benämnt *The at five o'clock*, och som intresserar denna fråga.

»Nej, konsten blir aldrig massans angelägenhet, vare sig att förstå eller att utöva. Liksom det aldrig funnits ett folk av konstnärer — inte ens Hellas' utgör ett undantag — så finns ej en nation vilken som sådan älskar konst. Det är med den ensamma konstnären som konstens gudinna vill dela sina förtroligheter, aldrig med massan. Där denna konstnär finns, där sänker hon sig ned, omfamnar honom, blir befruktad och stannar vid hans sida, uppmuntrende under stunder av vacklande hopp eller

hopens hån och missförstående. Och då hon lyfter sin vinge, dröjer hon kanske ännu en tid över den trakt som bevarar minnet av deras kärlek, vägrande dock att mottaga tröst.» Så förklarar Whistler »skolan». Inflytandet av en mästares snart förflyktigande minne, en sista glans, som ännu en tid kan värma arbetarendisciplin. »Men den ensamme födes med långa mellantider och på vitt skilda rum. Ja, i sanning, ytterst sparsam är den lista som upptager namnen på dem vilka hjälpt gudinnan att skriva historien om hennes skönhet och kärlek. Från den soliga morgonstund då hon, bevect av den ungdomsstrålande greken, viskade i hans öra hemligheten av linjernas rytmik — ända till den dag då hon doppade spanjorens pensel i luft och ljus och såg ett helt folk röra sig på dennes dukar, hade sekler förrunnit och vid föga eller intet hade hon stannat i sitt val.»

Så länge ännu de unga tyckte sig höra suset av gudinnans vingslag över dessa platser runt den stora Fontainebleauskogen, strömmade de till de byar som ligga i skogens närhet, inte blott till Barbizon, men Marlotte, Montigny och Grez-sur-Loing och alla de andra. Nu har hon emellertid uppsökt andra rymder, sydligare,

varmare, färgstarkare, och disciplinernas målar-
parasoller spänns upp i Provence, vid Rivi-
eran, i Aix, i Collioure och andra orter vid
Pyrenéernas fot.

MED SKÅNBERG I VENEDIG

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1800

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

FROM 1630 TO 1800
BY
JOHN H. COOPER
AND
SAMUEL J. VINTAGE

Det var sommaren 1881 och jag hade beslutat att om värmen i Rom bleve mig övermäktig förlägga sommarstudierna till Venedig. Jag inbilade mig nämligen att, även om hettan bleve stark, skulle man där finna svalka i vattnet — detta vatten som inte blott omgiver staden i allmänhet, utan varje hus i synnerhet. Sällan har jag så räknat fel, ty ingenstädes var det så svårt att få bada som i denna simmande värld.

Nuförtiden är Lido en fashionabel badort, som i frekvens och lyx kan tävla med Atlantens, men anno 81 var ett bad på Lido ett komplicerat företag. Det tog en halvtimme att låta sig ro dit (och kostade pengar) och sedan man hunnit i land återstod en halvtimmes promenad för att nå andra stranden, som vetter utåt öppna havet. Att bada i kanalerna var förbjudet, och även om man haft betalt, skulle det inte ha frestat att kasta en dyrbar kroppshyddä i den bruna soppan, inte ens vid flodtiden, ännu mindre vid ebb, då allsköns orenlighet, köksavfall, döda kattor, sallatshuvuden och Gud vet allt gör sin sorti.

Om jag alltså inte mer än till en obetydlig-
het kunde realisera ett av mina huvudsyften
med resan, bjöds ersättning på annat sätt —
tjusande sensationer i den trolska miljön, pitto-
reska upplevelser och — icke sämst — samvaro
med en levnadsglad kamrat, som jag inte träffat
sedan jag skuddade Parisbulevardernas stoft
av mina fötter, vännen, landskapsmålaren Carl
Emerick Skånberg, hjälten i så många äventyr.

Jag kom den vanliga vägen till Venedig via
Verona, Padua och över den flera kilometer
långa järnbron som sammanbinder ön med fast-
landet. Ankomsten var klockan elva på kvällen;
det hade fallit regn, men nu voro skyarna bort-
sopade och månen tittade fram som på beställ-
ning.

Som entré i en främmande stad vet jag ingen
annan som överträffar Venedig i mystik och
överklighet när man kommer första gången
nattetid. Redan detta att vid utgåendet ur järn-
vägsstationen inte anropa en droska, men ledas
ner till en väntande gondol, som sakta vaggar
mig fram genom ett oändligt myller av motiv i
klärobskyr, där intet vagnsbuller stör tystnaden
och denna endast avbrytes av årans plask och

gondoljärens lystringsrop då han passerar en korsande kanal.

Det var inte Veroneses Venedig eller Tiepolos i denna sena timme, men Rembrandts, etsarens, och jag tänkte även på Whistler, symfonisten in brown madder and pink. Vad som kanske i lika hög grad fängslade min blick som dessa simmiga färgvalörer var den oanade rikedom av graderade förgrundsplan, som gävo kompositionen tillfälle till figurgruppering på höjden: närmast hade jag figurer i gondol, så ett trappsteg högre på kanalgatan, vidare i tavlans andra våning rörligt staffage på de svängda broarna med deras vackra, varierande räcken, och slutligen på takterrasser i olika höjdlägen.

Nog hade jag sett rik planbildning i Rom, men inte på långt när så ymnig och förtätad som här.

Men mer än åt dessa tekniska målarreflexioner riktades tanken åt hela det romantiska äventyrsstoffet, vilket låg så gripbart inom räckhåll. Vid varje hörn av de gamla minnestyngda palatsen väntade man scener ur något Shakespeares kärleksdrama. Och jag som trott att Venedigs romantik endast existerade i akvallerande missers gammaldagsfantasi och trodde mig stålsatt mot varje duperi — om jag skall vara

fullt uppriktig — i denna ensamma nattliga, vaggande färd befolkades min inbillning av imaginationer idel vieux jeu — mon dieu! Romantik kan inte människan helt bli kvitt.

Från hotellet skyndade jag ut till piazzan. Markustorget, till hälften i månljus, till hälften i skugga, var tämligen öde, ty musiken hade längesedan avtroppat. Kvardröjande grupper sutto dock ännu kvar vid kaféborden; här och var några sena flanörer.

Strax fängslades min uppmärksamhet av en tavla i piazzans slagskugga och som tycktes mig ej höra till pjäsen. I yttersta bordraden hade en liten klunga åskådare samlats kring ett sällskap unga män, vilka omgävo något som vid denna tid och på denna plats man måste säga var rätt så ovanligt: en flammande punschbål. Medan de övriga sutto som animerade åhörare, såg man en liten dvärg stående och med slevén liksom framtrollande eldslågor, muntert fladdrande mot den sammetsblå natthimlen, agera direktör i detta sällsamma frispektakel. Han talade med en nästan barnslig stämma och vännerna kastade alltsomoftast ett infall i skåldalet. Jag steg närmare och till min överraskning hör jag att här var landsmän och i

nästa ögonblick, utan att bekymra mig om att jag avbröt den lille Demosthenes, utbrister jag: — Å fan, se på Skånis, god dag på dig — ty det var verkligen han, Carl Emerick Skånberg, hjälten i många upptåg.

Knappt hann jag ta plats och presenteras förrän det kom ett alldeles nytt och oväntat uppslag. En ung herre skyndade över torget; han var barhuvad och tämligen upprörd, och utan att ge sig tid att hälsa säger han:

»Husch, ett sådant äventyr — om inte signoran kastat sig emellan oss, så hade jag inte kommit tillbaka med livet. Inte kunde jag tro att italienarna voro så vilt svartsjuka. Den ena signoran bodde alldeles strax man kommer in i Mercerian, den andra i nästa kvarter, och jag följde henne till hennes port. Hon tackar för min gentilezza och jag säger: — Adjö, bella signorina. Men hon var inte signorina, hon var gift, hon var signora. Hon hade knappast kommit uppför sin trappa, jag hör oljud, gräl, ilska; rusar upp, även jag, men hinner inte mera än till första halvtrappan, då en liten svart italienare hugger mig i kragen. I samma ögonblick kastar sig signoran emellan oss, slår armarna om mannens hals, säger »Niente! niente!», försäkrar,

beydrar, besvär, men ingenting hjälper, han vill tydligen se mitt hjärteblod, ty han drar fram dolken —. Gudskelov, lyckligtvis får jag ett fast grepp om handloven och jag håller, må ni tro — det gällde livet. Signoran är nära att kväva il marito och i trappan snubbla vi, men jag lyckas bli fri och som en pil är jag åter på gatan och försvinner i den mörka valvgången bakom prokuratierna. Skulle jag vända om? Kanske han tog hämnd på frun? Jag hesiterar, men då jag inte hörde ett ljud och allt så plötsligt tystnade när jag försvann — fick jag en misstanke att det hela kanske var en fälla, ett bakhåll, och att mannens ilska var spelad — vad skall man tro? Man kan tro allt i denna besynnerlig stad!»

För mig, som inte varit med från början, föreföll historien dunkel, och medan de andra kastade sig in i diskussionen om vad man skall tro i denna mystiska stad, bad jag min granne orientera mig.

Förhistorien var följande. När musiken slutat och de promenerande ämnade sig hem, började det regna. Ett par rätt eleganta damer, en äldre och den andra åtskilligt yngre, passerade med snabba steg tätt förbi sällskapet. Ingenjör B. (Broberg eller Brogren, jag hörde icke vilket),

chevaleresk och stimulerad av bålen, stiger upp, hälsar och erbjuder damerna sitt paraply. De tacka nej, men han insisterar och damerna emot-taga hans uppmärksamhet med synbar välvilja. — För resten, vägen var inte lång, och det hela hade inte tagit en halvtimme... Så enkel var början — fortsättningen desto mer komplicerad. B. var en ganska vacker ung man, blond, med knollrigt hår, påminde rätt mycket om Joseph-sons porträtt av Allan Österlind.

Klockan var över midnatt, vi bröto upp och beslöto konvojera Skånberg till hans traghetto — han bodde på andra sidan Canal grande. Skånberg hade rätt svårt att komma över broarna, ty han led av astma. Egentliga skälet varför han kommit till Italien var att i det torra klimatet bli fri från astman.

Jämte broarna förorsakade kattorna som korsade vår väg åtskilligt besvär för Skånberg; han var ganska skrockfull, varje misse utlöste en besvärjelseformel med ty åtföljande spottsalva. Som kattornas mångfald är legio, blev strupen torrlagd långt före hemkomsten; understundom måste man stanna vid en osteria. Det värsta var att hans mani under sommarens lopp, då vi så ofta vandrade hem om kvällen gemensamt, även

smittade undertecknads i ty fall oskyldiga sinne. Även jag började spotta. Det är lättare att fångas av ett skrock än att bli kvitt detsamma. Det fordrades hela min energi att en midnattsstund på höstsidan intala mig själv kurage att försumma en svart och händelsediger katta som strök tätt förbi min port. Men jag vågade kuppen! Det hände ingenting — jag var räddad.

Sedan vi sett att Skånberg kommit oskadd till nattlägret återvände jag till mitt hotell; jag hade svårt att somna, och sömnen blev drömmar, i vilka jag tyckte mig omgiven av Hoffmannianska figurer — där uppenbarade sig den rödklädde Dapertutto, där skymtade hans älskarinna — ängel eller demon — Giulietta, en bedårande sfinx. Men i själva händelsernas centrum stod Cinober — — — den lille pysslingen Kleinzach — — —

Följande morgon lät jag sätta mig över till Bagni Chitarini, näst sista huset på den sida av Canal grande där Maria della Salute och la Dogana bilda avslutningen; här bodde min lille vän.

Med båt från Stockholm, Atalanta, kapten Tigerhjelm, hade han begivit sig till Normandie; resan var stormig, och i Kanalen höll resan på att ta ett sorgligt slut. Båten,

lastad med havre, hade fått en olycksdiger slag-sida, så stark att vid ingåendet i Havre den var nära att — det kan låta som en ödets vits — göra haveri. Men Skånberg, om jag får tro hans berättelse om äventyret, hade gripit kommandot och räddat situationen.

— Förstår du dig på navigering? var min förvånade fråga.

— Man är väl inte marinmålare för inte! lugnade han mig.

Då klimatet i Frankrike ej passade hans åkomma, inskeppade han sig ånyo, denna gång med kurs på Gibraltar och Sicilien. Här stannade han vintern över och kom sedan till Venedig, där han redan legat någon månad före min ankomst, och hade en del studier att visa mig vid mitt besök.

Jag skulle göra mig saker till osanning, om jag påstod att dessa färgstudier gjorde mig glad; koloriten var brokig, söt som konfekt, men dålig konfekt. Van vid Frankrikes raffinerat gråa eller musten i holländska motiv, var han alldeles främmande för Italiens grannlåt, och för den sirliga venetianska arkitekturen var hans pensel, tränad på bastanta prämar, alldeles för grov och valhänt. Ju längre sommaren led, desto

tydligare blev det för honom att Italien inte låg för hans röst, och det gjorde mig mycket ont att vara ögonvittne till hans katzenjammer, när en bister nödvändighet tvingade honom att på ett par av landsmän beställda venetianska motiv söka återge kanalernas palats så att de föreföllo något så när beboeliga.

Emellertid, han återkom till Venedig även följande år — och tog en glänsande revanche. Redan i Rom, där han under vintern tillfrisknat, ryckte han upp sig och åstadkom några pärlor av grace och färg — varpå man har ett bevis i den lilla tavlan i Göteborgs museum, återgivande Colosseum bland blommande mandelträd, och än mer när han grep sig an med den duk som sedermera skänktes till Nationalmuseum (av Ernst Josephson) och föreställer Maria della Salute, en symfoni i silvertoner och föredrag, som är både raskt och elegant.

Alldeles bredvid Bagni Chitarini låg — och ligger där ännu, fast något förändrat — Abbazia S:n Gregorio, och där lyckades jag hyra för sommaren en behaglig bostad, fullt fri från mygg och andra, i synnerhet den varma årstiden, besvärliga insekter; till rummet hörde en öppen loggia utåt kanalen, med utsikt över Dogepalatset och hela Riva degli Schiavoni. Vär-

dinnan var en fet blondin, som i yngre år kunnat passera som modell till Palma Vecchios sköna venetianskor. Jag fick inackordera mig i frukostarna, i vilka även Skånberg deltog och vilka måltider intogos på loggian ännu så sent som till början av november, då vi lämnade Venedig. Signoran behandlade oss med moderlig omvårdnad, och hennes son, den vackre Giovanni, tjänstgjorde som ganymed. Abbazia S:n Gregorio hade, som namnet säger, fordom varit kloster; nu återstod därav endast en pittoresk gård, omgiven av kolonnader, där varje målare som någon tid uppehöll sig i Venedig ansåg som sin plikt att föreviga ett motiv.

Studierna skötte Skånberg mestadels sittande i gondol. Hans gondoljär, Ridolfo, var stadens billigaste och stod hela dagen till disposition för tre lire; eljest var det vanliga priset hela fem lire. Men så var Ridolfo även den dummaste som stod att finna, i total avsaknad av den presence d'esprit och snabbhet i uppfattning som eljest är italienarens naturliga egenskap. Mer än en gång var denna brist orsak till rätt obehagliga situationer; vid ett tillfälle var han nära att skälla min vän, som, brännande av törst, rekvirerat kallt vatten, men, missledd av ljud-

likheten, råkat begära *aqua calda*, som betyder motsatsen; en annan gång, och denna var det nära ögat att äventyret satt punkt för Skånbergs levnadssaga: gondolen hade placerats vid *la Giudecca*, men råkat komma tvärsöver förtöjningen med vilken några ångbåtar, som Skånberg avmålade, voro angjorda. Under arbetet märker Skånberg att ångvinschen satts i gång för att draga båtarna närmare kajen; han ser hur kättingen höjer sig ur vattnet och med snabbhet närmar sig gondolen. Han vill ge order om en gir, men förväxlar *il ferro* (järnet som pryder gondolernas stäv) och poppe, aktern. *Ridolfo* lyder bokstavligen, och i nästa ögonblick skulle han själv, Skånberg, målarattiralj och gondol ha slungats i luften och gjort kullerbytta i lagunen — då alla dumbommars försyn lyckades i sista sekunden vrida åran ur *Ridolfos* hand och rädda ekipaget. Men ståtlig var han, denne gondoljär, uppklädd i vita linnekläder, omgördlad med band i svenska färgerna, och det var en syn man inte glömmet att se honom frakta sin lille magnifike signore, som var puc-kelryggig och dvärg, i pärlgrå sommardress med blomma i knapphållet, pärlgula handskar och det lätta spanska röret mellan barnhandens fingrar makligt vilande bland gondolens kuddar.

Mötande vände sig om för att betrakta det sällsamma fenomenet: en grand seigneur i diminutivum, och personer av folket hörde jag ge sin förvåning uttryck i »se il gobbo, il gobbo». Det var kanske en lycka att föremålet inte förstod detta ords betydelse och även var okunnig om vilken roll hans gelikar spela i italienarens fantasi. Ofta bevittnade jag hur man sökte att göra en omärklig och till synes oavsiktlig strykning över puckeln — det anses nämligen medföra lycka — eller ock att man som skydd mot malocchio sträckte ut två fingrar mot min vän.

Endast en gång föreföll det mig att Skånberg var fullt medveten om sin kropps missbildning — och det var när han beställt en vinterrock och bett mig närvara vid provningen. Men han uttryckte begreppet ytterst skonsamt — »Jag har ju så klen bröst»; eljest — och detta var en tröst även för oss som kände hans öde — tycktes hans kroppsliga abnormitet för honom själv knappast existera; han uppträdde som hade han begåvats med ett hjälteligt romantiskt hölje! Han skapade själv situationer, vartill fordrats åtminstone något så när normala proportioner för att icke sprida löje över hans person; titt och ofta blev jag vittne därtill och kunde fylla sidor med historier.

Vid ett grannbord på vårt vanliga middagslokal, ristorante Firenze nära piazzan, satt en afton en ung dam, som av allt att döma var resande främling. Med sin runda, bollprydda hatt kokett på ena sidan över blåsvart hår, kammat vid öronen i krokor, var tycket spanskt, medan två mandelformade ögon buro tankarna till fjärran Orient. Alldeles oberörd av den uppmärksamhet hon väckte, tycktes hon likt lysmasken omedveten om det ljus hon skänkte, ehuru elden brann i ett trånande ögonpar.

Vi mötte henne något senare på kvällen, när vi promenerade på la riva och till min häpnad lyfter vännen Skånberg på hatten, hälsar och söker forma en fras — men då måste jag komma till undsättning:

— Förlåt, min nådiga, liksom vi synes även ni vara ensam och främling på platsen — —

Hon bejakar frågan utan förlägenhet och emottager helt graciöst en inbjudan att med Ridolfo och oss göra en liten tur på lagunen. Det var en hesperisk kväll, månljust som alltid (tror jag) i Venedig; från Canal Grande kommo toner av gitarr och mandolin och stämningen var mer romantisk än att min vän förmådde hålla känslorna inne i sitt sammanpressade bröst. Språket var han inte mäktig och försökte därför att

sjunga en aria ur »Aida», hans älsklingsopera, och där han beundrat Arnoldson, den olycklige sångaren, som just i de dagarna begått självmord i Karlsbad. Och då vi av vår dam fått veta att hon ej var spanska, men av mera exotisk extraktion, och tillbragt några år som danserska i Smyrna, men följande morgon ämnade med ångaren, som avgick till Östern, resa till Kairo, så fann Skånberg att i honom bodde en Radames. Vi, som åhörde hans musikaliska försök, blevo mera förvånade än förtjusta — det lät som en liten skadeskjuten fågelunges pip — men därom var han själv tämligen okunnig, enär han inom sig kände sångens trolska makt. »Jag skulle nog kunnat bli sångare», anförtrodde han mig, »men jag saknar bälge — ser du, det är bara bälgen som fattas — uppfattning och musikalisk känsla har jag — — —» Därom ville jag inte tvista. Efter en tur till S:n Giorgio återvände vi till Riva degli Schiavoni och avlämnade vår dyrbara laddning vid porten till Hotel Aurora, där det sades farväl, med tack för angenämt sällskap och tillönskningar om lycklig resa.

Följande morgon satt jag rätt tidigt framför staffliet i Abbazians klostergård, då jag genom porten som vette utåt Canal Grande skymtar

de blågula färgerna kring Ridolfo, som med snabba årtag ror sin herre och en väldig blom-bukett. Intrigerad, ehuru anande målet, skyndade jag få fatt i en annan gondol, som jag ger order att följa Ridolfo. Inom några minuter hinner denne senare fram till indiafararens vita skrov på redde; han hojtar och man tror ombord att det är en fördröjd passagerare. Angaren hade redan blåst till avgång; på akterdäckets suntält satt hinduen med korslagda ben och signalerade med en flagga till rorgångaren; bogseraren hade angjort fånglinan och skulle sätta det hela i rörelse, då med ens hela maskineriet sätter stopp, gondolen lägger sig vid sidan, en fallrepsstege sänkes och i blinken ha fyra bronsbruna armar tagit, eller snarare slungat, min lille vän på däck. Hela relingen var garnerad av den brokiga skaran av resenärer och allas ögon voro riktade på detta intermezzo, som fördröjde avfärden. Från min gondol kunde jag se hur min vän med hela grandezzan av en ädelboren chevalier överräcker sitt fång av Floras skatter till vår danserska från Smyrna. Hon föreföll inte så värst generad, snarare smickrad av uppträdet, över vilket nog den otåliga publiken däremot utlöste rätt blandade känslor, mest kanske dock av ohejdad munterhet. Be-

fälet var ohågat förlänga frispektaklet och snabbare än jag hinner beskriva, befann sig vår hjälte på huvudet bland gondolens dynor. Maskinen sattes i gång, det knakar i det väldiga skrovet, sakta och majestätiskt börjar den ljusa indiafararen sin färd över lagunen mot blålande hav. Solen lyser på en färgrik bukett som viftar till avsked och en liten sommarklädd pygmé i gondolen ropar »buon viaggio, bella ballerina», tills Isola S: n Giorgio slutligen döljer det resande skeppet.

O, vilken hjälte du var, och vilket mod! Vem av oss fullvuxna skulle vågat vad som för dig föreföll så löjligt självklart: att gripa in i händelsernas gång, kommendera stopp och, obekymrad av åskådarskarans kränkta rättigheter att komma i väg, utföra en riddares bragd så lugnt som hade scenen varit en borgkammares i stället för ett kolossalt ångbåtsdäcks med hundratals väntande resenärer. Sannerligen, jag hade icke vågat detta, och skulle man fordrat något dylikt av mig hade jag bett att som en stilla nåd få dyka ner genom jorden och komma upp på andra sidan klotet — i Kalkutta.

Under augusti månad samlades i Venedig en geografisk kongress och vid denna höllos

många festligheter. Landets drottning, den sköna Margherita av Savoyen, väntades och hon anlände med kvällståget, som kommer klockan elva. Vid stationen var mycket folk samlat, men den väg hon skulle fara att nå Palazzo reale nära Marcuspalatset, Canal grande, låg mörk och öde. Endast på en enda punkt såg man förberedelser till ett festligare mottagande: på Chitarinis badbrygga hade vår påpasslige landsman träffat anstalter för illuminering och fyrverkeri! Även mig hade tilldelats en roll, nämligen att signalera när den kungliga gondolen blev synlig i svängen vid Palazzo Foscari, men för resten borde jag hålla mig dold, antagligen för att inte störa effekten. Jag hann knappast uträtta mitt uppdrag förrän majestätet var helt nära, ty hennes gondol roddes av sex duktiga kanoniärer och dessutom rådde aqua calente, d. v. s. ebb. Men snabbare ändå hade Skånberg satt fyr på alla de pjäser han ordnat att bilda gloria kring sin egen person, bengaliska eldar i rött och i grönt, romerska ljus och som bakgrund en roterande, gnistrande sol, i vars mitt han stod med hatten i hand och ropade: Evviva la Regina!

Synen var överraskande, en liten förkrympt människa, eller var det ett försigkommet barn

som vakade mitt i natten för att på detta sätt hälsa landets moder välkommen? Majestätet lät hejda sina roddare, intresserad lika mycket som smickrad av denna gåtfulla scen, och från mitt gömsle såg jag en behandskad hand vifta ett nådigt tack, varefter farkosten återtog sin snabba fart under våra dubbelstämmiga vivatrop, Skånbergs i diskant och mina i djupaste bas.

Vid sådana situationer som ovan skildrats, och vilka ej voro sällsynta, men snarare alldagliga under vår samvaro i Venedig, fick man det vissa intrycket att hjälten aldrig ett ögonblick anade den fantastiska komik han åstadkom med sitt uppträdande. Det är en känd sak att dessa dvärgar oftast, att icke säga alltid, äro till övermått begåvade med självsäkerhet och självbeundran, men vad Skånberg angår tillkom dessutom den komplicerade omständigheten att han icke blott var liten, utan bevarade sitt liv igenom samma barnansikte, utan tillstymmelse till skäggstrå eller annat som kunnat antyda att åren voro en myndigs, samt att han hade en sådan förkärlek för teatraliska arrangemang, därvid han själv kunde få agera huvudrollen.

I Tryckt och otryckt (del II) har Strindberg ett kapitel som kallas »De små», och däri han av-

slöjar det tyranni som dessa krymplingar utöva över en vuxen omgivning. Som realist arbetar Strindberg efter modell; men fastän han själv på något ställe säger att detta tillvägagångssätt blott är en metod för att få mera liv hos *typen*, så har han i »De små» gått modellen så in på livet och i minsta detaljer — därom kunna ju vi, som voro nära kamrater och modellens dagliga umgängesvänner, vittna. Strindberg har här porträtterat landskapsmålaren Carl Emerick Skånberg. Icke blott figur, utseende och klädselsätt äro tagna på kornet, men levnadsomständigheter och situationer (de senare på ett par ställen omkastade i avseende på tidsföljd) äro skrupulöst kopierade: det hela ett slående sant porträtt och dock som porträtt i ett väsentligt avseende förvrängt och skevt.

Kapitlets början ger redan upptakten till den vidräkning författaren sätter som mål: »Genom ostracismen hade grekerna försökt motverka den lag som bjuder att det stora, starka och kloka skall komma sig fram. Operationen lyckades och Grekland står än i dag lik. Med kristendomen börjar de smås guldålder. Att vara fattig, liten, svag, vanskaplig blev en förtjänst, olyckan en källa till framgång.»

Från denna inledning och för att bevisa dess

sanning eller, för att tala Strindbergskt, för att »avslöja» puckeln skildrar författaren vår konstnärs levnadslopp och uppträdande ur en alltigenom hatbetonad synpunkt.

Men vi kamrater hade en annan: sympatins. För oss, i det intima umgänge, som blomstrade i 80-talets kamratliv, var Skånberg en ljus prick i centrum, stimulerande, roande, vänfast, hjälpsam även så långt förmågan räckte och alltid modig att försvara det han ansåg vara rätt och ädelt.

Ja, Strindberg själv förefaller att i kapitlets slut vilja förmildra det hånande gisslets slag han i varje rad låtit vina, och han skriver:

»Han målade bra och var på visst sätt framstående. Han var spirituellt och många äro väl det; men ett geni var han inte. Blott genom den jämförelse som trängde sig på en, mellan hans lilla gestalt och hans förstånd, vilket var överlägset denna, förekom han så stor. Man såg ett barn och hörde en man; därvid fick man intryck av ett underbarn. Man kände att naturen gjort orätt mot honom och därför fick lust att göra mera för honom än han var värd och därför fick han på sin lott ett skönt liv och en ljuv död.»

I dessa slutrader kunna vi instämma, men med tillägget att våra handlingar icke voro bestämda

enbart av medlidande, men i lika hög grad av en vänskap, varav denne gode kamrat gjort sig förtjänt.

*

När jag något år senare återvänt till Paris hörde jag av kamraterna där att man låtit sig berätta det jag varit särdeles snäll och hygglig mot Skånberg under vår gemensamma kampanj i Venedig, men att han däremot visat sig otacksamt tyrannisk.

Detta var en dubbel överdrift. Visserligen hade ju Skånberg i likhet med de flesta av hans species benägenhet att despotisera sin omgivning, men jag å min sida hade tillräckliga resurser att motstå verkningarna genom naturlig begåvning för en glad sarkasm som neutraliserade. Endast vid ett tillfälle höll vänskapen på att grumlas, men detta, beroende på ett missförstånd vid en ekonomisk uppgörelse, klarades snart.

Vår kassa var på upphällningen, endast i min ficka fanns några lire, varmed jag hoppades dra mig fram till nästa remissa; Skånberg däremot var alldeles pank och hade till på köpet inga resurser i kikarn. Han bad mig därför att gå till pantbanken med sitt gulddur, en gåva av en vän och

beskyddare. Uppdraget var inte angenämt, ty dittills kände jag dylika inrättningar endast par renommé; men då jag var mera hemmastadd i Italiens språk, så åtog jag mig att fara upp till järnvägsstationen, där banken var belägen. Dagen var kuslig med storm och ösregn; jag tyckte mig ej ha råd att bestå gondol utan tog en liten »sandola» — en flatbottnad slup utan tak. Utanför pantlånekontorets disk stod en kö av dubiösa figurer, som betraktade mitt uppträdande med nyfikna blickar, mönstrande min fina sommaröverrock, beige färgad och försedd med violett (heliotrop) sammetskrage, med generande misstänksamhet. Jag hade på läppen att lugna dem genom försäkran att det inte var för min egen räkning utan av filantropiska motiv jag befann mig på platsen.

Jag överräckte det präktiga gulduret och lät angeläget vara att man skulle se att jag hade ännu ett dylikt i min ficka. I utbyte emottog jag nittio lire, som vid återkomsten till den väntande, flämtande vännen halverades så att vi behöllo envar av oss fyrtiofem lire. Då jag några dagar senare utkvitterade rek från hemmet, skyndade jag till banken, betalade och återfick gulduret, som jag lämnade Skånberg med orden:

— Så blir du alltså skyldig fyrtiofem lire åt mig!

Jag kan aldrig glömma hans förvåning, han hade svårt att förstå min förklaring och utstötte mer än uttalade: — Tvärtom, det är du som blir mig skyldig!

På min förfrågan vadan detta, hade han endast den invändningen att — klockan var ju hans! Jag skall aldrig förgäta den vassa, sjögröna blick han gav mig och som tydligen sade att nu — äntligen — hade han avslöjat min vänskaps hela fräcka falskhet.

Även mindre begåvade intelligenser kunna råka ut för aritmetiska lapsus; det gäller endast att inte låta dem bita sig fast i hjärnbarken — och jag lyckades slutligen i mina bemödanden att befria min vän från ett obehag, som skulle stört vår eljest så fröjdefulla samvaro.

Skånberg var ett sällskapsdjur om något, en tvungen ensamhet tryckte honom som en personlig olycka. Sommardagarna kommo och gingo, solen sken över piazza, palats och laguner, arbetet var en glädje, om än resultatet inte alltid motsvarade vilja och strävande, och när aftonen kom kommo förströelserna, ty Skånberg hörde till dessa personligheter i vars sällskap det alltid händer något.

Ekonomin och sällskapstörsten skärpte hans blick för möjligheterna; förr än någon annan hade han i den ström av främlingar som ständigt böljar fram och åter på piazzan eller under Prokuratiernas arkader upptäckt bekanta eller landsmän.

Julius Kronberg kom på en veckas besök och med honom följde fester och pojkkaktiga upptåg; ehuru han älskade värme, hade han funnit sommarhettan i Rom odräglig och dessutom lockade det honom att återse Veronese och Tiepolo, de tvenne venetianska målare som av alla den italienska konstens mästare lågo hans hjärta närmast. Till det yttre var Kronberg som bekant en av de längsta av konung Oscar II:s undersåtar, och Skånberg var alltid betagen i jättar. I Paris uppsökte S. företrädesvis Fritz Thaulow, som av skandinaver innehade största volymen. Man såg dem promenera tillsammans, och bulevardernas publik tänkte att det var ett par underdjur anställda vid något av Montmartremarknadens sevärdheter, men på tillfällig permission för att hämta luft i det fria. Och här i Venedig hade jag dagligen nöjet att blygsamt dröjande några steg bakom dessa båda så heterogena varelser njuta av sammanställningen, som verkade likt en

figural travestering^o av Marcusdom och kampanil.

Kronberg var flott och generös och i all sin högtidlighet äkta tjuvpojke. Han bjöd på middag i bättre restaurang, hos Quadri och Florian, och i gengäld trakterade vi på lunch i vår tjuvande loggia. Stämningen steg. Efter en sådan lunch när Kronberg hörde gatpojckarna på trappan till Maria della Salute tiggande ropa: »soldi, signori, soldi!» kastade han ut en kopparslant, varom, naturligtvis, det uppstod den våldsammaste strid. För att inte lämna dem lottlösa som ej lyckats fånga slanten slungade han andra, men dem hade han dessförinnan glödgat brännande heta. I förstone begrepo ej de små glada tiggarna putset, men sen detsamma upprepats ett par gånger blevo de försiktigare och slogoring kring de varma mynten. Det gällde vem som var modigast, och för att påskynda avsvälningen spottade envar i tur och ordning på kopparn. När även detta nöje var förbrukat, fick den uppfinningsrike Kronberg idén att klämma ut en nypa pariserblått på slanten, och under striden om denna, som blixtnabbt växlade ägare, såg man lika många händers bruna skinn förvandlas som voro de doppade i blåelse. Ty av alla våra tubfärger är bleu de

prusse den intensivaste; med en bagatell därav kan man blåfärga en medelstor stads hela befolkning.

Innan vi lämnade loggian föreslog Kronberg, som nu fått blodad tand som det heter, och kände sig nästan som barn på nytt, att vi skulle kasta servisen i kanalen. Jag är inte vän av dylikt skämt, som smakar vräkighet, och opponerade mig, men det hjälpte ej och ögonblicket senare drucknade fat och assietter i vattnet, som skilde Abbazian från piazzan framför Maria della Salute. Det var ingen dyrbar servis, vars förstörande nämnvärt höjde vår matmors månadsräkning; men, ehuru värd, måste jag dock artig men bestämt avböja ett upprepande.

Vår trio ökades på kvällen med fjärde man, en holländsk målare vid namn Wilhelm Martens, vilken, i likhet med mig och Skånberg, var stamkund på ristorante di Firenze. Denne Martens var en medelålders herre, som man i förstone skulle gissat vara diplomat — om inte ambassadör, så åtminstone förste legationssekreterare. Hans specialitet som målare var nätta genretavlor med små söta snärtor, helst i sjuttonhundratalets mera frivola toalett. Själv var han alltid klädd i ljusgrå hög cylinderhatt — kanske den enda förekommande i hela Venedig, små

svarta polisonger — »favoris» — rutiga benkläder, bonjour och — naturligtvis höll jag på att säga — vita damasker. Mot ett sådant yttre verkade vissa hans vanor minst sagt motsä- gande. Vid middagskaffet på Café Quadri, dit han troget fastän objuden följde oss, plögade han, skarpt lornjetterande de promenerande damerna, högt och närgånget fråga oss om dessa voro kokotter. Jag svarade: — Je ne sais pas, monsieur, men, pour diable, var inte så högljudd, det generar både oss, grannskap och de förbi- passerande. Men det var att tala för döva öron, varför Kronberg beslöt att spela den på- flugne falske ministern ett puts.

Följande dag upprepades scenen: — Est ce qu'elles sont des cocottes? samma ivriga fråga varje gång ett par sydländska skönheter skredo förbi, medan Kronberg helt behändigt knöt änden av ett segelgarnsnystan vid en av knap- parna i ryggen på mynheer Martens' långa svarta redingote.

Nu gällde det att locka honom ut på piazzans släta golv och hoppas att slumpen drog försorg om resten. Det gick bättre än vi någonsin för- modat. Sen musiken troppat av blevo de prome- nerandes leder allt glesare. Vid ett tillfälle när tvenne stadens döttrar gingo förbi, och han

åter framställde sin fråga om det var kokotter och jag upplyst honom att så visserligen ej var fallet, men att den ena av dem, hon till höger, var en känd ballerina, skyndade vårt offer att betala sitt kaffe, reste sig upp och gav sig i väg. Vid själva starten höll det hela på att misslyckas, ty två patrullerande municipalgardister kommo hotande nära nystanet som rullar upp sig. Mynheer skyndade bort och vi sågo i reflexerna på torgets stenplattor hur han släpade efter sig det långa snöret. I samma ögonblick han fattade i hatten för att tilltala den förmodade premiärdansösen sände ödet en ensam vandrare som, sneddande tvärsöver piazzan, därvid råkade trampa på snöret. Detta åtstramades så häftigt att det ryckte loss knappen varvid dess ända var knuten. Förvirrad snurrade Martens runt ett par varv utan att upptäcka på många meters avstånd en varelse som kunnat spela honom sprattet, och under dessa minuter försvunno flickorna under arkaderna och vi från Café Quadri.

Tyvärre begrep vår man inte vart Guds finger pekade utan var lika efterhängsen även följande kväll, då Kronberg hade en ny överraskning i beredskap. Medan vi gemensamt intogo middagen passade han på att i den grå

cylinderhatten, som hängde i restaurangens förstuga, beströ det inre av den högtidliga huvudbonaden med stoft utav kimrök. Även denna gång var det nära att vi ej fått njuta av effekten, ty hela tiden medan vi samspråkade om dagens on dit, förblev Martens' huvud betäckt. Men också i kväll sände oss slumpen en hjälp. Från lagunen kom en sakta vindfläkt, länge efterlängtd efter dagens hetta. Jag lyfte min hatt och sade ett: »ah quel bon air!» som instinktivt repeteras av Martens. Han strök med handen över panna och kinder och blev svart som en morian. Kronberg och Skånberg försvunno som i ett korsdrag, men jag stannade modigt kvar, beklagande med en axelryckning mina kamraters oförklarliga beteende, att utan ett avskedsord helt brådstörtat avdunsta. Kyparen, som kom för att få betalt för kaffet, häpnade över mitt sällskaps egendomliga fysionomi, men då han såg mig med lugn och fattning betrakta den samme alltjämt konverserande som om ingenting hänt, trodde han att allt var som det borde och avlägsnade sig utan att ge sina reflexioner luft.

Ännu en tredje kväll måste Kronberg utveckla sina talanger — men därefter tycktes dunkla aningar uppstått i holländarens hjärna och så blevo vi äntligen kvitt den objudne gästen.

Skånberg, i likhet med alla, vilka icke kände Kronberg närmare, blev mycket överraskad att finna hos honom en sida som så litet passade i stycke med hela denne till synes så högtidlige man, vars rykte som konstnär dessutom stod så högt i hemlandet, ge sig i färd med alla dessa påhitt. Så aldeles oskyldiga voro de emellertid i regeln inte, och att vi — Skånberg och under-tecknad — inte reagerade, kom sig väl av den livets raska fart där inte reflexionen hejdar handling.

För övrigt fanns det många andra gåtor i Kronbergs karaktär, och i detta inre avseende var han lika stor motsats till Skånberg som de voro motsatta ytterligheter i det yttre. Hos Skånberg fanns inga hemlighetsfulla djup, endast hans härkomst var, som Strindberg skriver, »dunkel som en bakgata». Men hans känsloliv var lika öppet som det var rörligt, han grubblade ej men gav sig hän, och utan urskillning åt förste bäste, som kom i hans väg, anförtrorde han både sorg och glädje, kärleks- och penning-bekymmer likaväl som framgångar i ena eller andra avseendet.

Den enda likheten mellan dessa mina dagliga kamrater var tendens till despotism, Kronbergs emedan han var så stor, och Skånbergs, därför

att han var så liten. Detta senare kan förefalla som motsägelse, men då ju varje förhållande till omgivningen kan tänkas bli så tillspetsat att ingen annan uppgörelse är möjlig än genom ultima ratio, så förstår man att gentemot den lille krymplingen måste ett sådant argument sträcka vapen. Det var inte ointressant att iakttaga huru dessa despoter under en längre samvaro drogo jämnt. Jag fick tillfälle därtill under följande vinter, när båda bodde i Rom.

*

Den tredje söndagen i juli månad firas en egendomlig fest: Aterlösarens. Mellan ön la Giudecca och la Fondamento delle Zattere på södra strandremsan av själva Venedig framför kyrkan, helgad åt »il redemptore», har slagits en flottbro, och vid aftonens inbrott ser man hela Canale della Giudecca fylld av farkoster av alla de slag — gondole, sandole och barche — alla eklärerade med strålande, färgrika lyktor.

Vi låta Ridolfo ro oss ut genom den bredare kanal, som förbi rio di S:n Trovaso från Canal Grande för ut till Canale della Giudecca, då det är på denna sida som brännpunkten ligger. Här reser sig ur en av de största pråmarna en

jättekorall, invändigt illuminerad av hundratals små oljelampor och i denna fantastiska dekoration har orkestern fått plats — dess toner höras vida omkring, men är själv osynlig. Allt vad Venedig äger kvar av gammal prakt och festivitas i gondolernas utstyrsel har stämt möte kring denna flytande orkester. Ärrika historiska släkters senfödda ättlingar likaväl som jämförelsevis yngre aristokrater ha lämnat sina palats och slutna gårdar, något som ytterst sällan förekommer de tider av året, då Venedig översvämmas av nyfikna turister; alla ha stämt möte på vattnet, och mängden av gondoler som simma kring musikkapellets av blommor överhöljda pråm är så stor att man nästan tror sig flyta på land. Gondolernas sidor ligga tätt intill varann, man erfar stundtals en beklämande känsla att desamma löpa fara bliva intryckta, så sammanpressade som de äro, trots Canale della Giudeccas betydliga bredd. Vi måste beundra gondoljäreernas skicklighet att i trängseln manövrera de långa årorna, och vi nicka gillande åt Ridolfo, när han lyckats skruva in vår farkost mellan ett par andra, där vi upptäckt några fagrare landets döttrar bakom viftande solfjädrar och gungande kulörta lyktor. När musiken pauserar tar sången vid. Här

och var i den stora flottiljen resa sig tenorer, och mandolinspelare improvisera, ja även deklamera. Längre bort, närmare kajen, ligga de stora familjepråmarna, alla illuminerade och med dukade bord, kring vilka släkt och vänner samlats. Här ätas makaroner och polenta, här gå flaskorna runt, glam och støj och munterhet klinga.

Sakta och omärkligt glider korallen fram och när efter ett par timmar den hunnit flottbron upplöses denna senare liksom av en osynlig hand och redde mot S:n Giorgio ligger öppen. Först när vi komma ut på detta stråk kan gondolen röra sig något så när obehindrat. Festen har nått sin kulmen, men ännu vimlar det av »gondole», »sandole» och »barche» fastän klockan närmar sig ett på natten.

Nu hör man från alla håll ropas »a Lido, a Lido» och båtarna stäva förbi la Riva och ut mot havet. Även vi styra dit, och sen Ridolfo kvarlämnats vid närmsta tilläggsplats på Lido bege vi oss jämte hundratals andra festande tvärsöver ön till motsatta stranden, där havet smeker med nattsömniga sakta vågor. Vi lägga oss i den ännu varma sanden och invänta gryningen, som dröjer en stund. At båda sidor skymta vi grupper som lägrats i strandslutningen — det högljudda skämtet har dämpats,

litet var känner hur det rycker i ögonlocken — men snart ljusnar rymden i en obestämbär silvergrå ton och vi se hur än den ena, än den andra av deltagarna förbereder sig att taga ett bad innan solens skiva höjer sin första glimt över fjärran horisont. Nu är allt tyst. Silhuetter av nakna eller halvnakna människor promenera ut i vattnet, då en gnista av guld i allt silvret förkunnar att Phoebus ämnar starta. De badande göra korstecknet alla, återvända till avklädningsplatserna, som inte alltid äro dolda men ligga tämligen öppna för våra intresserade blickar — man är ju inte mer än människa i ungdomens högsommar.

Och en halvtimme senare ligga vi — Skånberg bland dynorna och jag på botten av Riddolfos gondol, som återvänder till Venedig, dit vi komma — djupt inslumrade, men bli purade när vi stöta mot Chitarinis brygga.

Sommaren skred. Den ena dagen blå som den andra. Palatsernas långa rad blir allt vitare, alla dessa så kallade intressanta schatteringar, som eljest utmärka marmorfasaderna och helt naturligt uppstå i ett havsklimat och i en stad, byggd i vattnet, äro liksom borttorkade. På himlen ses aldrig dessa triumfatoriskt upptå-

gande molnmassor, som ofta tjänat Tiepolo till balanseringsfläckar i dekorativa färgkompositioner, ja inte ens mera lugna och släta skyar i varm rosa eller sval ockra mot vilka en Veronese älskade silhuettera sina gästbudsskildringars figurgrupper — nej! blå himmel, ständigt blå!

Och värmen oföränderligt lika stark ena veckan efter den andra; vattnet erbjöd ingen svalka och — kanske kännbarast — födan som serverades på Firenze eller på de billiga restauranger, vår kassa tillät oss besöka, smakade skämd — aptiten försvann. Lyckligtvis hände någon gång att vi blevo inbjudna i familj; så t. ex. hos en norsk köpman Mowinkel, där man serverade en läcker rostbiff, som restaurerade kroppshyddan för en dag eller två.

Och i denna värme torkar även kassan hop, ty inga källor norrifrån porla; först i slutet av augusti börja landsmän och resenärer anlända. Skånberg, som tränar sin förmåga att upptäcka ekonomiska möjligheter samtidigt som han skärper målarblicken för valörernas finess, har varje dag samma nekande svar på min fråga om han sett eller hört någonting.

Men så, äntligen, kommer omslaget. När han penslar en liten duk i gondolen, förtöjd vid Isola di S: n Giorgio ångar en norrman förbi och

gör an vid kajen helt nära S:n Trovaso. Vid frukosten berättar han tilldragelsen och tillägger: — Jag kan ge mig fan på att det är kapten Mathiesen, utan att dock kunna stödja sitt hopp på annat än önskan att det vore Mathiesen. Norge har en stor handelsflotta med många kaptenener; det vore väl alltför besynnerlig tur om det just skulle vara den ende av Skånbergs bekanta i kåren. Vårt första bestyr blev att undersöka saken och gud vare lov och tack — Skånbergs förmodan var riktig, hans väderkorn visade sig än en gång på höjden av finess. Det blev handslag och invitationer och vi antogo kaptenens förslag att följande morgon göra honom sällskap till Trieste.

Som kaptenen hade en massa saker att sköta och under hela eftermiddagen ej hade en minut ledig sattes middagen mycket sent, och ändå hade han ej hunnit ombord när vi precis klockan nio eftermiddagen gingo ombord.

Medan vi väntade vår värd hälsar Skånberg besättningen och frågar stewarten om han har fyrverkeri till hands. På ett jakande svar ger min vän order att illuminera och inom några få minuter flyga ett par fräsande raketer i luften samt explodera med dånande skott. Trakten som redan låg mörk och tyst vaknar till liv,

hundar skälla i alla portgångar på la Giudecca och skallet besvaras utefter hela fondamento della Zattere. Folk rusar ut — vad står på — raketerna ha efterföljts av vattensvärmare och romerska ljus. Mitt i spektaklet kommer Mathiesen rusande: — Vad fanden tar de dem till, veed de ej at det er mulkt at sende raketer i havn?

Det visste vi ej, varken jag eller Skånberg, och det bekymrade oss föga: — Vi ville bereda dina gäster ett värdigt mottagande, var vår förklaring och med den fick Mathiesen lugna sig. Italiens lagar äro nog så bra. Det är förbjudet att i hamn använda vad som är avsett för öppna sjön och i nöd; men än bättre, att Italien inte är så nogräknat med lagarnas efterlevnad. Vi undgingo efterräkningar, kanske även därför att rättvisan redan sov och icke vaknade förrän vi voro långt utanför landets territorialvatten.

I kapitlet »De små» har Strindberg ganska utförligt beskrivit detta äventyr. Han råkar dock att kasta om tidsföljden i några detaljer och låter oss aväta vår sentima middag före kaptenens ankomst, vilket ej var fallet. Middagen blev för resten märklig nog genom den besynnerliga ordning vari den serverades. Först

spräcktes en flaska champis, varefter stek och fisk och mera substantiella rätter angrepos och först mot slutet av måltiden tog värden fram ur ett litet skåp den dyrbara flaskan med äkta norsk akvavit för att skölja ner efterrätten, bestående av sardiner, hummermajonnäs och Larviks bästa ansjovis.

— Nu er momangen kommen, säger Mathiesen höjande brännvinsglaset, då vi ta en dram i Norge — ty här på skutan äro vi alligevel i Norge!

Efter en timmes pratstund fingo vi oss hytter anvisade — ehuru lastångare fanns tvenne sådana — och tidigt följande morgon vaknade vi när ankarkättingen rasslade. Lots var ombord och man stävade ut i den långa ränna som tre mil lång för ut från redden genom lagunerna och det öppna Adriatiska havet.

Nu var Skånberg i sitt rätta element. Det var på ett ångbåtsdäck hans ande först fick sina rätta proportioner — kommandobryggan var hans rätta postament. Jag mer anade än såg den blick av hemligt samförstånd som växlades mellan kapten och lots, när den lille magnifike pygméen, efter att ha uttryckt sina dubier om kursen man höll, lät höra sin bestämda önskan

att ta hand om navigeringen. Själv och i egen person!

— Kast loss loggartlinan! Men loggarden släpade ju i vattnet ända sen vi lämnat yttre red- den och kommit in i rännen. — Hur många knop gör skutan? — Fem och en halv blir svaret. — Öka! jag vill ha minst det dubbla; full maskin framåt, kommenderar den själv- gjorde kaptenen — men Mathiesen förklarar för sin lille vän: — Vi maa ikke segla mot lag och förordning, som inte tillåter högre fart i den uppmuddrade rännan. Så går det vidare — —

Vi ha hunnit ett gott stycke ut till havs, Venedigs kyrkor, palats och segel skymta svagt i den skära morgonsolen, som sänder en och annan glansdager på Marcusdomens silvergröna kupoler. Vi ha Lidos låga kust på babords sida — andra öar, Malamokko, Chioggia längst bort på styrbord, för resten himmel och vatten.

Det egendomliga skådespelet att alldeles nära den framglidande ångaren se fiskare av båda könen, ja barn, som med sina redskap söka räkor och andra skaldjur — frutta di mare — medan vattnet ej står människorna högre upp än till halva låret, fortsätter flera mil ut till havs, ja upphör egentligen ej förrän vi kommit

ur segelrännan, där lotsen lämnar vår skuta, som efter en skarp gir sätter kurs rakt nordligt.

Dagen är paradisiskt skön, inte en krusning på sjön, sol och värme. Bakom oss i oändligt fjärran alpernas vita toppar — eller är det en lysande rand av moln — det är svårt att säga. Medan vi lata oss på däckets komma tankarna och gå — jag tycker mig i andanom se all den praktfulla framfärd som detta Adriatiska hav en gång bar när dess härskarinna Venezia var vår världsdels mäktigaste sjömakt.

»Dolce far niente» — timmarna gå. Efter middagen få vi den s. k. mockan serverad på däck, där man brett ut några renfällar. Cigarettröken bildar små ringar, det är knappt att draget som själva farten åstadkommer sliter dem isär, så blickstill är luften denna sommar-dag. Kaptenen håller målron vid makt; han berättar om tidigare besök i samma trakter. — I Triest, säger han, blåser ibland en vind, som man där kallar »båran». Hon kommer från nord och tränger ner mellan alppassen och är hon riktigt i farten blir hon förskräckligt våldsam. När jag kom första gången till Triest, så råkade vi på båran. Hon slet förtöjningarna, drev båtarna till havs och sänkte dem, ja hon slungade ett järnvägståg i sjön. Hon kommer

utan föregående varning och slutar lika plötsligt. — — —

— Båran är en förvrängning av Bore, nordanvindens gud, interfolierade jag, varefter ämnet släpptes och tankarna vändes mot land, som stack upp rätt för ut. Tidigt på eftermiddagen löpte vi i hamn.

Sen vi debarkerat och klarat några formaliteter gjorde vi vad sjömän göra, vi vräkte oss i droska och läto oss föras omkring tills middagen stundade. Under vår åktur kom en och annan vindfläkt som rev upp avenyernas damm i höga virvlar och vi föredrogo därför att uppsöka en första klassens restaurang. Sedan middagen avätits tillbringades kvällen och halva natten på ett större förlusteställe, där serveringen sköttes av vackra ungerskor. Kapten och köpman Mowinkel tävlade om att göra stunden glad, rekvirerade sydfruktur och champagne och bjöd flickorna till dans. »Sjömän i hamn», det var för mig en s. k. primör.

Atervändandet till hamnen och vår båt blev en mycket oangenäm överraskning — båran hade fallit över oss med en våldsamt så kraftig att vi måste hålla varandra alla under armen — vi voro fem personer — och i mitten placera-

des lille Skånberg, som var ängslig, och med rätta, att blåsa bort. Helst hade han velat stanna på danslokalen, han framkastade en förmodan att man där kunde hyra logi över natten — festen, de tindrande ljusen, drycken och druvorna, de mörkögda »houris», allt väckte hans saknad — men redan låg huset mörkt, porten stängd. Det blev en vandring i natten som stod i skarpaste kontrast till den långa resedagens sybaritiska sensationer. Båran grep fatt i vår kedja och vi raglade hit och dit mellan lyktstolpar och gathörn sökande vår väg där vi väntade oss en smula lä. Skutan låg ännu kvar, men kapten gav genast order att mångdubbla alla förtöjningar och först när denna försiktighetsåtgärd var fullbordad, tordes vi kojsa. Vi hörde i våra hytter hur stormen ven i tackel och tåg; det hindrade oss att somna tills att vid sextiden på morgonen allt blir tyst och stilla. När vi några timmar senare åter voro i kläderna och på däck, låg hamn och stad och hav i glittrande sol och endast små silkeslena vågor smekte skutans sidor. Vi undrade — hade vi drömt? Men nej; inte allt vad en gammal kapten berättar är sjömanshistorier; båran är faktiskt en realitet! därpå ges inte minsta tvivel.

Venedig stod i festernas tecken. Den geografiska kongressen som samlats hade lockat tusentals resande till staden. Man vet knappast vad Venedig går för innan man sett densamma i festskrud, illuminerad och draperad som ett simmande sagolikt feeri. En afton var Marcusplatsens alla byggnader in i minsta detalj tecknade liksom med eldskrift eller som om man i en kalkering sticker ut alla konturer och belyser detta bakifrån. Det var som en dröm att vandra på piazan bland den böljande massan av åskådare. Jag hade som vanligt min oskiljaktige kamrat vid sidan och vi hjälptes åt att gapa och beundra. Olyckligtvis fördjupade vi oss så i denna hänförelse att vi ej observerade att vi av folkströmmen sakta drivits fram mot kampa-nilens mur, där trängseln var värst och inom en kort stund blev livsfarlig. Skånberg försvann i en sammangyttrad människomassa, jag hörde hans kvidande rop: — Rädda mig, jag kvävs! Jag hade all möda att klara mig själv, men så stark är modersinstinkten även hos manfolk, att när man ser en sådan yn- och puckelrygg i yttersta nöd krafterna mångdubblas för att kunna rädda honom. Han var blå i ansiktet och ögonen stodo vansinnigt på skaft; jag lyckades få tag under hans ena arm och hissade fram det öv-

riga, som rycktes upp i vanlig manshöjd, där jag höll fast honom så länge att han fann fotfäste på den ena flaggstångens bronspostament. Skånis var räddad, men sen denna dag är jag rädd för folkträngsel; ja, där blott två eller tre är församlade, där vill jag inte stå mittibland dem, ty då känner jag redan panikungen i mitt uppskrämda bröst.

En av kongressdagarna var regattan på Canal Grande, och vi fingo då tillfälle att jämte många hundra av de mest aristokratiska gondoler även beundra en hel del gamla äkta historiska farkoster, vilka deltog, bemannade med besättning i svunna tiders färgrika kostymer. Men även burleska inslag förekommo och stor succès gjorde denna strålande sommardag en travestering av Nordenskiölds Vega, med dess berömda hjältar insvepta i pälsar och skinn.

Atskilliga landsmän hade anlänt. Kjellman, sedermera professor i Uppsala, Nordenskiölds närmaste man bland Vegas vetenskapsmän, doktor Eckhoff, rödhårig och undervisande, baron Schwerin från Lund, begåvad geograf men låghalt. Kapten Gustav Bagge, parisare, och sen

flera år anställd som kartritare hos firman Hachette.

Greve Fredrik Wachtmeister, legationssekreterare vid vår beskickning i Rom, en elegant ung man, vars långa gestalt genast vann Skånbergs speciella sympati och förskaffade greven nöjet att ofta få promenera samman med vår framstående ehuru till det yttre icke imponerande landskapsmålare. Med greve Wachtmeister samt åtskilliga av de övriga landsmännen hände ofta att kvällen avslutades med ett besök i en liten liquorista, alldeles bakom piazzan och där för närvarande post- och telegrafhus är byggt. På denna liquorista fanns som på alla andra dylika krogar en rulett, och på förslag av den ädle greven kommo vi överens om att försöka vår lycka. Greven hade tur och »rev» doktor Eckhoff på en femma, vilket i anseende till hans och de flesta övriga deltagarnas mojänger föreföll som en nära nog ruinerande förlust. Vid utgåendet från spelhålan anförtrodde mig Eckhoff sina rätt bekymmersamma reflexioner: — Icke för att beklaga mig över min otur, men av intresse och välvilja för den sympatiska unge mannen vore det önskvärt att den ädle greven av någon nära vän fick rådet att noga akta sig; den slippriga bana, som leder in i spelhus, förer oftast ut i fördär-

vet! Sentensen var icke alldeles oriktig, men behovet av dess ihågkommande kanske icke direkt aktuell. »Det sägs att jag förlorat en förmögenhet i Monte Carlo, men detta är alldeles osant, ty förlusten var endast en relativ obetydlighet», sade mig Wachtmeister, då jag vid ett tillfälle anspelade på saken. »För resten kan doktor Eckhoff vara ganska lugn — när man förlorar, sporras lusten att ta igen skadan — men råkar man vinna — jag vill inte säga en stor summa, ty även då retas aptiten på ändå mer, ändå större — men måttligt, låtom oss säga fem lire, ja då slutar man lugnt och tryggt och spelpassionen känner sig fullt tillfreds. Det bör vara en god tröst för den förre ägaren av de sista lirorna jag vann — på centimen fem hela lire — att därmed ha botat en farlig last redan i dess linda.»

Under så stor tillgång till sällskaplig samvaro med landsmän råkade målarstudierna i lägervall; men vi hade arbetat rätt flitigt och kunde väl bestå oss några fridagar. Dessutom måste vi ägna oss åt praktiska bestyr, om man dit får räkna uppsökandet av hugade spekulanter. Kassen var tom, och man såg nu vännen Skånberg på blanka förmiddagen helt sakta och makligt men med blicken spänd och spetsade

14. — *Pauli, I vår ungdom.*

öron söka vilket rov han uppsluka månne. De landsmän som kommit voro de flesta alltför unga, vetenskapliga och ekonomiskt mindervärdiga. Vi blevo ofta bjudna, men måste också vi bjuda, så det kunde vara hugget som stucket. Nej, vad som tarvades var helt andra kategorier.

En förmiddag får Skånberg napp på sitt flöte. Två svenska herrar, ganska resliga och soignerade, med axlar à la Fredrikson, polisonger samt blanka och breda skodon, promenera fram genom arkaderna, då och då mönstrande butikerna eller än oftare fagra ansikten under mantiljornas spetsverk. Det är gjort i en handvändning: — Jag hör att herrarna äro landsmän, kanske stockholmare, mitt namn är Skånberg, artist, landskapsmålare. — Mycket angenämt, hälsar den ene av herrarna, jag är Lundin, garvare på Kungsholmen, och så presenteras hans sällskap, varefter promenaden fortsättes. — Det är första gången herrarna äro i Venedig? — Ja! — Det är mycket att se, men gondoljärererna trakassera främlingar — jag har egen gondol och om herr Lundin inte misstycker så föreslår jag en liten promenad på kanalen; jag är på hemväg, det skulle vara mig ett nöje att få visa ett och annat! Man hade hunnit till kajen vid piazzettan, där Ridolfo stationerade.

Landsmännen, redan tjusade av underbarnets artigheter, blevo nästan dityrambiska, då de mitt bland alla möjliga främmande färgkombinationer fingo ögonen på gondoljärens bantlär i Sverges färger, blått och gult. Och deras entusiasm steg gradvis allteftersom man passerade de gotiska marmorpalatsen, vilkas namn och historia deras nye guide skisserade. Genom själva mångfalden och de oupphörligt växlande intrycken var faran att Skånbergs nya auditorium kunde fasthålla minnet av enskildheterna minimal. Som väl var, ty Skånberg var mycket obildad fastän vaken, och han hade snappat upp ett och annat, som serverades med sås efter egen uppfinning.

Promenaden slutade med ett besök i Skånbergs provisoriska ateljé, där de färdiga studierna förevisades, berättades och ställdes i fördelaktigaste belysning.

Besöket resulterade ej i beställning, men Skånberg antog middagsbjudning, till vilken han ville medföra sin vän. Efter denna middag, som ägde rum samma kväll, en trappa upp i restaurang Quadri, inviterade Skånberg de nya vännerna till lunch följande dag på min loggia.

— Hur vågar du bjuda så gentilt folk till oss och på signora Petruzzis enkla italienska

kök? var min första fråga, när vi skilts från vårt sällskap och vandrade hem. Vet du inte att garvar Lundin kallas Kungsholmskungen och anses vara kräsen finsmakare?

— Håll dig lugn! Vi bjuder på sill och potatis och brännvin, jag känner mina pappenheimare — de skola bli epaterade!

Skånberg var alls inte bortkommen inför kulinäriska problem; och hans läppar hade just den teckning, och voro litet våtglossiga, som anger gastronomiska tendenser. Frukosten blev helt enkelt förträfflig och det undslapp oss alla, att den kunde man ha bjudit kungen på, vilket uttryckssätt ju är liktydigt med belåtenhet.

En ren, vit duk, nästan blå i skuggan i motsättning till den varma, soliga utsikten genom loggian. Geranier och rosor i en skål, men för resten inga onödigheter. Sill och »patate in camicia» och en pyramid av smör. Vi hade anskaffat öl, det goda wienerölet birra Dreher; vin fanns också både Barolo och Chianti men med kännedom om landsmäns smak räknade vi mest på effekten av humlet — och räknade rätt. Strukna från menyn voro både makaroner och polenta; »le gros» utgjordes av costoletta a la Milanese, vår matgummas stolthet, men, o, signora! non troppo secche! Italienarna älska det

torra, vi nordbor föredra saftig stek. Insalata latuga romana med ost, formaggio gorgonzola — på min ära, charmant, sade garvarn och smakade — för oss svenskar kan även en maträtt vara »charmant». Ovanpå detta några mogna persikor, söta som sensationer från Mohammeds paradiset — persikan, »frukternas drottning», på den tiden föga känd i Sverige och av svenskar.

Efter kaffet cigarrer och likör, varefter överraskningen kom; dörren till min kammare öppnas och ut träder Nina, min liv- och husmodell med vit mantilj över det svarta, burriga håret, som beskuggade pannan, i blommig kattunklänning, kort så att de röda strumporna blevo synliga över anklarna. Hon var beställd till eftermiddagsseans, men då frukosten ej var avslutad när hon kom, hade värdinnan anvisat henne att vänta i mitt sovrum — olyckligt nog, ty under väntetiden undersökte hon min byrålåda.

Hon trädde ut på loggian, ivrigt fläktande med solfjädern och hennes rörelser voro mer kattlikt graciösa än vanligt; kanske var hon förlägen.

Våra gäster varken talade eller förstodo något av det italienska språket, men det latinska ögon-

språket satte deras hjärtan i brand; som dessert på frukosten kunde vi ej ha serverat något som ägt mer venetiansk bouquet. — Artistlivet är ändå härligt! Skål! Skål! Konsten är skön, konsten är gudomlig! Skål! Skål!

Det blev inte någon eftermiddagsseans; Nina hemförlovades och vi, min kamrat och jag, eskorterade våra gäster till piazzan.

När jag återkom till min bostad, upptäckte jag att Nina under väntan i mitt rum lagt sig till med några sedlar ur byrålådan. Då hon följande dag infann sig till arbete, försökte jag tvinga henne till bekännelse, men detta lyckades endast såtillvida att hon gick in på mitt förslag att vid varje seans en viss summa skulle avdragas tills att det stulna beloppet blev återgäldat. Hon nickade sakta bifall till detta förslag, men på min direkta fråga om hon stulit, svarade hon fräckt och energiskt nej.

Någon vecka senare väntade jag henne för-gäves, ena dagen, andra dagen, tredje dagen. Jag sporde min värdinna om hon begrep denna plötsliga strejk och till svar pekade hon ut mot dogepalatset, synligt från loggian. Pantomimen tarvade förklaring och jag fick den: bredvid palatset ligger ett fängelse. I själva verket satt

Nina inburad på några veckor; hon hade åter snattat och denna gång åkt fast.

Bland de tavlor jag denna sommar utförde i Venedig, var en duk, där man såg ett ungt par frukostera i loggian med utsikt över Canal Grande. Den manlige kontrahenten var fullbordad — en viss George Hay, neapolitanare av engelsk härstamning, hade poserat för den samma; Ninas figur var däremot ännu ej avslutad då katastrofen inträffade.

Attioatalet var ett strängt regemente. Allt skulle målas direkt efter naturen och man fick inte lappa ihop en figur efter flera modeller. Tavlan måste vila tills Nina åter blev fri — men skulle belysningen på loggian ej vara ohjälpligt förbi? Jag funderade starkt på att muta rättvisan, köpa modellen fri. Om jag sökte kring jordens hela rund, skulle jag aldrig kunna träffa en modell som ersatte Nina fullt ut! Väntans veckor föreföllo eviga.

Signora Petruzzi, älskvärdheten själv mot alla i allmänhet och undertecknad i synnerhet, kunde emellertid aldrig fördraga min modell. Var hon ängslig för sin sons moral eller var gumman svartsjuk — jag fick mina misstankar besannade, att hon haft sitt finger med i Ninas tvungna

försvinnande. Här spunnos ränker, medan jag gick sorglös, tanklös, sommarklädd!

Nina var ett barn bortom gott och ont. När vi sällskapat utomhus hade det hänt att hon plötsligt tagit till flykten under rop av »zio» eller »nonno». Jag upptäckte en svartmuskig trashank — åsynen påminde mig om Jean Valjean — det var hennes farbror och efter vad jag förstått, brukade han misshandla henne, om hon kom tomhänt hem.

Vår frukost för garvar Lundin, Kungsholmskungen, och dennes reskamrat, hade för våra gäster varit en upplevelse. Konstnärernas fria liv och deras sätt att handskas med tillvaron utan siffror och kalkyler, glatt och sorglöst, hade tydligen imponerat.

De tvenne svenska herrarna syntes numera ganska angelägna att som omväxling få äga vårt sällskap. Venedig har en mängd sevärdheter, men de allra flesta av huvudsakligen estetiskt intresse; har man icke speciella förutsättningar att uppskatta och smälta massor av konstverk blir naturligtvis följdén överansträngning. De föreföllo också tämligen utpumpade efter dagsarbetet och längtade få höra andra svenska röster än sina egna.

När vi på kvällen gjorde vår vanliga promenad på piazzan, blevo vi därför alltid inviterade till deras bord utanför Café Quadri. De voro generösa i fråga om mat och dryck, men någon tavelbeställning lät vänta på sig.

En av de sista aftnarna uppbjöd Skånberg sin förmåga att lirka samtalet in på den fråga, som av mycket naturliga skäl låg honom för tillfället varmast om hjärtat. Men en och annan liten försöksballong behagade spricka innan den nått rätta höjden. Han försökte då med en historia.

— Har herrarna — apropå — hört historien om den shtore skräddaren Lewinson in New York? Nej, herrarna hade inte hört historien om Lewinson.

— Jo, det var så, började Skånberg, att den shtore Lewinson hade ett etablissement vid en av de större gatorna — dock inte femte avenyn — och så kom det en kund som ville beställa en överrock. Han ville ha en överrock efter mått och man skulle just börja annotera måtten, då Lewinson utropade: Ach, min bästa herre, jack haver en rock färtig, som skulle passa alldeles precis. Man provade rocken, den passade icke illa. Lewinson försäkrade kunden att han aldrig kunde få en bättre rock efter mått och — denna överrock skulle bli mycket pilligare.

Den shtore bankiren von Rosenthal hade beställt den, men den var något för shtor för den shtore bankiren von Rosenthal — — — Vid dessa ord strök herr Lewinson flera gånger över kundens bröst — och denne kände att i överrockens ficka låg en plånbok, antagligen glömd av bankiren. Detta bestämde kunden, som fann att rocken passade utmärkt, betalade och avlägsnade sig. När han hunnit förbi närmsta gathörn, var hans första handling att undersöka inre bröstfickan, där han fann sin förmodan bekräftad — den shtore bankirens digra plånbok men — tom på sedlar och späckad blott med värdelösa papper och skräddarfirmans reklamkort! Men Lewinson kommenderade förste man i affären: — Aronson! preparere mans en ny everrock!

Våra landsmän skrattade mycket åt historien, ty de voro särdeles lättroade; de skålade med Skånberg, de uppskattade hans sällskapstalang; garvarens hjärta mjuknade, han föreslog titlarnas bortläggande över lag och — nu kom det: — Förb-t rolig historia, broder Skånberg, jag måste ha ett minne från Venedig; vill du måla mig en tavla? — Ja, det ville han nog, bara han hunnit sluta ett par äldre beställningar. — Men du skall ge mig en tavla på höjden —

jag tycker inte om landskapstavor på längden nämligen. Ja, han skulle få en tavla på höjden om några månader, och så drack man på den saken!

När vi lämnat våra vänner och hunnit ur synhåll, stannade Skånberg något andtruten på grund av sin astma samt uttryckte bådars vår tanke: — Nå äntligen!

— Ja, det var minsann inte för tidigt, instämde jag, men, egentligen var det väl jag, som skulle fått beställningen eftersom historien var min. Därtill invände Skånberg mycket riktigt att om en historia skall bära frukt, beror detta helt och hållet på hur den berättas.

Skånberg hade trängande behov att förbättra sin kassa; de beställningar han talat om voro att betrakta mera som oratoriskt koketteri och motsvarades i verkligheten av endast dunkla förhoppningar. Vidare fann jag att historien, även berättad med en Skånbergs talang, var mycket medelmåttig. Det var simpelt att fånga beställning på en dylik krok.

Två kvällar senare, den sista våra nya bröder tillbragte i lagunstaden inviterades vi av dem till avskedsmiddag i Prokuratierna. Middagen blev munter och fuktig. Vid kaffet talades om porträttmåleri och när ögonblicket var

inne, bröstage jag av: — Ha ni hört att man kan måla porträtt av en person, som man aldrig sett? Garvaren hade nämligen yttrat att han aldrig skulle orka sitta stilla så länge som det behöves för att sluta ett väl utfört porträtt. Mitt inkast emottogs med tvivel, varför jag berättade följande sanningsenliga händelse från akademitiden. — Det var akademins högtidsdag och en av de mera framstående eleverna hade insänt och exponerat en tavla, föreställande prisämnet för året: »Moses slår med en stav på berget och framkallar vatten.» Han erhöll belöning, andra medaljen, för sin lyckade komposition, och mottog från både kamrater och vänner hjärtliga lyckönskningar. Även den bekante grosshandlaren Nathanson komplimenterade: — En mycket vacker tavla, mycket skicklig och mycket lovande — jag skulle gärna vilja hava min faders porträtt målat av herrn! Eleven bugade sig glatt, tackade och frågade när han kunde få tillfälle att taga Nathansons far i betraktande. — Det går nog inte, blev svaret, min fader är död! Detta var en stor missräkning. — Men, sade den unge lovande konstnären, jag tror mig nog kunna måla ett bra porträtt efter fotografi, om herr Nathanson är god att lämna mig några sådana. — Fotografi! det fin-

nes icke fotografi av min fader, ingen gravyr — ingenting! — I så fall, beklagade eleven, kan jag inte måla herr Nathansons fars porträtt — jag måste hava sett honom eller åtminstone kunna vägledas av ett porträtt. — Ach, was, min bästa herre, här har ni ju målat ett så levande porträtt av den Moses och han levde för mer än fyratysen år sen — min far är död i blott två år! Kom hem till mig så skall jag visa min faders tillhörigheter och sen går saken att arrangera.

Eleven förstod nu vilken prisse han hade att göra med; följande dag infann han sig därför hos mecenaten, som visade honom faderns klocka och urkedja samt det lilla bord, där han brukade sitta varje eftermiddag efter affärstiden. Urkedjan liksom bordet med den rödbruna plyschduken skulle skickas till målarens s. k. ateljé.

Arbetet påbörjades och forcerades, så att några veckor senare kunde artisten bege sig med tavlan i bred och rikt förgylld ram till beställaren. Porträttet placerades här i god belysning och herr Nathanson fick taga detsamma i beskådande.

Först berömde han målaren för den utomordentliga skicklighet varmed han vetat ge ur-

kedjan dess rätta tyngd och valör, även plyschduken beundrades för stor naturtrohet. Där-
efter lyfte beställaren sina ögon mot sin faders
ansikte och föll i djupt begrundande, tills att
han slutligen och efter långa minuters andakt,
liksom bekräftande, fastän förvånad, nickade
och sade: — Ack, ja! detta är således min
gamle, gode fader! — men herre min gud, vad
du haver blivit förändrad på dessa åren!

Mitt belägg på att man kan måla porträtt utan
modell, fotografi eller gravyr blev en verklig
skrattsuccès, och dess verkningar sträckte sig
ända därhän, att när vi efter kaffet gjorde en
lov till riva degli Schiavoni, där våra värdar
bodde, tog garvaren mig avsides och bad att
jag skulle måla en figurtavla åt honom. — Men
jag skulle vilja ha en duk på längden, ty en
sådan passar bäst på den plats jag har ledig
i mitt rökrum där hemma.

Jag lovade måla en duk på längden, när jag
återvänt till Rom, där jag ägde ateljé och hade
tillgång till modeller. Vid jultiden voro båda
dessa beställda dukar på väg till Stockholm.
Skånbergs landskap var egentligen ett arki-
tekturmotiv från la Giudecca, min figurtavla
föreställde Romerskt bad, en naken kvinna vi-
lande på korallrött sammetsdraperi (som jag

lånat av Kronberg), rosenblad över vattnet och badrummets marmorgolv med rik förgyllning — något antikt i Alma Tademastil.

Sedan dukarna emottagits av garvarn under rättade han oss att vi misstagit oss i avseende på beställningarnas höjd- och längdriktning, varför han ej kunde behålla tavlorna. Däremot protesterade jag i mitt svar, och jag försäkrade att just det ovanliga i beställningen — höjd för landskap och längd för figur — varit av natur att fastna i minnet och fästa vår synnerliga uppmärksamhet.

Han behöll Skånbergs tavla men återsände Romerskt bad. Berodde valet på humanitära skäl eller — anseende att Skånbergs historia om Lewinson var roligare än min om Moses' porträtt — på humoristiska? Jag fick aldrig veta detta; men skänkte några år senare min tavla till Hagborg, som efter min salongsmedalj våren 1884 gjorde fest på »Hörnan», med champis och hyllning.

Från Kronberg som längesen återvänt till Rom kommo ett par brev, utförliga nog för att vara av honom. I det första av dessa daterat via Margutta 33, 30 augusti 81 skriver han:

»Jag bryr mig inte om att tacka för all vänlighet som du och Skånis visade mig då vi

voro sist tillsammans i det alltid lika tjusande Venedig. Jag uppskjuter därmed då vi trenne festprissar här i Roma aväta den beramade festmiddan.

Det skär mig i hjärtat att ej få vara med er i den sagolika staden, ej få frukostera på loggian, ej få — hum — ej få måla, ej få vara med och uppfinna sattyg för den bleknosige holländaren; pappersremsorna, isen är bra! Glöm ej pariserblått på dörrhandtaget, helst att användas då karlen är klädd i vit väst och är beredd att visa sig gentil på någon middag eller skall gå på visit hos sin konsul.

Ett bra sätt att störa folk om nätterna är att i sängen där offret skall vila efter dagens vedermödor klippa små smulor av en hår- eller klädesborste. Om ni ej finna det för elakt, så försök det! (Härefter beskriver K. effekten, som verkligen lät alltför hemsk. Och vi hade ej vidare behov av att bedriva något puts med herr Martens, ty efter vårt senaste hade denne efterhängsne och obelevade figur totalt avdunstat.)

»Jag förmodar att du för Ninas skull inte tappar lusten för din tavla, men söker dig en annan modell.

Att en sådan täck liten varelse kan ha sådana missproportioner i sina fingrar!

Lev väl! mina avundsvärda bröder!

Jag målar amoriner så jag är färdig svettas blod. Jag har inte den ringaste antydning till hopp att få komma tillbaka till er. Därför se vi varandra åter i gamla Roma. Ju förr desto bättre är den egoistiska önskan som hyses av eder tillgivne — J. K.»

Det andra brevet av 16 oktober 1881 berättar:

»Lundin, Kungsholmskungen i sällskap med Cedervall, sökte mycket riktigt upp mig, men tyvärr först dagen eller rättare aftonen före deras avresa. Beklagligtvis hann jag ej bearbeta honom.

Vi åto visserligen middag tillsammans på Café Roma, men tungusiskt var där och någon gask kunde ej uppdrivas och därtill bidrog icke litet herr Cedervalls fullkomliga tystlåtenhet, som jag först tillskrev en viss blygsamhet, men som jag sedan kom underfund med hos honom var natur.

I dag känner jag mig litet dålig; men det är ej att undra på då jag i går hade den oförsiktigheten att närvara vid skandinaviska föreningens »lördagsafton». Död och helvete, vad

där var genomtråkigt; några nya fullkomligt obekanta danska människor och därtill 'förmannen' Ravnkilde, bibliotekarien Lichtenberg, konsul Myhlenfort, Tamm, Ross och Nyström, jag behöver inte säga mer och 'du kan tänka dig situationen!

Eilif är ännu ej kommen. Hammar är ännu ej återkommen från Sverge; han bjuder oss, dig och mig, vara hans ärade marskalkar på sitt snart förestående bröllop; han tillägger försiktigtvis 'i tankarna' då det ej låter realisera sig. — Han ger mig det genomsvåra uppdraget att hyra rum åt sig för att ha allting klart när han i början av september — han menar november — kommer hit med sin lilla fru. Vad som omöjliggör uppdraget är det ringa pris (60 lire per månad för två rum) som han anslår till hyran.

Ja i dessa dagar komma edra tvenne till Nationalmuseum hembjudna opus' öde att avgöras (ditt 'Requiem' och Skånbergs holländska marin). Jag förmodar att både du och Skånis går med klappande hjärta! (Intetdera arbetet blev inköpt, N. M. köpte i stället Hasselbergs 'Snöklockan'.)

Just nu knackade det på dörren och rek. ankom från den ordentlige Pauli. Jag är beredd

att sända dessa pengar tillbaka, om du har tagit dig förnär. Skriv om du behöver dem! Undrar om ni antaga inbjudningen till Trieste. Är herrskapet Magnus, är Wachtmeister kvar i Venedig? Har den förre gjort någon beställning? Farväl så länge och kom snart hit. Det är ej gott att människan är allena — denna tanke emedan egoismen ej må utdö.

Vännen J. K.»

Dagarna gingo och våra frukostar på loggian slutades alltid med persika. »Långt i framtiden», så tänkte jag, när jag skar skivorna av denna frukternas drottning, »skall jag säga mig själv: minns du den sommar när du åt gumman Petruzzis härliga persikor!» Och i skrivande stund vattnas det i mun och hela situationen kommer fram för min blick: lille Skånis som visavi och utanför loggian hela långa raden av solbelysta palats och gondoler och glansdagarna på den förgyllda globen över tullhusets yttersta paviljong. — Ils sont passés, ces beaux jours de fête!

Det festades fortfarande ty landsmän började nu bli synliga på piazzan.

Herrskapet Simon Magnus från Göteborg hade anlänt och stannade flera dagar. Fru M.,

ett gladlynt, bildat och välvilligt fruntimmer, syster till Pontus Fürstenberg, var naturligt nog mycket intresserad av konstnärer. Man gjorde långa utflykter på lagunerna, även i månsken.

Baron Gustav Adelswärd med friherrinna, född Pourtalés, gästade också Venedig. Han var en förfranskad svensk och ägde eget 'hotel privé' i Paris samt kände personligen Skånberg. Han inviterade oss till diner i hotell Luna, som jämte hotell Danieli var Venedigs förnämsta.

Vid middagen talades endast franska då baron Gustav nästan glömt sitt modersmål. Skånbergs konversation skedde mest med små eleganta fingerrörelser; de satser han sökte forma på det främmande idiomet voro sammansatta av grammatikaliska felgrepp. Så mycket angelägnare fann jag det situationen av mig krävde att ådagalägga språkkunskap och världsvana. Ack jag dåre! — I varje mening inflätade jag så många madame la baronesse jag hann och för varje gång jag titulerade värdinnan, vände hon sig åt sällskapsdamen med en skälmskhet i blicken som slutligen røjde att något var på tok. Det var så. För det första säger man inte baronesse utan baronne åt den gifta friherrinnan och för det andra använder man icke — och ytterst sparsamt även denna titel — annat

än i exklusiva och intima kretsar, aldrig utomhus på offentliga lokaler. Jag gick tydligen för långt i mitt ovisa nit.

Vi hade redan hunnit någon vecka in i september, de första regnen hade fallit. Den evigt blå himlen efterföljdes av beslöjad luft i koloristiska silvertoner, för ögat pensellockande. Venedig blev Canalettis och Guardis. Den tryckande värmen hade vikit för en mer tempererad; det var en lust och glädje att måla.

Skånberg lyckades åstadkomma en läcker studie — det behövs inte mer för att självförtroendet skall återvända. Och i de närmaste dagarna kommer han hem med flera vackra små arbeten, luftiga, eleganta och även detaljerade, men utan petighet. (Nationalmuseum äger ett par av dessa.) För egen del glädde jag mig inte odelat åt väderombytet, ty mina motiv hade soliga bakgrunder — från min loggia. Dock var mitt större arbete: ett halvt dussin knypplande venetianskor, ungdomar och käringar, som när målaren för ett ögonblick lämnade staffliet nyfiket skocka sig framför detsamma, icke i samma grad beroende av belysningen, så jag kunde slutföra denna duk. Halva sommaren hade jag nästan varje eftermiddag låtit mig

fraktas över till la Giudecca, bland vars pittoreska gårdar jag valt sceneriets miljö.

Tyvärr grumlades lyckan. Skånberg som nu hade beställningar både av Kungsholmskungen och baron Adelswärd fick ett mycket elakartat återfall av astma och måste intaga sängen. Baron Adelswärd som var generös och förstod en konstnärs lott — han själv var landskapsmålare och plögade varje år utställa någon duk på Salon de Paris — skrev strax ut en check på 400 francs och lovade mera om Skånbergs sjukdom skulle försinka arbetet.

I flera dagar förvärrades åkomman och en natt tillkallades flera läkare, tre dylika, när det inte ansågs vara nog i Italien med endast en medicinman. Anfallen voro så svåra att vi fruktade det värsta. Genom köpman Mowinkel hade vi fått läkarnas adresser, och M. infann sig även mest för att trösta och hålla mig under armarna. Jag är nämligen ingen hjälte i dylika situationer; M. hällde konjak i min strupe för att ge mig krafter, för resten mycket god konjak och som hade önskad effekt. När jag kvicknat till, sades mig att faran för min vän för denna gång var hävd. Och läkarna avtrappade.

Det gjorde ett pinsamt intryck på mitt kän-

liga sinne att se hur till synes oberörda de tre eskulapiisönerna föreföllo och huru brutalt de gingo till väga när de slogo åder på patienten. Jag kom att tänka på en teckning jag sett, föreställande tre läkare i förgrunden av ett sjukrum, i vars bakgrund man ser en stackars man, svag och lidande. Teckningens underskrift var lika lakonisk som värtalig: »Tre mot en.»

Dagar då vädret ej tillät arbete utomhus kopierade jag Tiepolo i palazzo Labia, där denne trollkarl som man kallat den siste store italienske mästaren dekorerat en hel sal och målat icke blott de figurala bilderna utan även hela arkitekturen med alla dess detaljer — om man undantager trenne brunspräckliga marmorkolonner som flankera entrén. Egendomligt nog förefaller den målade arkitekturen mer illusorisk än den verkligt plastiska; undersöker man, finner man snart förklaringen: den förra emottager sitt ljus från sidan, varigenom det blir starkare relief än vad som sker med marmorkolonnerna vid dörren, som ha påljus och därför verka platta.

Ämnet för dekoreringen är Antonius och Cleopatra — på ena väggen en måltid där Cleopatra är i begrepp att till en österländsk tjänare överlämna en pärla. Det berättas, att

under det vansinniga festandet då Antonius vistades i Egypten han slagit vad med drottningen om att arrangera den dyrbaraste middagen. Cleopatra vann vadet; hon bjöd honom en dryck som kostade millionen, en ovanligt stor, vacker och sällsynt pärla upplöst i ättika, och antagligen är det denna berättelse som legat till grund för motivet. Innehåller pokalen sött vin som är att hoppas — efterräkningarna blevo likvisst sura nog.

Några trappsteg föra upp till det plan där bordet är dukat och här står med ryggen mot åskådarna en liten puckelryggig dvärg, en hovnarr.

Medan jag arbetade fick jag besök av vännen Skånberg; han beundrade liksom jag — men stannade helst framför motsatta fältet, som föreställer det kungliga kärleksparets embarkering. Orsaken var genomskinlig, hovnarren generade. Dvärgar ha den likheten med sköna kvinnor, de tåla inte gärna rivaler.

Vid ett tillfälle någon månad senare då vi anlant till Rom, besökte vi en av de där mycket fåtaliga biljarderna för att uppfriska pariserminnen. Salen rymde tvenne biljarder, varav den ena var ledig, den andra upptagen av tvenne konstnärer, en tysk och en polsk. Den

senare var litet puckelrygg. I olikhet med Skånberg, som hade ett barns utseende och klädde sig som en »sommerfugl», bar polacken långt svart skägg, hög hatt och redingote — gick i den seriösa stilen. Grannskapet var generande, och vi hade icke hunnit göra många bollar förrän min medspelare frågade mig, vad jag ansåg om vår lille grannes sätt att klä sig, varpå jag, för att trösta, endast svarade: »jolmigt» — ett svar som tycktes vara till min väns fulla belåtenhet. Någon minut senare råkade jag få höra hur den andre dvärgen gjorde sitt sällskap helt lågmält en fråga: »Sagen Sie mir — ich bin doch grösser als jener.» — »Ja viel grösser», blev svaret, »jewiss».

I palazzo Labia hade jag förnöjelsen att få arbeta i lugn och ro. Ingen enda turist eller guide hittade dit under de dagar jag var där, och innesluten i en skönhetsvärld som hade charmen och vemodet av en festernas slutakt avbröts min ensamhet blott av ett par flyktiga besök. Alldeles vid sidan av denna sal var en mosaikfabrik där ett dussin flickor arbetade. I korridoren utanför togo de promenad under arbetspausen, kvittrade, skrattade och stucko in sina skålmska anleten genom den halvöppna dörren, föga intresserade av Tiepolo men rätt

angelägna om kopistens uppmärksamhet. En levande karl är dock i allmänhet en karl och i en fabrik i synnerhet där personalen består av levnadsglada flickor.

Jag fick bese »fabriken» — om man så får kalla en så primitiv anstalt — och det frapperade mig hur enkelt och utan apparater det hela funktionerade, ett för resten nog så karakteristiskt drag i italienarnas produktionsmetoder, vare sig det gäller lantbrukets nödvändighetsvaror eller de utsöktaste lyxartiklar.

Venedig var sällsamt, olikt allt jag dittills sett och av de venetianska mästarne var Tiepolo mig allra mest främmande. Men mer än de andra tycktes mig att hans skapelser gävo detta luftiga, flytande, pittoreska. Det förvånade som något motsägande: inom en arkitektur av spetsverk mötte ofta en tyngande prakt i renässansens rumsdekor, men hos Tiepolo såväl i hans övriga fresker, väggmålningar, som i hans plafonder fortsatte samma intryck man redan motager av den yttre arkitekturen, något över vattenen svävande.

Han var också på ett sätt modern, stod oss betydligt närmare. Men berusningen jag kände var aldrig stark nog att göra honom till ett

ideal, ett mönster, en inspirationskälla. Hans konst var driven till dess spets och redan uttömd. Därtill och kanske det framför allt var detta: den andliga atmosfären var lasciv och blaserad i all sin frodighet och livfullhet, kall och virtuosmässig. En suck att aldrig kunna nå en sådan skicklighet, voilà tout, ögonblickets fröjd men icke erinringens.

Ofta nog händer att konstnären drages till motsatser. Delacroix och Josephson ha kopierat, den förre 'la belle Jardinière', den senare Inghiramis porträtt, båda Rafaels verk, och Kronberg, Makarts beundrare, kopierar Sienarådhusets stränga fresk 'la Giustizia'.

I sådant ligger en viss strävan till fulländning — en vilja att till sitt eget kunna lägga eller 'åtminstone lära det motsatta, att vilja förena ungefär som Tintoretto uttryckte det när han skrev på sin ateljévägg: Michelangelos form och Tizians kolorit.

Man tror i ungdomen att ett konstverk bleve fulländat om det ägde motsatta egenskaper, att ingenting saknas; uppoffringens konst om den inte ligger i blodet, i det starka ensidiga temperamentet läres först senare, om ens då.

De övriga venetianarna voro mig redan före denna sommar bekanta — utanför Venedig

bättre än inom. Tiepolo ensam finnes där och endast där.

Sedan sommaren 1881 har stadens konstsamling — Accademian — ökats och dessutom ha en del saker som då voro gömda eller skymda dragits fram på ett sätt att de verka som nyförvärv. Så exempelvis Carpaccio — också en som måste ses i Venedig (Ursulacykeln).

I viss mån bestämde mig min bekvämlighet 'att slå mig ner i palazzo Labia. Ostörd och allt inom räckhåll. Det var alltför inbjudande att när regnet hindrade utestudier komma under tak och vilket tak, och inom vilka väggar!

Timme efter timme fick jag sitta på tu man hand med en av de stora mästarna; fick se honom intime, denne mystiske figur varom konsthistorien egentligen har så litet att tälja, om hans person och öden. Det var med en känsla av blyghet, av ovärdighet att få mottaga hans förtroenden i ting som visserligen och så att säga ej lågo mitt hjärta allra närmast men intresserade djupt både öga och hand. Och han gav svar på alla de frågor, han gjorde ingen hemlighet av någon sin kunskap.

Man säger: romersk dygd. Om Florens både stränghet och grace. Venedig däremot är prakt, ty hon är Orientens västerländska dotter.

Hösten hade framskridit, oktober gick till ända, det blev kallt och fuktigt. Motiven fingo annan belysning; alltnog, det var tid att bryta upp.

Den 5 november foro vi till Rom. På vägen dit förberedde jag Skånberg vad som väntade där och glömde icke upplysa honom att han antagligen skulle bli kär i en fröken Hinze.

Aftonen efter vår ankomst var det möte i skandinaviska föreningen och där presenterade jag min vän för fröken Hinze. På kvällen när vi gingo hem tillsammans hejdade sig Skånberg i ett gathörn. — Har du fått igen din astma? frågade jag, ty han såg ut att vilja kvävas och tog sig för bröstet. — Nej, blev det kvidande svaret, jag är kär i henne. Frampå våren blev det förlovning och i juni stod bröllopet i Rom; varefter de nygifta avreste till Venedig. Jämte några vänner var jag vid stationen och viftade farväl. Det var sista gången jag såg min vän. Han såg så lycklig ut och blev det. D. v. s. första natten hade ett litet mankemang; han skulle — berättades mig senare — tillsluta kupéfönstret, men råkade då klämma fingrarna, och vid framkomsten till Venedig hade han bulen tumme. »Vilken natt», som det heter i Spökhotellet! I Venedig bodde

de nygifta i min f. d. lägenhet i Abbazian, och från den lilla porten (som man ännu i dag kan se, fast åtskilligt förändrats i klostret) målade han den duk som finnes i Nationalmuseum och, som nämnts, efter Skånbergs död skänktes dit av Ernst Josephson. På hösten flyttade paret hem till Stockholm; redan på nyåret kom dödsbudet, 24 januari 1883.

Vännen Hjalmar Sandberg skriver från Stockholm om dödsfallet:

»Efter att om aftonen gått till vila med sin blonda fru, och som Skånis inte kunde ligga på ryggen eller någon av sidorna, så måste han ha tillbragt natten på magen; emellertid vid fruns uppvaknande var Skånis redan kall, kvävd av sin astma. Således måtte ej plågorna ha varit stora, då han ej givit ett ljud ifrån sig. Hans begravning försiggick i all enkelhet, eftersom vädret var ohyggligt, storm och snöslask, och nästan omöjligt att arbeta sig fram till den avlägset belägna graven (bakom kolerakyrkogården) voro ej många ute för att taga avsked av honom. Vi hade dock anskaffat en ståtlig krans med påskrift: 'Från kamraterna.' Lista för monument cirkulerar. — Han dog i 50 Engelbrektskatan utan föregående sjukdom, antagligen kvävning.»

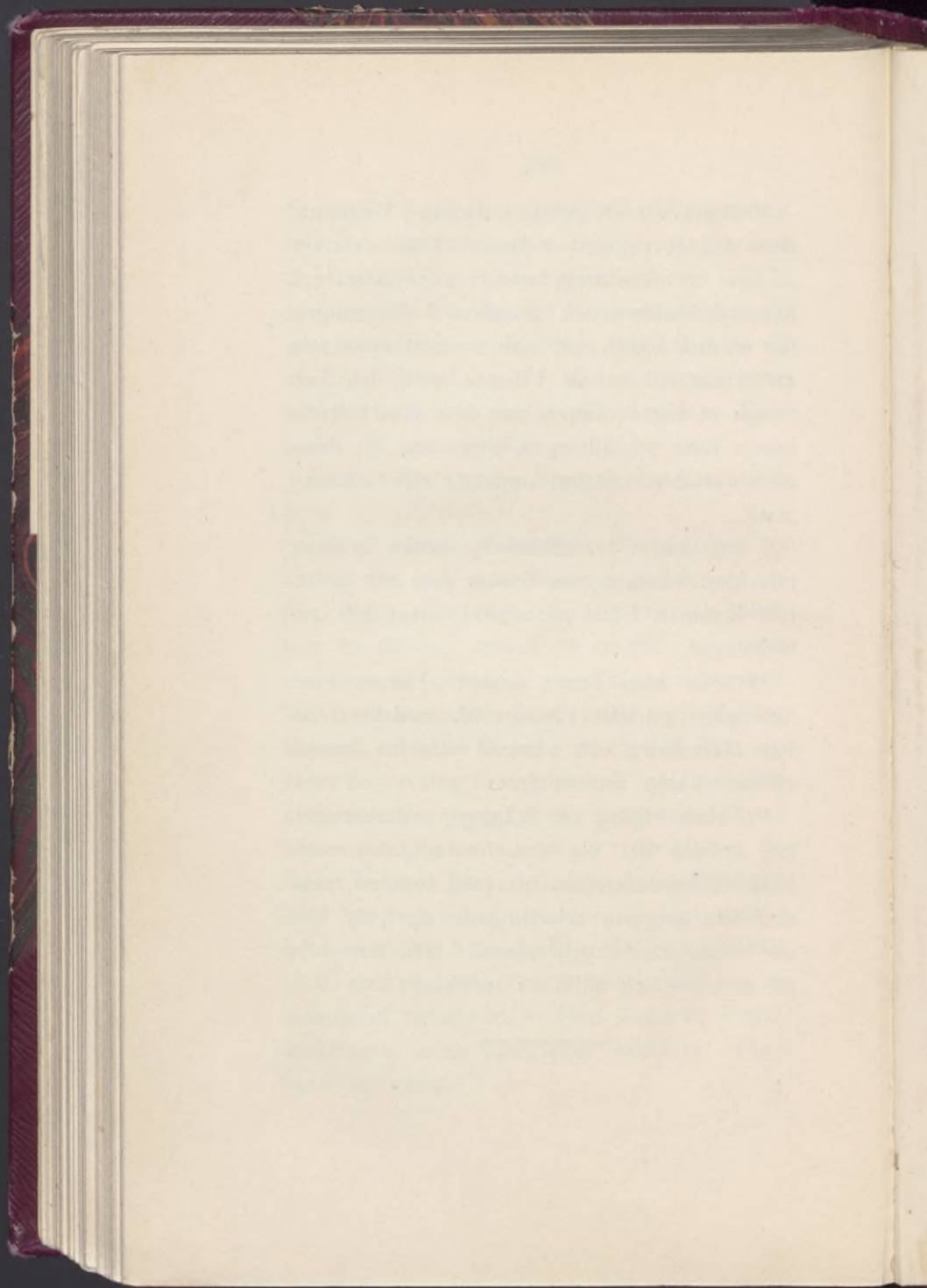
Med gravvården gick det tämligen långsamt; ännu två år senare — i januari 1885 — skriver samme Hj. Sandberg, som var sexmästare i Konstnärsklubben och intendent i »Föreningen för nordisk konst», att man beslutat uppskjuta avtäckningen, »ty att i denna köld och snö tvinga ut några vänner, som helt säkert skulle svärja över tillställningen, lönar sig ej; dessutom är det omöjligt uppsätta den i frusen mark».

I maj samma år: »Skånbergsvården är ännu inte klar. Stenhuggaren önskar veta när 'paletten' kommer. Först när den kommer blir avtäckning.»

Äntligen kom denna »palett» i brons med Skånbergs porträtt i halvprofil, modellerat av Per Hasselberg och vården avtäcktes frampå eftersommaren samma år.

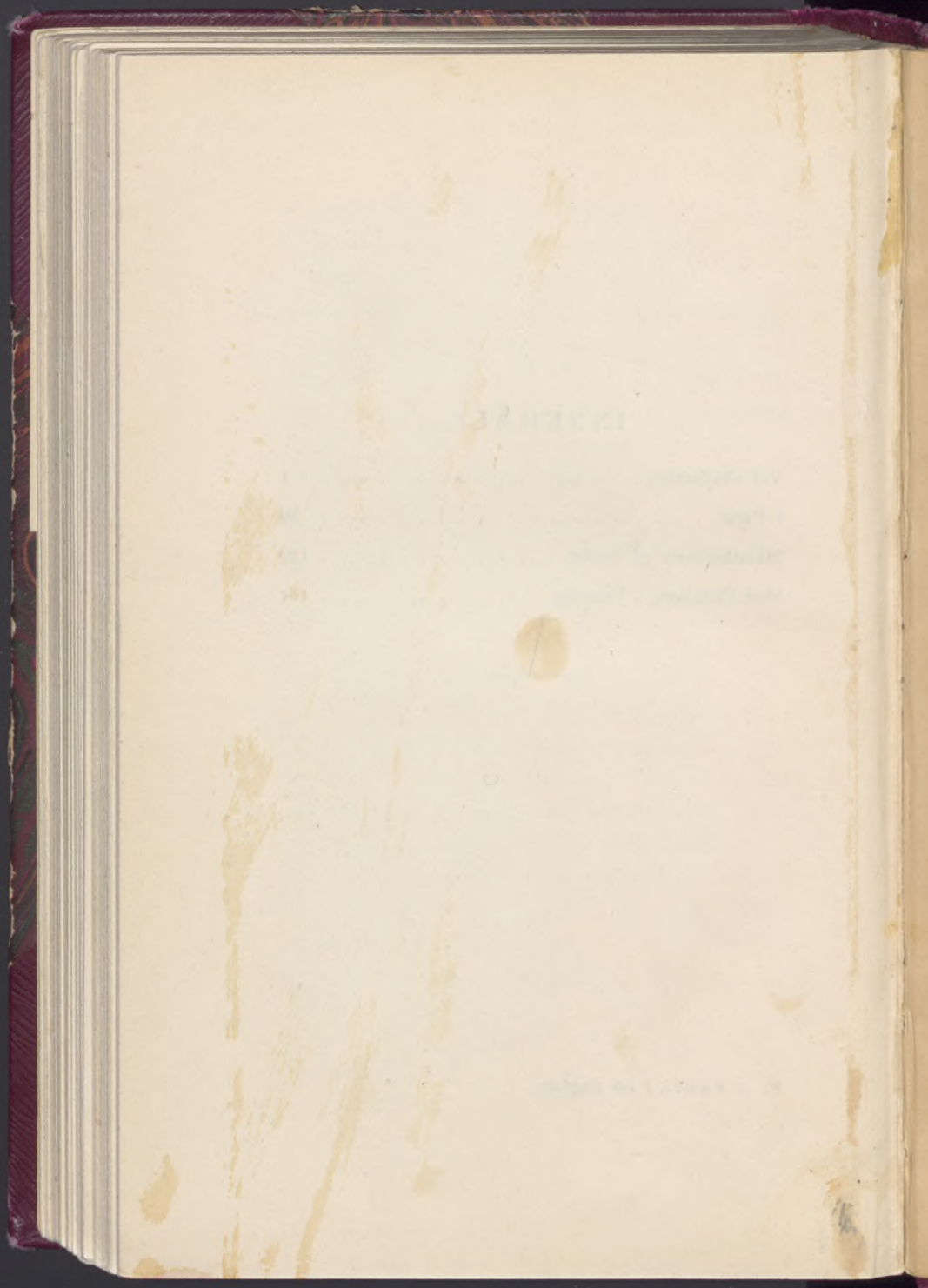
Vid sin bortgång var Skånberg endast trettio-två år och det var den första länken som brast. I kamratkretsen blev det tomrum, som den lilla kroppen efterlämnade stort, ty han var stimulerande och vänsäll. Han var ofta ett centrum och alltid en »prick».

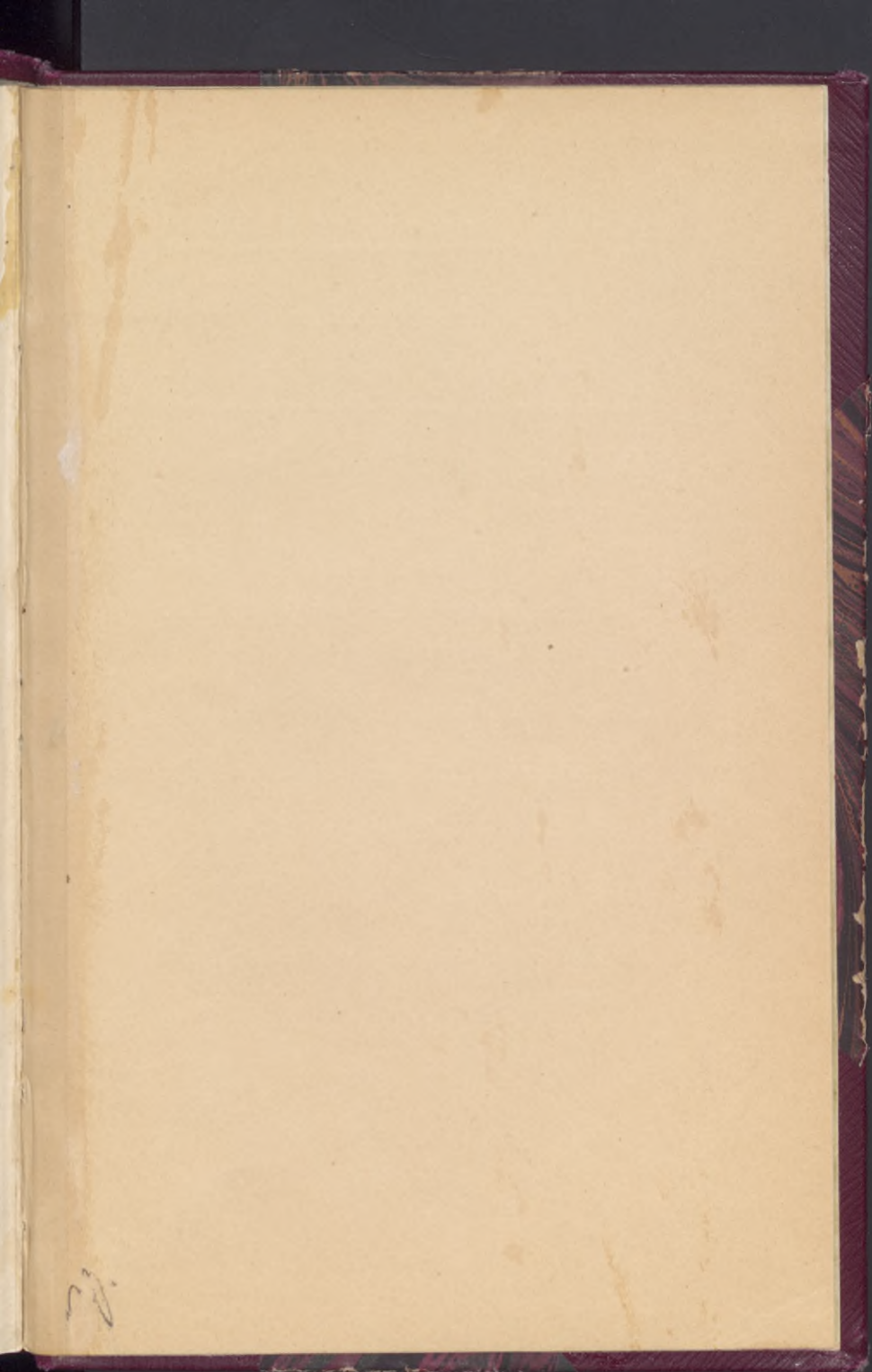

INNEHÅLL.

Vid akademien	1
I Paris	89
Målarkolonier på landet	139
Med Skånberg i Venedig	161

22

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Förut utkommit av

GEORG PAULI:

Konstnärsliv och Om konst. Rikt illustr.
5: 50; inb. 7: 50.

I Paris. Nya konstens källa. Anteckningar ur dagböcker och brev. Rikt illustr. 6: 50; inb. 8: 50.

Konstens socialisering. Ett program. 1 kr

Väggmaleri. Rikt illustr. 25 kr.

En målares resa. Illustr. 12 kr.

Mina romerska år. 7: 50.

En bok om Prins Eugen (utkommer till julen 1925).

Pris 7: 50.

